

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedra**

Sandros Rakickajos
V kurso, baudžiamosios justicijos
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Eutanazija:
legalizavimo ir baudžiamosios atsakomybės problemos**

**Euthanasia:
Legalization and criminal liability problems**

Vadovas: prof. dr. Armanas Abramavičius

Recenzentas: prof. dr. Jonas Prapiestis

Vilnius
2016

TURINYS

ĮVADAS	3
1. EUTANAZIJOS SAMPRATA	7
1.1. Eutanazijos sąvoka ir požymiai	7
1.2. Eutanazijos rūšys	11
1.3. Psichologinis ir religinis eutanazijos vertinimas	15
1.4. Medicininis eutanazijos vertinimas	19
2. EUTANAZIJOS SUDERINAMUMAS SU LIETUVOS TEISE	23
2.1. Eutanazijos ir baudžiamosios teisės suderinamumo problematika.....	23
2.1.1. Baudžiamoji atsakomybė už aktyviąją eutanaziją.....	23
2.1.2. Baudžiamoji atsakomybė už pasyviąją eutanaziją	26
2.1.3. Eutanazija ir padėjimas nusižudyti (BK 134 straipsnis)	30
2.2. Eutanazija konstitucinių teisių kontekste	35
2.2.1. Eutanazija ir teisė į gyvybę	35
2.2.2. Eutanazija asmens garbės ir orumo kontekste.....	38
2.3. Teisės aktų pakeitimai, būtini Lietuvoje legalizavus eutanaziją	39
3. TARPTAUTINIS EUTANAZIJOS VERTINIMAS	44
3.1. Valstybės, legalizavusios eutanaziją.....	44
3.2. Valstybės, kuriose eutanazija yra uždrausta	51
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	55
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	57
SANTRAUKA.....	65
SUMMARY	66
PRIEDAI.....	67

IVADAS

Žmogaus gyvybė yra laikoma pagrindine prigimtine vertybe, kuri yra neatsiejama nuo žmogaus ir saugoma valstybės. Dėl šios priežasties mirties bausmės, eutanazijos reiškinių ir kitų institutų, susijusių su gyvybės atėmimu, klausimai yra vertinami prieštarinčiai. Siekiant apginti kiekvieno individo teisę mirti natūraliu būdu ir nepažeisti jo pamatinės laisvės didžioji dalis valstybių uždraudė mirties bausmę, tuo tarpu eutanazijos reiškinys sukėlė didelę pasipriešinimo bangą ir tapo legalus kelete pasaulio šalių, prie kurių su tam tikromis išlygomis ir sąlygomis prisijungia vis daugiau valstybių.

Temos aktualumas. Per paskutinius kelerius metus (nuo 2012 m.) Lietuvos Respublikos Seimui buvo pateikti trys įstatymo projektai, kuriais buvo siekiama įteisinti eutanaziją Lietuvoje. Nors visi šie teisės aktų projektai liko nesvarstyti, tačiau jų buvimas rodo, kad Lietuvoje yra mąstoma apie minėto instituto legalizavimą. Pažymėtina, kad daugiausia diskusijų kyla dėl eutanazijos teisėtumui keliamų sąlygų, jų reikšmingumo ir bandymo nustatyti optimalų jų kiekį, siekiant užkirsti kelią piktnaudžiavimui. Esant tokio pobūdžio iniciatyvai, manytina, kad eutanazijos legalizavimo galimybės klausimas turėtų būti nuodugniau išanalizuotas. Atkreiptinas dėmesys, kad eutanazijos institutas yra glaudžiai susijęs ne tik su medicina, psichologija bei teologija, bet ir su teisės mokslu.

Svarbiausias teisinis klausimas yra susijęs su baudžiamąja teise, kadangi norint legalizuoti eutanaziją, pirmiausia ją derėtų dekriminalizuoti. Pagal šiuo metu Lietuvoje galiojančią baudžiamąją teisę eutanazija yra suprantama kaip nusikaltimas žmogaus gyvybei. Teismų praktika šiuo klausimu nėra gausi, todėl eutanazijos instituto baudžiamuoju aspektu tyrimas magistro darbe yra atliekamas, analizuojant teisės mokslo atstovų pozicijas nagrinėjamu aspektu, jų požiūrį bei argumentus ir kontrargumentus dėl esamo eutanazijos baudžiamumo ir galimybės ją įteisinti.

Kiekvienos valstybės įstatymų leidybos pagrindinis siekis yra baudžiamųjų teisės normų atitikimas šiuolaikinėms pasaulio realijoms. Besivystant išmaniosioms technologijoms, atsirandant vis naujesnėms medicinos įrenginiams, šaliai būtina keisti ir juos reglamentuojančius teisės aktus. Manytina, kad atsiradus galimybei palaikyti žmogaus gyvybę išoriniais medicinos aparatais ir vaistais, tokiu būdu be žmogaus jėgų prailginant jo gyvenimą, turėtų būti apsvaistytos galimybės nutraukti tokį asmens egzistavimą, esant pastarojo pageidavimui. Dėl šios priežasties, manytina, kad eutanazijos klausimas mūsų valstybėje bus aktualus tol, kol nebus sužinota tikroji visos visuomenės nuomonė dėl instituto įteisinimo ir jis nebus deramai apsvaistytas politikų tarpe.

Darbo tikslas. Magistro darbe siekiama ištirti baudžiamosios atsakomybės už eutanaziją problemas, esančias, būnant eutanazijai uždraustai, ir kylančias, norint ją įteisinti Lietuvoje.

Darbo uždaviniai. Apibrėžtam tikslui pasiekti yra keliami tokie uždaviniai:

1. Išanalizuoti medicinos, teologijos ir psichologijos mokslų atstovų pozicijas dėl eutanazijos reiškinių ir apibendrinti gautus vertinimus konstitucinių žmogaus teisių kontekste.
2. Ištirti kompetentingų autorių nuomones dėl eutanazijos rūšių baudžiamumo Lietuvoje, pateikiant apibendrintą ir pagrįstą poziciją dėl kiekvienos eutanazijos rūšies, kaip nusikalstamos veikos, kvalifikavimo, ir prieitų išvadų pagrindu atskleisti eutanazijos įteisinimo Lietuvoje galimybes ir perspektyvas.
3. Analizuojant užsienio valstybių baudžiamąjį teisinį reguliavimą, ištirti šalių statistinius duomenis ir nustatyti kaip pakito eutanazijos instituto taikymo rodiklis, valstybėse, kur eutanazijos viena ar kelios rūšys yra legalizuotos, bei atskleisti užsienio valstybių eutanazijos vertinimą tose valstybėse, kur, šio darbo rengimo metu, eutanazija yra uždrausta.

Objektas. Magistro darbe yra analizuojamas eutanazijos institutas, kuris yra suvokiamas kaip beviltiškos būklės, sunkiai sergančio žmogaus galimybė oriai ir garbingai mirti, kuri yra įgyvendinama aktyviais arba pasyviais gydytojo, turinčio teisę atlikti eutanaziją, veiksmais, esant paties sergančiojo arba jo teisėto atstovo prašymui. Darbe yra analizuojama būtent šiuolaikinė eutanazijos samprata ir nėra apžvelgiama instituto istorinė raida. Manytina, kad esant siekiui legalizuoti eutanaziją bei atskleisti jos baudžiamumo problematiką valstybėje, nėra aktualu ir reikšminga nagrinėti jos sampratos atsiradimo bei kaitos evoliuciją.

Darbe yra analizuojamos problemos, kurios kyla baudžiamojoje teisėje dėl eutanazijos sampratos neapibrėžtumo. Yra apžvelgiamas padėjimo nusižudyti (BK 134 straipsnis) institutas, kuris kai kurių autorių yra suprantamas kaip eutanazija, bei pateikiama darbo autoriaus nuomonė šiuo klausimu. Kartu darbe yra pateikiamas autoriaus nuomone pagrįstas ir priimtinausias eutanazijos rūšių kvalifikavimas, remiantis darbo rengimo metu galiojančiu baudžiamuoju įstatymu. Be to, šiame darbe yra atkleidžiamas eutanazijos vertinimas kitų mokslų kontekste.

Magistro darbe taip pat yra pateikiama užsienio valstybių, legalizavusių ir nelegalizavusių eutanaziją analizė bei jų statistinių duomenų ir praktikos tyrimas. Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Žmogaus Teisių Konvencijos suderinamumas su eutanazijos institutu darbe nėra atskirai analizuojamas, kadangi tai yra atskleidžiama per

Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, kuri darbe yra pateikiama greta užsienio valstybių teisės aktų analizės.

Tyrimo metodai. Siekiant atskleisti tikslą ir užsibrėžtus uždavinius darbe naudojami įvairūs tyrimo metodai. Analizės būdu ištirtos teisės normos, reikšmingos temos atskleidimui, nustatytas jų turinys ir tikroji reikšmė. Pasitelkus lingvistinį metodą apžvelgtos eutanazijos institutui svarbios sąvokos ir jos požymiai. Lyginamojo ir sisteminio metodų pagalba ištirtos kompetentingų autorių pozicijos, tokiu būdu jas sugrupavus bei atskyrus. Loginiu būdu darbe apibendrinti darbo skyriai ir padarytos pagrįstos išvados, kurios leido įgyvendinti iškeltus uždavinius ir pasiekti darbo tikslą.

Taip pat analizuojant eutanazijos institutą buvo naudojamas anketavimo metodas. Juo buvo siekiama sužinoti Lietuvos visuomenės žinių lygį ir nuomonę dėl eutanazijos ir jos legalizavimo reikalingumo. Apklaustos anketos buvo pateiktos medicinos bei teisės mokslų atstovams, taip pat ir kitų profesijų specialistams. Tokiu būdu nuo 2015 m. spalio mėn. iki 2016 m. vasario mėn. buvo apklaustas 161 asmuo, o gauti duomenys statistiškai pateikti darbo prieduose. Anketavimo būdu gauta informacija yra panaudota ir išanalizuota magistro darbe, siekiant nustatyti ne tik kompetentingų autorių poziciją tiriamais klausimais, bet ir paremti ją visuomenės nuomone.

Darbo originalumas. Eutanazijos klausimas Lietuvos baudžiamosios teisės kontekste nėra plačiai išnagrinėtas. Panašia tema yra vos keli magistro darbai, įskaitant ne tik Vilniaus universiteto, bet ir Riomerio universiteto darbus. Mūsų universitete paskutinis magistro darbas eutanazijos baudžiamumo tema buvo parašytas 2011 m. Pažymėtina, kad analogiška tema yra parengta ir daktaro disertacija, kuri buvo sėkmingai apginta 2008 m. Akcentuotina, kad mokslo darbų, susijusių su eutanazijos klausimu, kurių buvo siekiama atskleisti per baudžiamosios teisės prizmę nėra daug. Derėtų paminėti A. Baranskaitės ir J. Prapiesčio straipsnį, kur yra analizuojama baudžiamoji atsakomybė už eutanaziją, bei M. Liesio straipsnius, kuriuose atskleidžiami šio instituto baudžiamumo aspektai. Atkreiptinas dėmesys, kad eutanazijos institutas Lietuvoje buvo analizuotas ir kitų mokslo sričių atstovų (pavyzdžiui, filosofų) tačiau baudžiamieji teisiniai aspektai juose nebuvo paliesti.

Magistro darbe yra nuodugnai nagrinėjami baudžiamosios atsakomybės už eutanaziją aspektai. Pažymėtina, kad siekiant atskleisti tinkamiausią veikos kvalifikavimą darbe yra plačiai aptarti tokie požymiai, kaip *bejėgiška asmens būklė, beviltiška būklė, nukentėjusiojo prašymas, padėjimas* (savižudybėje). Akcentuotina ir tai, kad darbe yra pirmą kartą pravesta takoskyra tarp tokių institutų kaip *asistuojamoji savižudybė* ir *asistuojamoji eutanazija*, bei nurodyti jų atskyrimo požymiai ir teisinis vertinimas.

Šio magistro darbo vienas svarbesnių uždavinių yra siekis išanalizuoti eutanazijos legalizavimo Lietuvoje galimybes. Šio uždavinio atskleidimui magistro darbe yra pasitelkti užsienio valstybių, legalizavusių eutanaziją, statistiniai duomenys, kuriuose atsispindi eutanazijos taikymo skaičiaus kitimas nuo instituto įteisinimo šiose šalyse momento. Šie rodikliai leidžia spręsti dėl eutanazijos aktualumo, būtinumo bei tikslingumo šiuolaikiniame pasaulyje, kurie yra svarbūs ir Lietuvai sprendžiant eutanazijos klausimą. Atkreiptinas dėmesys, kad užsienio valstybių eutanazijos statistika iki šiol nebuvo analizuota panašaus pobūdžio mokslo darbuose, todėl manytina, kad šis darbas ateityje galėtų būti reikšmingas atskleidžiant eutanazijos vertinimą remiantis kitų valstybių praktika.

Svarbiausi šaltiniai. Darbo temos atskleidimui buvo remiamasi tarptautiniai ir nacionaliniais teisės aktais ir kitais šaltiniais. Tiriant eutanazijos reiškinį buvo analizuojamos ne tik Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintos pamatinės žmogaus teisės ir laisvės, bet ir Lietuvos Respublikos įstatymų ir kodifikuotų teisės aktų normos (Baudžiamojo kodekso, Civilinio kodekso, Žmogaus mirties ir kritinių būklių įstatymo ir kt.). Taip pat buvo apžvelgta daugybė užsienio šalių baudžiamųjų įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su eutanazijos institutu.

Be norminių teisės aktų darbe taip pat buvo panaudota eilė nacionalinių bei užsienio valstybių autorių monografijų bei mokslinių straipsnių. Siekiant išanalizuoti Lietuvos autorių pozicijas dėl eutanazijos problematikos buvo gilinamasi į A. Baranskaitės ir J. Prapiesčio, M. Liesio straipsnius, kurie buvo itin svarbūs baudžiamosios teisės klausimais, E. Gefeno, J. Gumbio straipsnius – atskleidžiant instituto esmę ir požymius. Taip pat darbe buvo remiamasi ir užsienio valstybių autorių mintimis (R. Dworkin, S. Gauthier, P. Singer, A. Schadenberg, O. Kapinus, S. Borodin, V. Gluškov), siekiant atskleisti tikrąją eutanazijos reikšmę bei nustatyti baudžiamumo už ją pagrindumą. Pažymėtina, kad kiekvieno autoriaus pozicija buvo reikšminga ir būtina, tiriant instituto požymius bei jo baudžiamumo klausimų problemas.

Taip pat, darbe buvo remiamasi įvairių institutų ir tarptautinių organizacijų duomenų bazėmis (pavyzdžiui, Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos statistinių duomenų bazė, Krikščionių institutas), kurios padėjo išanalizuoti skirtingų valstybių socialinių tyrimų statistinius duomenis ir jų pagrindu priėti pagrįstų išvadų, reikšmingų darbo temos atskleidimui.

1. EUTANAZIJOS SAMPRATA

1.1. Eutanazijos sąvoka ir požymiai

Eutanazija (gr. *eu* – gerai, garbingai, *thanatos* – mirtis) – tai lengvas ir neskausmingas žmogaus ar gyvūno gyvybės nutraukimas, mirtis. Tokį apibrėžimą galima rasti elektroniniame terminų žodyne (tarptautinių žodžių skiltyje)¹. Ši sąvoka glaustai pateikia nagrinėjamo instituto esmę, tačiau visiškai neatskleidžia jos turinio ir tikrosios prasmės. Siekiant tinkamai išanalizuoti ir ištirti eutanazijos reiškinių būtina atskleisti visas jai būdingas savybes. Skirtingi šaltiniai pateikia skirtingus instituto apibrėžimus, tačiau kiekvienas iš jų yra svarbus norint nustatyti esminius eutanazijos požymius.

Eutanazijos terminas pirmą kartą buvo pavartotas XVI a. anglų filosofo F. Bacono, kuris eutanaziją vartojo gana siaura prasme. Nagrinėjamas institutas anglų autoriaus buvo suprantamas kaip kančių palengvinimo, nuskausminimo būdas. F. Bacon teigė, kad gydytojas turi ne tik prievolę palengvinti skausmus, kuriuos sukelia liga, kai yra galimybė sergančiajam pasveikti, bet ir prievolę padėti jam, kai nebėra jokios išgyvenimo tikimybės ir tik eutanazija gali suteikti ligoniui ramios ir lengvos mirties pojūtį.² Pastebėtina, kad filosofas eutanaziją sieja su palengvinimu, asmens išsivadavimu iš jį kaustančių kančių.

M. Liesis viename iš savo straipsnių³ eutanaziją apibūdina kaip *tyčinį gyvybės atėmimą kitam žmogui dėl blogos to asmens gyvenimo kokybės, susijusios su sveikata*. Šiame apibrėžime atskleidžiami keli svarbūs eutanazijos požymiai: a) tai gyvybės atėmimas *kitam* žmogui; b) tai gyvybės atėmimas asmeniui dėl jo *sveikatos būklės*. Pirmą savybę yra labai svarbi atribojant eutanaziją nuo panašaus baudžiamosios teisės instituto – padėjimo nusižudyti, kuris nuodugniau analizuojamas šio darbo 2.1.3. skyriuje. Antras požymis reikalauja detalesnio nagrinėjimo, kadangi pateiktame apibrėžime nėra aiškiai nurodyta kas laikytina *bloga sveikatos būkle* eutanazijos instituto prasme. Rusijos Federacijos teisės mokslo atstovai S. Borodin ir V. Glušakov eutanaziją apibrėžia kaip *tyčinį nepagydoma liga beviltiškai sergančio asmens mirties pagreitinimą*.⁴ Savo veikale autoriai taip pat pabrėžia, kad baudžiamosios teisės prasme eutanazija gali būti

¹ Terminų žodynas. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2015-11-03] Prieiga per internetą:

<http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/E/eutanazija> ;

² КАПИНУС, О. С. *Этаназия в свете права на жизнь*: Монография. Москва: Издательский дом «Камерон», 2006. P. 14-15;

³ LIESIS, M. *Baudžiamosios atsakomybės už eutanaziją netaikymo galimybės*. Vilnius: Teisės Problemos, 2009, Nr. 1 (63). P. 6;

⁴ БОРОДИН, С.; и ГЛУШКОВ, В. *Убийство из сострадания*. Общественные науки и современность, 1992, № 4. P. 138;

suprantama kaip tyčinis gyvybės atėmimas sergančiam asmeniui, siekiant nutraukti jo kančias⁵. Išanalizavus pateiktas sąvokas, darytina išvada, kad asmens, kuriam potencialiai galėtų būti atlikta eutanazija, *bloga, beviltiška* sveikatos būklė reiškia susirgimą *nepagydoma liga*, kuri sukelia *pastovius nepakeliamus skausmus*.

Svarbu pažymėti, kad *nepagydoma liga* nebūtinai reiškia *mirtiną* ligą. R. Dworkin savo veikale „Life’s Dominion“ kaip pavyzdį pateikia 1992 m. sausio mėn. Kanados teismo sprendimą, kuriame buvo konstatuota, jog žmogus turi teisę reikalauti, kad jo gyvybė būtų nutraukta netgi tais atvejais, kai jis nemiršta, bet suvokia savo egzistavimą nepakeliamu, esant aplinkybėms, kuriomis jis yra priverstas gyventi.⁶ Šioje byloje 25 metų Nancy B., sirgdama reta neurologine liga (Guillain-Barre sindromu), būdama paralyžiuota žemiau kaklo, prašė teismo leidimo ją atjungti nuo respiratorių, palaikančių jos gyvybę. Anot gydytojų, moteris su šiuo medicinos aparatu galėtų nugyventi ilgą gyvenimą, tačiau Nancy B. norėjo mirti, kadangi viskas, ką ji galėdavo daryti, buvo televizoriaus žiūrėjimas. Teismas pabandė moterį perkalbėti, bet jam nepavykus, tenkino jos prašymą ir 1992 m. vasario mėn. Nancy B. mirė.

Pateiktas pavyzdys rodo, kad ne visuomet eutanazijos prašo žmonės, kurie jaučia pastovų skausmą. Mirties troškimas gali atsirasti dėl įvairiausių priežasčių: dėl psichinių kančių, dvasinių išgyvenimų, supratimo, kad likęs gyvenimas bus praleistas būnant prikaustytam prie vėžimėlio ar respiratorių ir kt. Visą tai veikia žmogaus sąmonę ir sąlygoja jo apsisprendimą dėl gyvenimo nutraukimo. Taigi, matyti, kad *beviltiškai sergančio asmens* požymis turėtų būti aiškinamas gana plačiai ir apimti ne tik mirtina liga sergančius asmenis, neturinčius šansų pasveikti, bet ir tuos, kurių liga nėra progresuojanti, tačiau dėl jos žmonės yra tam tikros, nepakeliamos būsenos.

Eutanazijos vienareikšmiško apibūdinimo sunkumą sąlygoja eutanazijos rūšių buvimas: kiekviena eutanazijos rūšis turi tik jai būdingų bruožų⁷, dėl to mokslinėje literatūroje pastebima įvairovė analizuojamo instituto sąvokų. Pavyzdžiui M. Liesis kitame savo straipsnyje⁸, apibūdindamas eutanaziją, pasitelkė aktyvios savanoriškos eutanazijos rūšies požymius. Minėto straipsnio prasme eutanazija suprantama kaip *tyčia, aktyviais veiksmais padarytas kito žmogaus gyvybės atėmimas nukentėjusiojo prašymu*. Matyti, kad ši sąvoka atskleidžia dar keletą eutanazijos požymių: c) eutanazija padaroma

---

⁵ *Ibid.*

⁶ Canadian Decision in January 1992. Iš: DWORKIN, R. *Life’s Dominion: An Argument about Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom.*, p. 184, [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-20] Prieiga per internetą: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1146995.files/Session%2014%20-%20Dec%204/Ronald%20Dworkin%20-%20Life_s%20Dominion.pdf ;

⁷ Atskirų eutanazijos rūšių požymiai detalčiau analizuojami šio darbo 1.2. skyriuje;

⁸ LIESIS, M. *Baudžiamosios atsakomybės už savanorišką aktyvią eutanaziją ir padėjimą nusižudyti kritika filosofiniu – žmogaus teisių aspektu*. Vilnius: Teisė, 2007, t. 64. P. 34;

aktyvais veiksmis; d) būtinas nukentėjusiojo *prašymas*. Tačiau svarbu pabrėžti, kad abu šie požymiai tik sąlyginai apibrėžia bendrąjį eutanazijos institutą, kadangi, kaip minėta, yra būdingi tik aktyviai savanoriškai jo rūšiai.

Filosofas E. Gefenas analizuodamas eutanazijos problematiką minėtą institutą apibrėžė kaip *sąmoningą vieno asmens veiksmą, kuriuo nutraukiama kito asmens gyvybė, siekiant išvaduoti jį nuo kančių*.⁹ Pateikęs sąvoką autorius iškart patikslina, kad toks apibrėžimas kelia daug konceptualių problemų. Pastebėtina, kad minėta sąvoka nieko nepasako apie paties marinuamo asmens poziciją ir apsisprendimo laisvę dėl savo būklės ir gyvybės, todėl negalima tokio apibrėžimo laikyti tinkamu siekiant nustatyti bendrą eutanazijos instituto sampratą.

Eutanazija kelia daug diskusijų, dauguma jų kyla būtent dėl to, kad nėra vieningo eutanazijos apibrėžimo. Vieniems eutanazija yra būtina ir reikalinga *teisė mirti* garbingai ir oriai, kiti visiškai nesupranta jos esmės, kadangi laiko ją vienu iš *nužudymo* variantų. Dėl šių priežasčių eutanaziją sunku vienareikšmiškai apibūdinti, sąvoka priklauso nuo institutą apibrėžiančio asmens požiūrio.

Anketavimo metu respondentams buvo pateiktas keletas eutanazijos apibrėžimų ir pasiūlyta išsirinkti jų manymu geriausiai atspindintį eutanazijos reikšmę. Iš penkių sąvokų daugiausia balsų surinko dvi. 42,7 proc. (68) apklaustųjų laikosi pozicijos, kad eutanazija – tai *gyvybės nutraukimas beviltiškai sergančiam asmeniui, kai nėra nei vieno šanso, kad jis gali pasveikti*.¹⁰ Pastebėtina, kad šis apibrėžimas pilnai neatskleidžia eutanazijai būdingų požymių, tačiau visuomenės atstovui jis parodo svarbiausius aspektą, dėl kurio galima trokšti mirties – nepakeliama fizinė arba psichinė būsena. 27,4 proc. (44) tinkamiausiu apibrėžimu išrinko *asmens laisvę mirti, kurią privalo turėti kiekvienas žmogus, siekiantis oriai ir garbingai pasitraukti iš gyvenimo*.¹¹ Manytina, jog ši sąvoka atskleidžia filosofinę-psichologinę eutanazijos būtinumo pusę, tačiau ji labai tiksliai apibūdina kiekvieno asmens siekį išvengti kančių ir turėti pasirinkimo laisvę.

Lietuvoje eutanazijos klausimas kelia daug diskusijų ne tik visuomenėje, bet ir politikų tarpe. 2015 m. vasario 20 d. Lietuvos Respublikos Seime buvo užregistruotas Seimo narės Marijos Aušrinės Pavilionienės parengtas Lietuvos Respublikos eutanazijos įstatymo projektas (toliau tekste – Įstatymo projektas), kurio Aiškinamajame rašte autorė išaiškino įstatymo projekto tikslą ir parengimo priežastis. Šio Įstatymo projekto 2 straipsnio 2 dalyje yra pateikta bendra eutanazijos sąvoka: *tai sąmoningas, šio įstatymo*

---

⁹ GEFENAS, E. *Eutanazija*. Vilnius: Filosofijos ir sociologijos inst., Lietuvos etinės kultūros d-ja „Ethos“, FSI. 1995. P. 9;

¹⁰ Plačiau žiūrėti 2 priedo 5 paveiksle;

¹¹ *Ibid.*

*reikalavimus atitinkantis terminalinės būklės paciento gyvybės nutraukimas, kai esant paciento pageidavimui aktyviais veiksmais gyvybę nutraukia kitas asmuo – eutanazijos atlikimo teisę turintis gydytojas.*¹² Pateiktas apibrėžimas yra gana informatyvus. Jis apima visus anksčiau darbe aptartus eutanazijos požymius. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad didžioji dalis respondentų (42,2 proc.) apklausos metu nurodė, kad jų manymu, minėta sąvoka apima visas reikšmingiausias sąlygas, kurios, eutanazijos legalizavimo atveju, neleistų piktnaudžiauti šiuo institutu.¹³ Pastebėtina, kad minėtas Įstatymo projektas pateikia tik aktyvios eutanazijos atlikimo galimybę, pasyvios eutanazijos požymis sąvokoje neatsispindi. Be to, čia yra sukonkretinamas asmuo, turintis teisę nutraukti asmeniui gyvybę – tai turi būti kompetentingas gydytojas. Sutiktina su tokia Įstatymo projekto leidėjo pozicija: asmuo, kuriam yra patikėta teisė atlikti eutanaziją turi būti kvalifikuotas specialistas, turintis atitinkamą praktikos licenciją. Pabrėžtina, kad praktikoje gali pasitaikyti atvejų, kai iš galesčio beviltiškai sergančiam ir besikankančiam žmogui gyvybę atima jo artimieji giminaičiai, šeimos nariai ar kt. asmenys.¹⁴ Tokie atvejai šio darbo prasme nelaikytini eutanazijos reiškiniu, o traktuojami kaip tyčinis nužudymas, kuris gali būti padaromas, atsižvelgiant į sergančiojo prašymo buvimą, esant baudžiamąją atsakomybę lengvinančiai aplinkybei, numatyta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau tekste – BK) 59 straipsnio 1 dalies 7 punkte (*veika padaryta nukentėjusiojo asmens, kurio būklė beviltiška, prašymu*).

Taip pat Eutanazijos įstatymo projekto pateiktame apibrėžime vartojama *terminalinės* paciento būklės sąvoka. Aptariamo teisės akto projekto 2 straipsnio 10 dalis atskleidžia tokios būklės turinį: *tai nepagydoma ir progresuojančia liga sergančio ar sunkiai sužaloto asmens medicininiu požiūriu beviltiška sveikatos būklė*. Akcentuojama, kad tokios būklės gali būti tiek sąmoningos, tiek ir nesąmoningos būsenos asmuo. Pirmuoju atveju beviltišką sveikatos būklę lemia nepagydomo sutrikimo dėl ligos ar sužalojimo sukeltos nuolatinės ir nepakeliamos fizinės ir (ar) dvasinės kančios. Antruoju atveju, tai yra, kai asmuo yra nesąmonės būklės, beviltiška būseną aiškinama mediciniškai pagrįstos tikimybės, kad asmuo ateityje taps sąmoningos būsenos, nebuvimu. Tokiu būdu Įstatymo projekte yra detalčiai išaiškinamas beviltiškos sveikatos

---

¹² Lietuvos Respublikos eutanazijos įstatymo projektas, 2015-02-20, Nr. XIIP-2071(2);

¹³ Plačiau žiūrėti 2 priedo 10 paveiksle;

¹⁴ Pripažįstama, kad vienintelis Lietuvoje buvęs eutanazijos atvejis yra 1998 m. liepos 7 d. Vilniaus miesto apylinkės prokuratūroje Živilei Slavinskienei iškelta baudžiamoji byla Nr. 10-2-315-98, kurios tyrimo metu buvo nustatyta, kad Ž. Svavinskienė, būdama gydytoja, savo sūnaus Šarūno Slavinskio prašymu, suleido jam mirtiną dozę vaistų, tokiu būdu padėjusi jam atsikratyti nepakeliamų skausmų, kuriuos jis jautė dėl 35 proc. kūno nudegimų, gautų po bandymo nusižudyti. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad Š. Slavinskas prašymo metu galėjo kalbėti ir buvo sąmoningos būsenos. Pastebėtina, kad po 4 mėn. trūkusio tyrimo jis buvo nutrauktas, pripažinus Ž.Slavinskienę nusikalstamos veikos darymo metu buvus nepakaltinamai.

būklės, eutanazijos prasme, požymis. Pažymėtina ir tai, kad iš Įstatymo projekte pateikto apibrėžimo darytina išvada, jog eutanazija asmeniui gali būti atlikta tik jo paties pageidavimu, t.y. įstatyme numatyta tik savanoriška aktyvi eutanazija, kas ateityje sąlygoja nesavanoriškos eutanazijos šiuo įstatymu legalizavimo negalimumą. Taigi, Eutanazijos įstatymo projektas irgi nepateikia bendros eutanazijos sąvokos. Analizuojamas teisės akto projektas apibrėžia tik eutanazijos rūšį, kurią siekiama įteisinti Lietuvoje nuo 2017 m. sausio 1 d.

Išnagrinėjus skirtingus eutanazijos apibrėžimus siekiama apibendrinti jų turinį ir išvesti vieningą eutanazijos sąvoką, kuri apimtų visas eutanazijos rūšis ir perteiktų bendrą analizuojamo instituto požymių turinį ir esmę. Apibendrinus moralinius, medicininius ir psichologinius aspektus, eutanazijos institutas šio darbo prasme apibūdinamas kaip *kompetentingo gydytojo aktyvūs veiksmai arba neveikimas, nukreipti į gyvybės atėmimą nepagydoma liga beviltiškai sergančiam asmeniui, esant jo sąmoningam prašymui, arba (paciento nesąmonės būsenos atveju) esant jo teisėtų atstovų prašymui/ sutikimui.*

1.2. Eutanazijos rūšys

Eutanazija yra skirstoma į kelias rūšis. Įvairiuose šaltiniuose galima pamatyti, kad nagrinėjamas institutas turi du skirstymus: aktyvi ir pasyvi eutanazija, bei savanoriška ir nesavanoriška. Derėtų akcentuoti, kad šiame darbe yra nagrinėjami tik *žmogaus* eutanazijos požymiai ir jų suderinamumas su Lietuvos baudžiamąja teise, gyvūnų eutanazijos klausimai neanalizuojami. Žmogaus eutanazija Lietuvoje yra uždrausta, tačiau kaip buvo minėta, parengtu Įstatymo projektu siekiama legalizuoti vieną iš jos atlikimo būdų, kuris apima dvi eutanazijos rūšis – savanorišką aktyviąją eutanaziją.

Pagal sergančiojo apsisprendimo laisvę eutanaziją galima suskirstyti į savanorišką ir nesavanorišką. Esant beviltiškai sergančio asmens sąmoningam valios išreiškimui atlikti jam eutanaziją, ji yra laikoma savanoriška. Norima pabrėžti, kad ligoniui turi būti suteikta visa svarbi ir būtina informacija apie jo sveikatą, esančią būklę ir pateikta objektyvi gydymo prognozė. Tik tokiu atveju pacientas, disponuodamas visa informacija apie savo ligą, galės priimti objektyvų sprendimą dėl eutanazijos būtinybės. Priešingu atveju, ligonio sprendimą būtų sunku laikyti sąmoningu ir išreiškiančiu tikrąją jo valią.

Pažymėtina, kad paciento valios išraiška kelia nemažai diskusinių klausimų, kurie yra vertinami gana prieštaringai. R. Dworkin teigia, kad paciento sprendimas ne visuomet yra tinkamas. Amerikos teisininkas ir politologas kelia du eutanazijai itin svarbius klausimus, kurie neturi vienareikšmiškų atsakymų. Pirmą, autorius klausia kas, jeigu

žmogus apsisprendžia atlikti eutanaziją, vadovaudamasis neteisingai nustatytai jo sveikatos diagnozei?¹⁵ Situacija iš tikrųjų keblė, kadangi gydytojo klaida sąlygoja žmogaus gyvybę. Antrą, kaip vertinti atvejį, jeigu žmogui būtų atlikta eutanazija, o kitą dieną po jo mirties, būtų išrasti vaistai, galėję pastarąjį išgydyti arba bent jau palengvinti jo ligos sukeltus nepatogumus?¹⁶

Abu iškelti klausimai paprastai būna įvardijami eutanazijos oponentų, ginant jų priešišumą analizuojamam institutui. Iš tiesų tai yra didelė problema, tačiau ji nėra neišsprendžiama. Visų pirma, tam, kad eutanazija būtų galima, paciento būklę privalo patikrinti specialiai sukviesta komisija. Tokiu būdu turėtų būti nustatytas neteisingos diagnozės buvimas dar neatlikus eutanazijos, kas užkirstų kelią neleistinam gyvybės atėmimui. Antrą, eutanazija skirta padėti asmeniui jo sunkaus gyvenimo etape. Neįmanoma numatyti kas įvyks ar bus išrasta ateityje. Žmogus, besirinkdamas eutanaziją, rizikuoja. Valstybėse, kur viena ar kita eutanazijos rūšis yra įteisinta, pacientui yra pateikiama visa informacija apie jo sveikatą ir esamus vaistus, todėl apsisprendimo rizika priklauso tik jam. Žmogus pats renkasi ar nutraukti savo nepakeliamą egzistenciją, ar laukti vaistų išradimo. Taigi, matyti, jog savanoriškos eutanazijos atveju laisva valia priklauso sergančiajam.

Tais atvejais, kai pacientas yra nesąmonės būsenoje dėl psichinės arba fiziologinės priežasties ir negeba tinkamai priimti sąmoningo sprendimo eutanazijos klausimu, apsispręsti turi teisę sergančiojo teisėtas atstovas. Pažymėtina, kad nesavanoriška eutanazija kelia gana daug diskusijų būtent dėl pasitikėjimo teisėto atstovo sprendimais. Šiuo atveju derėtų prisiminti piktnaudžiavimo institutą: žmogaus gyvybės nutraukimu gali būti suinteresuoti jo artimieji, giminaičiai, ar kiti asmenys, savanaudiškai siekiantys sergančiajam priklausančių turtų arba turtinių teisių, kuriuos jie paveldėtų. Kitą vertus, sunku įsivaizduoti teisėto atstovo vietoje asmenį, kuris visiškai neturi jokių sąsajų su sergančiuoju. Gaunasi dilema: pirmu atveju atstovas gali norėti ir siekti paciento mirties, ieškodamas naudos sau, o antruoju – atstovui nėra jokio skirtumo gyvens sergantysis ar mirs, nes jis neturi su juo jokio emocinio ryšio. Abejos situacijos yra netoleruotinos.

Šiuo atveju derėtų nepamiršti globos ir rūpybos instituto, kuris yra numatytas Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse (toliau tekste – CK). CK 3.242 straipsnis nustato tam tikrus reikalavimus, kuriuos turi atitikti asmuo, galintis būti pripažintas globėju. Asmuo, norintis būti teisėtu neveiksnaus žmogaus atstovu turi būti veiksnus ir

---

¹⁵ DWORKIN, R. *Life's Dominion: An Argument about Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom*. P. 182, [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-20] Prieiga per internetą:

<http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1146995.files/Session%2014%20-%20Dec%204/Ronald%20Dworkin%20-%20Life%20s%20Dominion.pdf> ;

¹⁶ *Ibid.*

turi pateikti rašytinį sutikimą tapti globėju. Be to, teismas, prieš paskirdamas globėją, privalo užtikrinti, kad būtų atsižvelgta į jo moralines ir kitokias savybes, santykius su asmeniu, kuriam turi būti nustatyta globa, galimybes įgyvendinti globėjo funkcijas bei į kitas reikšmingas aplinkybes (CK 3.242 straipsnio 1 ir 3 dalys). Pastebėtina, kad CK aiškiai detalizuoja į ką kreiptinas dėmesys skiriant asmens teisėtą atstovą neveiksnumo atveju. Kadangi globa yra nustatoma siekiant apsaugoti ir įgyvendinti neveiksnaus asmens teises ir teisėtus interesus (CK 3.238 straipsnio 1 dalis), įstatymų leidėjas pasistengė gana detalčiai reglamentuoti reikalavimus, kuriuos turi atitikti šios pareigos atlikimui tinkantis asmuo. Taip pat CK numato globos instituciją, kuri kontroliuoja ir prižiūri tinkamą globėjų veiklą (3.241 straipsnio 1 dalis).

Nesavanoriškos eutanazijos legalizavimo negalimumas didžiaja dalimi, kaip minėta, kritikuojamas siejant jį būtent su didele piktnaudžiavimo tikimybe. Sutiktina, kad praktikoje sunku tinkamai parinkti asmenį, kuris veiktų vien sergančio žmogaus naudai ir jo tikslais, dėl to pažymėtina, kad nors CK yra nustatyti gana detalūs globėjams keliami reikalavimai, jų negalima laikyti pakankamais patikint asmeniui laisvę spręsti žmogaus gyvybės ir mirties klausimą. Todėl, nesavanoriškos eutanazijos problemos sprendimas reikalauja nuodugnaus tyrimo ir tikslaus, detalaus, argumentuoto reglamentavimo legalizavimo atveju.

Pagal veiksmų atlikimą eutanazija skirstoma į aktyvią ir pasyvią. Aktyvi eutanazija reiškia, kad nutraukdamas gyvybę beviltiškai sergančiam asmeniui, gydytojas atlieka tam tikrus aktyvius veiksmus. Paprastai tokiais laikomi gydytojo veiksmai suleidžiant pacientui medikamentus, pagreitinančius jo mirtį. Pasyvią eutanaziją apibūdina susilaikymas nuo veiksmų, kurie pratęstų paciento gyvenimą.¹⁷ Tai ne tik medikamentų davimo sustabdymas, bet ir paprastų gyvenimui palaikyti būtinų procesų apribojimas (pavyzdžiui, kai paciento nebemaitinama, arba nebestatoma maistingasis medžiagas teikiančių lašelinių) Tai neatlikimas būtinų veiksmų, kurie pailgintų sunkiai sergančio asmens gyvenimą. Šiuo atveju svarbu nustatyti ribą tarp neveikimo, kai gydytojas, pavyzdžiui, neprijungia sergančiojo prie aparato, palaikančio pastarojo gyvybę, ir situacijos, kai gydytojas atjungia pacientą nuo tokio aparato. Iš pirmo žvilgsnio persasi išvada, kad skirtumo nėra, kadangi abejais atvejais pacientas negauna reikalingos medicininės pagalbos, kas sukelia jo mirtį. Tačiau pirmuoju atveju yra gydytojo neveikimas – pasyvi eutanazija, o antruoju – sergančio asmens atjungimas nuo gyvybę

---

¹⁷ *Visuotinė Lietuvių enciklopedija*. Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, Vilnius, 2004, p. 711; GEFENAS, E. *Eutanazija*. Vilnius: Filosofijos ir sociologijos inst., Lietuvos etinės kultūros d-ja „Ethos“, FSI, 1995. P. 11;

palaikančių aparatų, kuris yra padaromas aktyviais gydytojo veiksmais, kas suponuoja aktyvią eutanaziją.

Akcentuotina, kad pasaulyje eutanazija vertinama nevienodai: vienur, eutanazija yra įsakmiai uždrausta įstatymų, kitur baudžiamoji atsakomybė už ją tiesiogiai nėra numatyta, bet institutas laikomas kriminalizuotu. Taip pat yra dalis valstybių, kurios legalizavo eutanaziją, tačiau tai padarė tik vienos arba kelių jos rūšių atžvilgiu. Dauguma šių valstybių įteisino pasyvią eutanaziją, nedidelė dalis – aktyvią, o kai kurios pripažįsta *asistuojamosios eutanazijos* institutą.

Pažymėtina, kad pastaruju metu vis dažniau yra vartojama *asistuojamosios eutanazijos* sąvoka. Tai tokie atvejai, kai gydytojas asmeniui, norinčiam mirti, duoda mirtiną vaistų kiekį, kurį pacientas turi suvartoti arba susileisti pats. Tokia eutanazijos rūšis yra legalizuota Šveicarijoje ir Vokietijoje nuo 2009 m. Pažymėtina ir tai, kad A. Baranskaitė ir J. Prapiestis, analizuodami eutanazijos ir baudžiamosios atsakomybės problematiką, panašų apibrėžimą pateikė atskleisdami pasyvios eutanazijos reikšmę. Anot autorių pasyvi eutanazija yra *padėjimas nusižudyti, duodant patarimus, parūpinant priemones ar sudarant kitas sąlygas pačiam ligoniui nutraukti savo gyvybę*.¹⁸ Matyti, kad asistuojamosios eutanazijos ir pateiktos kompetentingų teisininkų sąvokos esmė yra vienoda: sergantysis pats sau nutraukia gyvybę kito asmens parūpintomis priemonėmis. Dėl šio akivaizdaus panašumo galima teigti, kad kalbama apie tapačią situaciją, todėl A. Baranskaitės ir J. Prapiestis analizuojamą institutą siūlytina priskirti prie asistuojamosios eutanazijos rūšies, o ne pasyvios.

Pažymėtina, kad pastaroji rūšis oficialiai literatūroje nėra išskiriama. Tokia situacija galėtų būti dėl skirtingo pasyvios eutanazijos traktavimo ir nuomonių išskirtinumo. Derėtų pastebėti, kad asistuojamoji rūšis yra suprantama kaip savižudybė, o eutanazijos institutas, kaip šiame darbe jau buvo aptarta, vis dėlto yra gyvybės atėmimas *kitam* asmeniui ir savižudybė prie jo neturėtų būti priskirtina. Pastebėtina ir tai, kad kai kurie autoriai teigia, jog nors eutanaziją ir padėjimą nusižudyti reikėtų skirti kaip du savarankiškus institutus, vis dėlto praktikoje jų atribojimas yra formalus, todėl dažniausiai abi veikos yra nagrinėjamos kartu ir suprantamos kaip eutanazijos reiškiny.¹⁹

Šiuo atveju, atsižvelgiant į pagrindą kompetentingų autorių poziciją, derėtų pabrėžti, kad asistuojamosios eutanazijos esmė yra nukreipta į padėjimą beviltiškai sergančiam asmeniui oriai mirti. Dėl šio tikslo, manytina, asistuojamąją eutanaziją derėtų laikyti

---

¹⁸ BARANSKAITĖ, A.; ir PRAPIESTIS, J. *Eutanazija ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Sveikatos mokslai 2004, Nr. 3(34). P. 3;

¹⁹ ДОДОНОВ, В. Н.; КАПИНУС, О. С.; и ЩЕРБА, С. П. *Сравнительное уголовное право. Особенная часть*: Монография. Москва: Издательство «Юрлитинформ», 2010. P. 49;

pilnaverte eutanazijos rūšimi, tačiau būtina apibrėžti šio priskirimo tinkamas ribas. Asistuojamąją *eutanaziją*, šio darbo prasme, sutiktina priskirti prie eutanazijos rūšių tik tuo atveju, kai beviltiškai sergančio asmens nusižudymui asistuoja *jo* gydytojas, parūpindamas *savo* pacientui reikalingus vaistus, paskatinančius mirtį. Tuo tarpu, atvejai, kai asmeniui (net ir beviltiškai sergančiam) priemonės, įrankius ir patarimus duoda kitas asmuo (nesantis pastarojo gydytoju, arba gydytoju, turinčiu teisę atlikti eutanaziją), šio darbo prasme laikytini nusikaltimu ir įvardijami asistuojamąja *savižudybe*.

Matyti, kad takoskyra tarp asistuojamosios eutanazijos ir asistuojamosios savižudybės yra labai siaura. Tačiau ji yra itin svarbi, bandant valstybėje įteisinti analizuojamą institutą. Derėtų pabrėžti, kad darant tokį atribojimą, eutanazijos institutas buvo suprantamas ne kaip reiškiny, uždraustas Lietuvoje, bet kaip institutas, kurį ateityje siekiama legalizuoti. Tokiu būdu išryškėja skirtumas tarp eutanazijos rūšies, kuri galėtų būtų teisėta, ir padėjimo nusižudyti, kuris yra uždraustas baudžiamuoju įstatymu. Atriboti šiuos du institutus leidžia subjektas: gydytojas, turintis teisę atlikti eutanaziją, iliustruoja veikos teisėtumą, o kiti asmenys, pagal įstatymus negalintys nutraukti sergančiojo gyvybės – nusikaltimą.

Apibendrinant eutanazijos skirstymus pažymėtina, kad gali būti įvairių jų derinių. Eutanazija gali būti: aktyvi savanoriška arba aktyvi nesavanoriška, taip pat pasyvi savanoriška arba pasyvi nesavanoriška. Šie deriniai, kaip minėta yra vartojami apibūdinant žmogaus eutanazijos institutą, prie kurių nuspręsta priskirti ir asistuojamąją eutanaziją. Padėjimas nusižudyti, kuris yra daromas ne nukentėjusio asmens gydytojo, laikomas nusikaltimu.

1.3. Psichologinis ir religinis eutanazijos vertinimas

Eutanazija – tai institutas, kurio taikymo padarinys yra žmogaus mirtis. Visuomenėje kyla daug prieštaravimų dėl eutanazijos legalizavimo galimybės, kadangi dauguma žmonių laikosi pozicijos, kad eutanazija – tai vienas iš nužudymo būdų, kuris yra nepateisinamas ir neturi būti toleruotinas šiuolaikinėje valstybėje. Religijos atstovai – buvo ir yra didžiausi eutanazijos priešininkai. Krikščionybės, islamo, judaizmo – visų šių religinių judėjimų atstovai šventina gyvybę ir vienareikšmiškai laiko ją Dievo dovana. Anot jų, tai, kas duota Dievo, negali būti atsisakyta žmogaus. Religijos atstovai tiki (ir moko to kitus), kad žmogus privalo išverti jam pasiūstas kančias, pagalbos jis gali ieškoti melddamasis, nes malda išgydo ir kūną ir sielą.

R. Dworkin teigė, kad dalis eutanazijos oponentų neigia jos reikalingumą todėl, kad anot jų, tyčinis žmogaus gyvybės nutraukimas paneigia žmogaus gyvybei būdingą *kosminę vertę*.²⁰ Tokia pozicija grindžiama gyvybės sakrališkumu. XVII a. anglų filosofas Dž. Lokas, būdamas aršiu savižudybės priešininku, laikėsi pozicijos, kad žmogaus gyvenimas nėra jį gyvenančio asmens nuosavybė. Jis teigė, kad gyvybė yra Dievo nuosavybė, o žmogus yra tik nuomininkas, todėl savižudybė arba nužudymas laikytini vagystė.²¹

Katalikų bažnyčia dėl eutanazijos yra pasisakiusi Eutanazijos deklaracijoje, priimtoje 1980 m.²² Pagal šį dokumentą eutanazija suprantama kaip veiksmai arba neveikimas, kuriais savaime arba su intencija yra sukeliama mirtis, siekiant nutraukti nepakeliamas kančias. Įdomu tai, kad kartu deklaracijoje pažymima, kad sunkiai sergančių asmenų mirties prašymai, neturi būti suprantami, kaip išreiškiantys tikrąjį eutanazijos troškimą; iš tikrųjų tai turėtų būti vertinama kaip kenčiančio asmens meilės ir pagalbos šauksmas.²³ Pastebėtina, kad Eutanazijos deklaracija draudžia bet kokius jos reiškinius, tačiau yra teisėta duoti sunkiai sergantiems pacientams skausmą malšinančius vaistus. Pabrėžtina, kad leidžiama didinti ir tokių vaistų dozę, siekiant nuslopinti ligonių kančias, net ir esant rizikai, kad tai sukels jų mirtį. Dokumente yra akcentuojama, kad tai yra leidžiama tik tais atvejais, kai pacientas susitaiko su savo likimu, tinkamai atsisveikina su artimaisiais, įvykdydamas savo įsipareigojimus jiems, ir yra pasirengęs susitikti su Kristumi.²⁴

Iš tiesu, daugiausia argumentų, pagrindžiančių eutanazijos oponentų nuomonę galima rasti būtent religinio požiūrio vertinime. G. Švedas, analizuodamas parlamentarų politines ir teisesnes pažiūras yra pasakęs, kad valstybės socialinių problemų sprendimui (tarp kurių įvardijo ir eutanaziją) *nemažą įtaką daro ir parlamentarų dorovinės ar net religinės nuostatos*.²⁵ Pažymėtina, kad tai nėra vienintelis aspektas trukdantis įteisinti analizuojamą institutą mūsų valstybėje, tačiau tai yra viena daugiausiai diskutijų ir prieštarų minčių keliančių problemų.

---

²⁰Plačiau žiūrėti: DWORKIN, R. *Life's Dominion: An Argument about Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom*. P. 182, [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-21] Prieiga per internetą:

http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1146995.files/Session%2014%20-%20Dec%204/Ronald%20Dworkin%20-%20Life_s%20Dominion.pdf ;

²¹ *Ibid.*

²² *Sacred Congregation for the doctrine of the faith. Declaration on Euthanasia*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-24] Prieiga per internetą:

http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19800505_euthanasia_en.html ;

²³ Plačiau žiūrėti: *Ibid.*;

²⁴ *Ibid.*;

²⁵ ŠVEDAS, G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006. P. 52;

Pažymėtina, kad iš tikrųjų religija yra tikėjimo dalykas, nėra tiksliai nustatyta ar iš tikrųjų mes egzistuojame Dievo dėka. Eutanazija, kaip ir religija kelia labai daug klausimų, į kuriuos būna sunku arba netgi neįmanoma atsakyti. Tačiau, manytina, kad negalima uždrausti eutanazijos vadovaujantis vien religiniu-moraliniu požiūriu. Šiuo atveju kaip ir daugeliu kitų – žmogus privalo turėti galimybę pats pasirinkti savo elgesio variantą, lygiai taip pat, kaip yra renkamas rūkyti ar ne, vartoti alkoholinius gėrimus ar ne – vienas elgesio modelis yra dalies žmonių toleruotinas, o kitos – ne, tačiau tiek vieni, tiek kiti turi pasirinkimo laisvę. Nėra teigiama, kad legalizavus eutanaziją, ji bus privaloma visiems – tie, kurie jai prieštarauja galės, kaip ir dabar, peikti jos egzistavimą ir nepagydomos ligos atveju trauktis iš gyvenimo natūraliu būdu. Tačiau kodėl dėl prieštaraujančios asmenų grupės niekas privalo neturėti šios galimybės?

Psichologijos požiūriu eutanazija taip pat yra labai prieštaringas institutas. Tačiau, jeigu religijos atveju yra gausu argumentų, kuriais grindžiama prieštaraujanti legalizavimui nuomonė, tai psichologiniu aspektu yra daugiau klausimų, negu deramų atsakymų. Iš pirmo žvilgsnio gali atrodyti, kad psichologiniu požiūriu kaip tik nagrinėjamo instituto klausimas yra lengvai išsprendžiamas – legalizavus eutanaziją, žmogus turės galimybę išsivaduoti iš nuolatinių nepakeliamų kančių, išsilaisvinti nuo pastovios emocinės įtampos ir pagaliau ramiai mirti. Tačiau tai tik viena medalio pusė.

Vertinant eutanaziją, kaip galimybę oriai mirti, kyla keletas probleminių psichologinių aspektų. Visų pirma, derėtų pabrėžti, jog sutikdamas, kad jam būtų atlikta eutanazija, žmogus taip elgiasi ne dėl to, kad trokšta mirti. Taip yra elgiamasi todėl, kad daugiau nėra jėgų kentėti pastovius alinančius skausmus. Nors ir teigiama, kad tokį sprendimą gali priimti tik sąmoningas, suprantantis savo veiksmus asmuo – taip nėra. Jeigu jauti skausmą, kuris tęsiasi ilga laiką (pavyzdžiui, galima palyginti su keleta savaičių trūksiančiu pastoviu, dieną ir naktį kamuojančiu galvos arba danties skausmu) tai galiausiai sutiksi su bet kuo, kad tik pagaliau tas skausmas liautųsi. Kai yra jaučiamas nemalonus, erzinantis dirginimas, norisi jo atsikratyti. Galvos skausmų atveju pradedama gerti skausmą malšinančias tabletes, o jeigu jos nepadedą – didinti jų dozę. Jeigu skauda dantį – užsiregistruojama pas odontologą, kad išgydytų arba išrautų skausmą keliančią dantį. Tačiau nepagydomos ligos atveju nėra galimybės nuslopinti kančių: jeigu asmuo ir nejaus fizinio skausmo, jį kamuos psichinis, kuris yra dar baisesnis. Tokios būsenos asmenims yra būdinga suvokimo susiaurėjimo savybė, kitaip psichologijoje vadinama „tuneliniu mastymu“ – žmonės patenka į mastymo/minčių koridorių (tunelį) ir dėl to aplink save nieko nepastebi, atsiriboja nuo išorinio pasaulio, susitelkdami ties savo skausmu ir trokšdami jo atsikratyti. Jiems nėra svarbu kokiomis priemonėmis tai bus

pasiekta. „Tunelinis mastymas“ neleidžia pamatyti gerus pasaulio dalykus, pasidžiaugti artimaisiais, neleidžia pamiršti apie skausmą. Asmuo ieško tik galimybės pagaliau atsipalaiduoti ir pamiršti apie savo kančias. Derėtų pastebėti, kad būtent „tunelinis mastymas“ yra pagrindinė priežastis, privedanti žmones prie savižudybės – jie tiesiog nemato kitų, alternatyvių išeičių. Ši psichologinė priežastis kelia diskusinį klausimą apie tikrosios paciento valios išreiškimą – tai sąmoningas, apgalvotas sprendimas, ar vis dėlto priimtas veikiant nepakeliamam skausmui ir norui atsipalaiduoti? Mano manymu, eutanazija kaip tik skirta tam, kad asmuo galėtų oriai mirti, nejausdamas žeminančių ligos pasekmių, kurie, kaip žinia, gali pasireikšti labai įvairiai. Todėl manytina, kad atsakymas į ką tik pateiktą klausimą nėra jau toks svarbus, nes sergančiojo valia yra išpildoma, skausmas nebekamuoja, o sirgusio asmens artimiesiems daugiau nebereikia stebėti jų giminaičio kančių, į ką ir yra nukreiptas eutanazijos institutas. Kai mirtis yra vienintelis galimas ligos padarinys, kam kankintis pačiam ir kankinti mylimus žmones?

Antra psichologinė eutanazijos problema kyla iš sergančiojo ir jo artimųjų santykių. Galima situacija, kai sergantysis sąmoningai apsisprendžia dėl eutanazijos atlikimo, tačiau su tokiu sprendimu nesutinka jo artimieji. Žinoma, teisiškai, jeigu eutanazija būtų legalizuota, tokia artimųjų nuomonė nieko nereikštų, tačiau psichologinis aspektas tokiu atveju vis dėlto vyrauja. Psichologai teigia, kad, jeigu su žmogumi kas nors atsitinka, arba jį kamuoja depresija, problemos, tai aplinkiniai turi teisę jam padėti, palaikyti jį. Tačiau, kaip bebūtų, jie neturi teisės piršti jam savo minčių, trukdyti jam apsispręsti. Jeigu jie nesutinka su jo pozicija, tai gali išsakyti savo argumentus, tačiau laikoma, kad nedera uždrausti jam kažką daryti, nes tai yra jo asmeninė pasirinkimo teisė, o uždraudimas dažniausiai tik pastumia veikti priešingai. Kaip tokioje situacijoje būti asmens, apsisprendusio mirti, artimiesiems, kurie nenori jo netekti? Atsakyti į šį klausimą gali tik kiekvienas pats sau. Pastebėtina tik tai, kad šis klausimas yra vienas iš pagrindų, kodėl žmonės prieštarauja eutanazijos legalizavimui – baimė prarasti mylimą žmogų, nesvarbu kokios jis būsenos.

Anketavimo metu respondentams buvo pateikta hipotetinė situacija ir užduotas klausimas ar sergant jų artimam giminaičiui sunkia nepagydoma liga jie norėtų, kad jų mylimas žmogus turėtų eutanazijos galimybę ir nesikamuotų, bei ar patys jie pasinaudotų tokia teise. Absoliuti dauguma apklaustųjų (77,3 proc.) nurodė, kad norėtų, jog būtų galimybė tokia teise pasinaudoti.²⁶ Iš jų 43,3 proc. tikriausia pasinaudotų eutanazijos teise tiek patys, tiek ir savo giminaičių atžvilgiu, kad jie nesikankintų. Tuo tarpu 34 proc. nors ir norėtų, kad eutanazijos galimybė būtų, tačiau abejoja ar išdrįstų ją pasinaudoti.

---

²⁶ Plačiau žiūrėti 2 priedo 13 paveiksle;

Trečia psichologinė problema taip pat yra susijusi su sergančiojo ir jo artimųjų santykiais. Pacientas gali nuspręsti dėl eutanazijos ne vien dėl egoistinių paskatų atsikratyti skausmo, bet ir tam, kad nebūtų našta artimiesiems. Daugelis senyvo amžiaus žmonių bijo priimti savo vaikų, anūkų pagalbą, nes nenori jiems įkyrėti. Taip pat, jeigu juos užklupo sunki liga, kuri reikalauja skirti sergančiajam daug dėmesio, senoliai jaučiasi našta, jiems sunku pripažinti savo bejėgiškumą, jie tampa priklausomi nuo kitų, tačiau nenori kartinti gyvenimo jauniems. Tai viena iš priežasčių, kurias įvardins tikrai ne vienas pensinio amžiaus žmogus. Šiuo atveju psichologinius išgyvenimus kenčia abi šalys – artimieji, nes gaunasi situacija, kai dėl jų asmuo išeina iš gyvenimo, ir sergantysis, nes nenori trukdyti kitiems, bet kartu ir labai bijo pasitikti savo likimą.

Taigi, išanalizavus religinius ir psichologinius požiūrio į eutanaziją aspektus, darytina išvada, kad probleminių klausimų ir diskusijų objektų yra kur kas daugiau, negu tinkamų ir vienareikšmiškų atsakymų į juos. Tiek religijoje, tiek ir psichologijos moksle galima surasti argumentų, kuriais galima būtų paneigti arba pateisinti eutanazijos būtinumą šiuolaikinėje visuomenėje. Pažymėtina, kad kiekvienas darbe aptartas aspektas turi dvi prieštaraujancias viena kitai nuomones bei jas palaikančius visuomenės atstovus, tačiau, kaip rodo anketavimo duomenys 116 iš 161 respondentų norėtų, kad jiems būtų suteikta eutanazijos laisvė.²⁷

1.4. Medicininis eutanazijos vertinimas

Eutanazijos institutas daugumai asmenų yra vien pamastymų ir nuomonės išreiškimo dalykas, tuo tarpu medicinos atstovams eutanazija kelia iš tikrųjų didelę problemą. Atkreiptinas dėmesys, kad nuo jos teisinio vertinimo priklauso gydytojų baudžiamosios atsakomybės atsiradimo atvejai. Be to, derėtų nepamiršti, kad įteisinus eutanaziją, būtent gydytojams teks įgyvendinti ligonių siekį mirti, tai yra jie privalės atiminėti žmonėms gyvybes. Galima sakyti, kad šiuo aspektu gydytojai yra labai dviprasmiškoje ir nestabilioje padėtyje, todėl medicininis eutanazijos vertinimas, nagrinėjant pasirinktą institutą, taip pat yra svarbus.

Ankstesniuose darbo skyriuose jau buvo trumpai paminėti keli medicininiai eutanazijos aspektai. Buvo aptarta, kad yra reikšmingas atribojimas tarp pasyvios ir aktyvios eutanazijos, kuri sąlygoja būtent gydytojo veiksmų pobūdis. Derėtų atkreipti dėmesį į tai, kad šio darbo prasme eutanazija nėra laikomi atvejai, kai žmogus miršta nuo jam suleistų vaistų kiekio. Tokia situacija galima, kai sunkiai sergančio asmens skausmų

---

²⁷ *Ibid.*;

malšinimui yra didinama medikamentų dozė, kad galima būtų palengvinti jo patiriamus skausmus ir tai galiausiai sukelia jo mirtį. Tokie veiksmai nepriskiriami eutanazijai, kadangi jais nebuvo siekiama ligonio numarino, o norėta palengvinti jo kančias ir jam padėti. Įdomu tai, kad būtent tokia paciento mirtis yra leistina pagal Eutanazijos deklaraciją, tačiau pažymima, kad minėtame teisės akte taip pat nėra nurodoma, kad tokie įvykiai turėtų būti traktuojami kaip eutanazija.

Akcentuotina, kad nagrinėjant eutanaziją medicininio požiūriu svarbiau yra nustatyti ne nepagydomos asmens ligos buvimą, o medicinos negalimumą palengvinti sergančiojo kančias, numalšinti jo skausmus, sergant tokia liga. Ši situacija yra dviprasmiška: daugelyje atveju vaistai, kurie galėtų padėti pacientui, nuslopinti jo skausmą, egzistuoja, tačiau yra labai brangūs ir nekompensuojami, todėl didžioji dalis asmenų tiesiog negalėtų jais aprūpinti savęs arba savo giminaičių. Tokiu būdu gaunasi, kad net ir esant apyvartoje reikalingiems medikamentams, daugeliu atveju asmenys neturi materialinės galimybės jų taikyti.

Eutanazijos instituto analizės metu atliktame anketavime dalyvavo 62 medicinos specialistai. Tiriant šio mokslo srities atstovų nuomonę dėl eutanazijos reikalingumo Lietuvoje, buvo nustatyta, kad 47,5 proc. apklaustų medikų sutinka, kad asmuo privalo turėti galimybę oriai mirti, o 19,4 proc. mano, kad ji yra būtina teisinėje valstybėje. Tokiu būdu 66,1 proc. visų apklaustų medikų laikosi pozicijos, kad Lietuvoje reiktų legalizuoti žmogaus eutanaziją.²⁸

Daugelis eutanazijos oponentų kaip vieną iš savo argumentų įvardina paliatyviosios terapijos buvimą, kuri atstoja eutanazijos būtinumą. Autoriai A.Narbekovas ir K.Meilius kalbėdami apie paliatyvųjų gydymą²⁹ teigia, kad svarbiausia yra numalšinti sergančio asmens skausmą. Jie mano, kad tikslas pateisina priemones, tai yra nesvarbu kaip bus pasiektas tikslas – būdai gali tiek pagreitinti žmogaus mirtį, tiek ir paveikti jo sąmonę. Anot jų tokie veiksmai nėra nei moralinis, nei teisinis pažeidimas, kadangi žmogui nėra atimama gyvybė. Autorių teigimu, jeigu žmogus ryžtasi savižudybei arba eutanazijai, tai reiškia, kad jam nėra tinkamai teikiama pagalba, nesugebama sumažinti jo kančių, į ką būtent ir yra nukreipta paliatyvioji terapija.

Atkreiptinas dėmesys, kad paliatyvioji pagalba yra aiškinama kaip *ligonio, sergančio pavojinga gyvybei, nepagydoma, progresuojančia liga, ir jo artimųjų gyvenimo kokybės gerinimo priemonės, užkertančios kelią kančioms ar jas lengvinančios,*

---

²⁸ Plačiau žiūrėti 2 priedo 12 paveiksle;

²⁹ NARBKOVAS, A.; ir MEILIUS, K. *Paliatyvus gydymas – alternatyva eutanazijai*. Sveikatos mokslai, 2002, Nr. 5. P. 43

*padedančios spręsti kitas fizines, psichosocialines ir dvasines problemas.*³⁰ Paliatyviaja terapija yra siekiama pagerinti ligonio būseną, patenkinti jo dvasinius, psichologinius ir fizinius poreikius. A.Narbekovas ir K.Meilius teigia, kad svarbiausia sergančiam asmeniui taikyti priemones, kurios palengvintų jo kančią, tačiau nepagreitintų mirties. Anot jų, svarbu *su meile* budėti prie mirstančiojo lovos, būti jam atidiems, rūpestingiems ir visą laiką būti šalia, kas suteikia ligoniui ramybę ir susitaikymą su artėjančia mirtimi³¹. Sutiktina, kad artimųjų buvimas šalia yra būtinas sergančiam asmeniui, nes nepagydomos ligos sukeliama skausmai ir taip smarkiai veikia jo būklę, jam reikalingas palaikymas ir parama. Sunku nesutikti su autoriais, kad visa tai padeda asmeniui susitaikyti su neišvengiamu likimu, tačiau jų pateikti elgesio modeliai yra utopiški. Deja, bet žmonės neturi tiek daug laisvo laiko, kad galėtų visą savo gyvenimą (ar bent jau didžiąją jo dalį) skirti savo sergančiam artimam žmogui, nors to ir norėtų. Sutiktina, kad esant tokiai situacijai beviltiškai sergantį asmenį galima paguldyti į specialią slaugos įstaigą, kur jam būtų teikiama minėta visokeriopa pagalba.³² Tačiau ir tai negalima laikyti tinkama išėjimu, kadangi paliatyviosios terapijos paslaugos yra mokamos. Nors įstaigų tinklapiuose ir teigiama, kad paliatyvioji slauga yra kompensuojama iš Teritorinių ligonių kasų, tačiau kompensacija yra suteikiama tik patiems būtiniausiems procedūroms ir preparatams, o kitos, kurios yra „rekomenduotinos“, norint tinkamai padėti sergančiam asmeniui, paprastai būna brangios ir kur kas efektyvesnės, nei kompensuojamos.

Pabrėžtina, kad į eutanaziją medicinos atstovų tarpe žiūrima daug palankiau, negu likusioje visuomenės dalyje. Tiek gydytojai, tiek ir kiti medicinos specialistai vis dažniau teigiamai pasisako apie eutanazijos legalizavimą. Anot jų eutanazijos institutas labai palengvintų dabartinę situaciją Lietuvoje, kadangi kiekvienais metais atsiranda vis daugiau sunkiai sergančių ligonių, kuriems būtina pastovi priežiūra ir gydymas. Didžiąją jų dalį sudaro senyvo amžiaus žmonės. Nors dalį tokių ligonių galiausiai išleidžia gydytis namo, artimieji visgi yra perspėjami, kad būtų pasiruošę blogiausiam. Į tai yra sunku žiūrėti, dar baisiau – pačiam susidurti ir stebėti pamažu gęstant ir kamuojantis savo

---

³⁰ *Paliatyviosios pagalbos paslaugų suaugusiems ir vaikams teikimo reikalavimų aprašas*. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymas. *Valstybės žinios*, 2007-01-18, Nr. 7-290. 3 straipsnis

³¹ NARBKOVAS, A.; ir MEILIUS, K. *Paliatyvus gydymas – alternatyva eutanazijai*. Sveikatos mokslai, 2002, Nr. 5. P. 46;

³² Darbo rašymo metu buvo ieškota įstaigų, kurios Lietuvoje teikia paliatyvią slaugą norint išsiaiškinti kokias kainas jos nurodo už savo paslaugas. Išanalizavus kelis tinklapius, buvo padaryta išvada, kad juose pateikta informacija yra beveik identiška. Internetinėse svetainėse nurodyta, kad paliatyvi slauga yra kompensuojama iš Teritorinių ligonių kasų, jeigu ligoniui teikiamos paslaugos atitinka patvirtintas teikiamų kompensuojamųjų asmens sveikatos priežiūros kodus. Ten pat yra nurodytas sąrašas ligų, kurioms esant įstaiga sutinka taikyti paliatyvią slaugą. Įdomu tai, kad įstaigų tinklapiuose prie išvardytų procedūrų ir paslaugų nenurodoma kurios iš jų yra mokamos ir nekompensuojamos, o tik daroma nuoroda, kad jų įstaigoje yra teikiamos ir mokamos paslaugos (taip pat neapibrėžiant nei jų sąrašo, nei kainų) [Interaktyvūs]. [Žiūrėta: 2015-12-26] Prieiga per internetą: <http://slauganamie.lt/paslaugos/paliatyvi-slauga/>; <http://www.ispcentras.lt/pages.php?url=paliatyviosios-paslaugos> ;

giminaitį, tačiau vis dėlto sunkiausia yra kasdien tokiems žmonėms žvelgti į akis ir suprasti, kad jau niekuo nebepadėsi, o matyti jų agoniją teks dar ilgai.

Galbūt skamba bauginančiai, tačiau tyrimo metu bendraujant su medicinos specialistais, keletas iš jų išsakė nuomonę, kad eutanazijos legalizavimas galėtų neigiama prasme padėti atlaisvinti vietas ligoninėse. Visiems puikiai žinoma, kad medicinos pagalbos įstaigos yra perpildytos ligonių, kuriems būtinas stacionarus gydymas. Dalis jų – komos būsenos, kas reiškia, kad vieta gali būti dar labai ilgai užimta. Dėl to gaunasi paradoksas: viena vertus – atlaisvinus vietas ligoninėje bus galima suteikti pagalba kitiems jos laukiantiems žmonėms, kitą vertus – kyla baimė dėl galimo piktnaudžiavimo „valant“ sunkiai sergančių ligonių gretas. Pabrėžtina, kad toks elgesys yra netoleruotinas, todėl eutanazijos įteisinimo atveju būtina reglamentuota, detali ir tiksliai formalizuota tvarka, kuri eliminuotų bet kokią piktnaudžiavimo institutu galimybę.

Pažymėtina, kad Įstatymo projekte yra numatyta sudaryti specialią komisiją, kuri spręstų eutanazijos galimumo klausimus kiekvienu konkrečiu atveju. Remiantis Eutanazijos įstatymo projekto 11 straipsniu, šią komisiją turėtų sudaryti tris medicinos atstovai, du teisininkai ir du biomedicinos mokslų srities atstovai. Akcentuotina, kad tokia komisijos sudėtis turėtų padėti visapusiškai įvertinti kiekvieno sergančio asmens situaciją ir nuspręsti dėl eutanazijos galimybės. Galima teigti, kad tokia komisijos sudėtis parinkta, tikriausiai, atsižvelgiant į kitų valstybių, kuriuose įteisinta eutanazija, praktiką.

Apibendrinant išvardintas medicininės problemas, svarbu pažymėti, kad nei viena išėitis, kuri galiausiai baigiasi žmogaus mirtimi negali būti laikoma tinkama ir gera. Tačiau, kai mirtis yra neišvengiama, būtina dėti visas pastangas, kad sergantis asmuo jaustųsi mylimas ir patirtų kuo mažiau tiek fizinių, tiek ir psichinių išgyvenimų. Todėl pastebėtina, kad tiek paliatyvioji slauga, tiek ir eutanazija yra nukreipti padėti žmogui mirti oriai ir garbingai.

2. EUTANAZIJOS SUDERINAMUMAS SU LIETUVOS TEISE

2.1. Eutanazijos ir baudžiamosios teisės suderinamumo problematika

2.1.1. Baudžiamoji atsakomybė už aktyviają eutanaziją

Aktyvi eutanazija reiškia, kad asmeniui, sergančiam nepagydoma liga, aktyviais veiksmais yra nutraukiama gyvybė. Pagal pateiktus požymius tokią veiką teisinga priskirti nužudymui pagal BK 129 straipsnį. Atkreiptinas dėmesys, kad šis nusikaltimas gali būti padaromas tiek veikimu, tiek ir neveikimu, tačiau aktyvios eutanazijos kontekste yra tikslinga analizuoti tik veikimą. Tyčinio nužudymo, šia prasme, objektyviają pusę apibūdina *veika* (sąmoningas veikimas, pasireiškiantis, pavyzdžiui, vaistų nukentėjusiajam suleidimu arba gydymo nutraukimu), *priežastinis ryšis* (pavyzdžiui, vaistų arba gydymo nutraukimo poveikis nukentėjusiajam) ir *padariniai* (nukentėjusiojo mirtis). Paprastai yra teigiama, kad tai yra kvalifikuotas (bejėgiškos būklės žmogaus) nužudymas (BK 129 straipsnio 2 dalies 2 punktas). Tačiau yra autorių, kurie mano, kad savanorišką aktyvią ir nesavanorišką pasyvią eutanaziją būtina kvalifikuoti skirtingai.

Šiuo atveju kvalifikavimo nustatymui yra svarbus *bejėgiškos būklės* žmogaus sąvokos turinys. Vyrauja nuomonė, kad asmuo yra bejėgiškos būklės, jeigu *nesuvokia grėsmės savo gyvybei arba neturi galimybės aktyviai pasipriešinti*.³³ J. Prapiestis yra nurodęs, kad *bejėgiška būklė yra tokia asmens būseną, kai jis dėl senyvo amžiaus, ligos ar kt. priežasties negali pasipriešinti nusikaltėliui, arba negali pasirūpinti savimi*.³⁴ Matyti, kad autorius kaip vieną iš priežasčių mini *ligą*. R. Aliukonienė teigia vienareikšmiškai pritarianti baudžiamosios teisės literatūroje vyraujančiai nuomonei, kad *nukentėjusysis turėtų būti pripažįstamas bejėgiškos būklės ne tik <<...>> dėl savo fizinių savybių (pavyzdžiui, aklumo, paralyžiaus ir pan.), bet ir dėl savo psichinės būsenos (pavyzdžiui, sirgdamas psichikos liga)*.³⁵ Akcentuotina, kad autorė ne tik apibūdino analizuojamam požymiui būdingas savybes, bet kartu pateikė ir pavyzdžius, iliustruojančius minėtai būklei priskirtinas ligas. Derėtų pažymėti, kad paralyžius, kaip

³³ NOCIUS, J. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009. BK 129 straipsnio komentaras, P. 115;

³⁴ PRAPIESTIS, J. et al. Namų advokatas. Iš: ALIUKONIENĖ, R. Bejėgiška žmogaus būklė kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis. Iš: *Šiuolaikinės baudžiamosios teisės tendencijos: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios politikos ir baudžiamosios teisės klausimais rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2015. P. 95;

³⁵ ALIUKONIENĖ, R. Bejėgiška žmogaus būklė kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis. Iš: *Šiuolaikinės baudžiamosios teisės tendencijos: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios politikos ir baudžiamosios teisės klausimais rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2015. P. 95;

fizinė nukentėjusiojo būklė, šiame darbe jau buvo minimas kaip beviltiškos būsenos pavyzdys, dėl kurio Kanados teismas leido moteriai atlikti aktyvią savanorišką eutanaziją, atjungiant ją nuo respiratoriaus, palaikiusio jos gyvybę.³⁶

Teismų praktikoje taip pat nekartą yra pasisakyta apie bejėgišką žmogaus būseną. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau tekste - LAT) yra pažymėjęs, kad dėl tokios būsenos teismas sprendžia remdamasis konkrečios bylos duomenimis ir vertindamas konkretaus nukentėjusiojo fizinę bei psichinę būklę apibūdinančias aplinkybes.³⁷ Be to, LAT taip pat yra nurodęs, kad veiką pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 2 punktą galima kvalifikuoti, kai žmogus yra nužudomas kai jis, *dėl fizinių, ar psichinių savybių negali suprasti kaltininko veikos pobūdžio, negali gintis ar kitaip vengti pavojaus arba aktyviai pasipriešinti kaltininkui.*³⁸

Apibendrinus išdėstytas baudžiamosios teisės atstovų pozicijas darytinas keletas išvadų. Visų pirma, kalbant apie nesavanoriškos eutanazijos atvejus, kai asmuo negali priimti sąmoningo sprendimo dėl savo gyvybės, darytina išvada, kad ligonio teisėtam atstovui nusprendus ryžtis eutanazijai ir pasitelkus šiam veiksmui atlikti gydytoją, minėti veiksmai turėtų būti vertinami kaip bejėgiškos būklės žmogaus nužudymas, padarytas bendrininkaujant, ir kvalifikuojami pagal BK 24 straipsnio 1 dalį, 129 straipsnio 2 dalies 2 punktą.

Primintina, kad atvejai, kai beviltiškam ligoniui gyvybę atima jo giminaitis, nesantis pastarojo gydytoju, nėra pripažįstami eutanazija šio darbo prasme ir kvalifikuojami kaip ideali sutaptis, pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 2 ir 3 punktą, kaip kvalifikuotas savo artimo giminaičio ar šeimos nario, esančio bejėgiškos būklės, nužudymas.

Antrą, kalbant apie savanorišką eutanaziją, pastebėtina, kad bejėgiškumas ne visai tinkamas požymis, kvalifikuojant šią veiką. Manytina, kad asmuo kuris pats asmeniškai prašo eutanazijos negali būti bejėgiškas sąmonės prasme. Tai jo apsisprendimo laisvė. Toks žmogus gali būti bejėgiškas fiziškai, tačiau absoliučiai sveikas psichiškai, o savanoriškos eutanazijos atveju gebėjimas blaiviai mastyti ir sąmoningai vertinti situaciją yra svarbiausias kriterijus. Jeigu asmuo išreiškia savo valią, kad jam būtų atlikta eutanazija, pažymėtina, kad jis suvokia, jog kelia grėsmę savo gyvybei, bei norėdamas mirti, nesiruošia aktyviai priešintis kaltininkui. Tai rodo, kad abu požymiai, kuriais yra apibūdinama bejėgiška būklė yra paneigiami, todėl manytina, kad savanoriška eutanazija, remiantis šiuo metu galiojančia Lietuvos baudžiamąja teise, turėtų būti kvalifikuojama

---

³⁶ Bylos fabulą žiūrėti magistro darbo 5 p.;

³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika, 2004, Nr. 21, 13 punktas;

³⁸ *Ibid.*;

pagal BK 129 straipsnio 1 dalį, kaip paprastos sudėties nužudymas (jeigu nėra kitų kvalifikuojančių požymių). Tokios nuomonės laikosi ir M. Liesis savo disertacijoje, nagrinėdamas baudžiamąją atsakomybę už eutanaziją Lietuvoje.³⁹ Įdomu tai, kad kartu autorius pažymi, kad savanoriška aktyvi eutanazija, kai pacientas atsisako jam taikyto gydymo, anot jo yra teisėta veika, kadangi asmuo turi teisę atsisakyti gydymo⁴⁰ (plačiau apie teisę atsisakyti gydymo – šio darbo 2.1.2. skyriuje), tai reiškia, kad M. Liesis savanoriškos aktyvios eutanazijos priešingumą teisei suvokia kaip gydytojo aktyvius veiksmus, kuriais pacientui yra įvedami arba duodami suvartoti mirtį sukeltantys vaistai. Tuo tarpu veiksmai, kuriais gydytojas atjungia asmenį nuo gyvybę palaikančių aparatų disertacijos autoriaus laikomi teisėtais ir neturinčiais nusikaltimo požymių. Sutiktina su tokia autoriaus pozicija, kadangi esant paciento atsisakymui gydytojas nedaro neteisėtos veikos, atjungdamas jį nuo respiratoriaus, o įgyvendina ligonio išreikštą reikalavimą sustabdyti gydymą. Kadangi CK 6.729 straipsnio 1 dalyje yra numatyta, kad asmuo negali būti gydomas arba laikomas ligoninėje prieš jo valią (jam esant sąmonės būsenoje), tai gydytojo veiksmai šiuo atveju privalo būti laikomi teisėtais ir už juos asmeniui negali kilti baudžiamoji atsakomybė, nes nėra siekiama ligonio mirties, o yra tik realizuojamas jo gydymo atsisakymas.

Pažymėtina, kad savanoriškos aktyvios eutanazijos atvejais kaltininkui skiriamas bausmę turėtų būti nurodoma jo atsakomybę lengvinanti aplinkybė, įtvirtinta BK 59 straipsnio 1 dalies 7 punkte, kuri skelbia, kad *veika padaryta nukentėjusiojo asmens, kurio būklė beviltiška, prašymu*. Kadangi eutanazijos atveju veika yra daroma beviltiškai sergančio asmens prašymu, tai minėta aplinkybė yra aktuali eutanazijos problematikos analizei. Norint, kad kaltininkui būtų pritaikyta ši aplinkybė, svarbu nustatyti, kad, visų pirma, jis veikė stengdamasis padėti beviltiškos būklės asmeniui jo prašymu, ir, antra, kad nukentėjusiojo būklė iš tikrųjų buvo beviltiška.⁴¹

Pastebėtina tai, kad *beviltiškos būklės* samprata nėra plačiau atskleista nei baudžiamosios teisės moksle, nei teismų praktikoje. Manytina, kad nurodytą požymį galima būtų traktuoti kaip situaciją, kai sunkios būklės žmogus nebeturi galimybės pasveikti ir jam yra diagnozuota mirtina liga, arba tiksliai nustatyta, kad jo fiziologinė būsena yra nepagydoma. Taip suprantant beviltišką būklę matyti, kad prie jos galima būtų priskirti, pavyzdžiui, nepagydomas ligas ir tokias sveikatos būsenas kaip neįgalumas, paralyžius, Alzheimerio liga ir kt. Tokiu būdu darytina pagrįsta išvada, kad beviltiškos

---

³⁹ LIESIS, M. *Eutanazija ir padėjimas nusižudyti: kriminalizavimo ir baudžiamosios atsakomybės problemos*: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2008. P. 94;

⁴⁰ *Ibid.* P. 135;

⁴¹ DRAKŠAS, R. *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004. BK 59 straipsnio komentaras, P. 328;

būsenos požymis yra glaudžiai susijęs su eutanazijos institutu. Apskritai Lietuvos baudžiamajame įstatyme galima rasti nedaug nusikalstamų veikų (pavyzdžiui, kvalifikuotas artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymas⁴²), kurių lengvinančia aplinkybe galėtų būti beviltiškos būklės *nukentėjusiojo* prašymas.

2.1.2. Baudžiamoji atsakomybė už pasyviąją eutanaziją

Analizuojant atsakomybę už pasyvią eutanaziją susikerta baudžiamosios ir civilinės teisės normos. Vieną vertus, asmuo turi apsisprendimo laisvę, todėl jo sprendimas nebūti gydomam privalo būti gerbiamas. Kitą vertus, pagalbos netaikymas mirštančiam asmeniui gali užtraukti baudžiamąją atsakomybę, kaip už sąmoningą leidimą asmeniui mirti, t.y. tyčinį nužudymą. Autorių nuomonės taip pat skiriasi nagrinėjamu klausimu.

CK 2.25 straipsnio 2 dalies norma numato, kad siekiant atlikti intervenciją į žmogaus kūną, atlikti operaciją, būtinas paciento raštiškas sutikimas, o jam esant neveiksniam – teismo leidimas, tačiau *toks sutikimas nereikalingas būtino reikalingumo atvejais, siekiant išgelbėti asmens gyvybę, kai jai gresia realus pavojus, o pats asmuo negali išreikšti savo valios*.

Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog *kritinę būklę nustatęs asmuo privalo nedelsdamas suteikti žmogui pirmąją medicinos pagalbą ir imtis kitų galimų priemonių žmogaus gyvybei išsaugoti*. Tai rodo, kad esant kritinei situacijai pirmenybė yra teikiama gyvybės, kuri laikoma didžiausia vertybe, išsaugojimui. Galima būtų teigti, kad minėta norma yra labiau nukreipta į aplinkinius žmones, kurie atsiduria šalia kritinės būklės ištikto asmens. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog šioje nuostatoje yra numatytas imperatyvas, įpareigojantis nedelsiant suteikti asmeniui pirmąją pagalbą. Kadangi Lietuvoje nėra numatyta atsakomybė asmenims už nepadėjimą kitiems gyvybei gresiančioje situacijoje, tai minėta pozicija nėra tinkama. Pastebėtina, kad atsakomybė už nepadėjimą gali kilti tik tuomet, kai asmuo turi pareigą veikti tam tikru būdu, tačiau šios pareigos nevykdo arba vengia vykdyti. Be to, derėtų pastebėti, kad specialių medicininių žinių neturintis žmogus nėra kompetentingas nustatyti *kritinės būklės* atvejį, todėl manytina, kad LR žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymo 9 straipsnio 1 dalies nuostatą derėtų aiškinti, kaip įpareigojančią teikti pirmąją pagalbą ne *bet ką*, kas atsidūrė šalia kritinės būklės

---

⁴² Manytina, kad analizuojama baudžiamąją atsakomybę lengvinanti aplinkybė labiausiai yra sietina su nusikaltimais žmogaus gyvybei, kadangi, remiantis ja, kaltininko nusikalstami veiksmai yra nukreipti prieš nukentėjusįjį, pastarojo prašymu. Taip pat ją galima būtų sieti ir su sunkiais sveikatos sutrikdymais (pavyzdžiui, sunkaus sužalojimo atveju neteisėtai amputuota galūnė ir pan.);

ištikto žmogaus, o būtent medicinos atstovus, kadangi jie turi pareigą gelbėti žmogaus gyvybes. Taigi, minėta norma įpareigoja imtis visų galimų priemonių, kad asmeniui būtų suteikta pagalba kritinės būklės atveju.

Tuo tarpu CK 6.729 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta nuostata, kad *pacientas negali būti gydomas ar jam teikiama kita asmens sveikatos priežiūra ar (ir) slauga prieš jo valią, jeigu įstatymų nenustatyta kitaip*. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 12 straipsnio 6 dalyje yra numatyta, kad pacientas gali atsisakyti sveikatos priežiūros ir tokiu atveju privalo apie tai informuoti sveikatos priežiūros specialistus. Manytina, kad šios nuostatos leidžia asmeniui bet kada ir bet kurioje ligos stadijoje atsisakyti gydymo. Tai reiškia, kad netgi sunkiai sergantis asmuo, turi teisę nesikreipti į gydymo įstaigą arba į ją patekęs atsisakyti, kad jam būtų daromos operacijos arba kitos medicininės procedūros. Prinstono (JAV) universiteto bioetikos profesorius Piteris Singeris (Peter Singer) teigia, kad informuoto suaugusio paciento sutikimas, kol jis yra kompetentingas priimti sprendimus, yra kiekvieno gydymo būtinoji sąlyga, todėl gydymo tęsimas, esant ligonio atsisakymui autoriaus yra prilyginamas prievartiniam elgesiui. Jis nurodo, kad galime manyti, jog pacientas priima klaidingą sprendimą, tačiau turime gerbti jo teisę tai padaryti.⁴³

Tačiau galimi atvejai, kai gydymo atsisakiusį asmenį ištinka priepuolis arba kita gyvybei grėsmę kelianti situacija. Pagal minėtus įstatymus asmenys, pastebėję tokią jo būseną privalo suteikti jam pirmąją pagalbą ir bandyti jį atgaivinti. Tai reiškia, kad net ir atsisakius gydymo bei slaugos, asmuo neturi teisės atsisakyti, kad jo gyvybė būtų išgelbėta kritinės būklės atveju.

A. Baranskaitė ir J. Prapiestis nurodo, kad *atvejai, kai vilčių neturinčiam ligoniui gydytojai nebetaiko reanimacijos priemonių ar gydymo, taip pat yra viena iš pasyvios eutanazijos rūšių*.⁴⁴ Autoriai, laikydamiesi pozicijos, kad pasyvi eutanazija yra padėjimas nusizudyti, pažymi, kad BK atsiradus 134 straipsniui buvo įvesta baudžiamoji atsakomybė už pasyviąją eutanaziją, *kuri iki šio BK įsigaliojimo realiai nebuvo baudžiama*.⁴⁵ Svarbu pažymėti, kad V. Mikelėnas, aiškindamas CK 2.25 straipsnyje esančią normą, siedamas ją su 6.729 straipsniu, nurodė, kad *CK įteisina pasyviąją*

---

⁴³ SINGER, P. *The right to die*. Project Syndicate, The world's opinion page. 2007. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.project-syndicate.org/commentary/the-right-to-die> ;

⁴⁴ BARANSKAITĖ, A.; ir PRAPIESTIS, J. *Eutanazija ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Sveikatos mokslai, 2004. Nr. 3(34). P. 4;

⁴⁵ *Ibid.*;

eutanazija,⁴⁶ kadangi žmogaus, kuris adekvačiai gali išreikšti savo poziciją ir visiškai suvokia jam gresiantį pavojų, negalima gydyti priverstinai.

Pabrėžtina ir tai, kad Žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymo 10 straipsnio 1 dalies 2 punkte yra numatyta, kad gaivinimo galima nepradėti, *jeigu pacientas įstatymų nustatyta tvarka yra pareiškęs nesutikimą, kad būtų gaivinamas, ir yra gydytojų konsiliumo pritarimas*. Tai reiškia, kad, jeigu asmuo yra tvirtai apsisprendęs, jog nenori būti gydomas ir gaivinamas įstatymų nustatyta tvarka jis gali atsisakyti visų medicininių paslaugų net ir kritinės būklės atveju. JAV toks gaivinimo atsisakymas vadinamas gyvenimo testamentu (angl. *living will*) – tai dokumentas, kuriuo asmuo, būdamas sveiko proto, išreiškia savo laisvą valią, duodamas instrukcijas dėl savo gydymo ir/ar gaivinimo, jam tapus nesąmoningos būsenos arba susirgus nepagydoma liga.⁴⁷

M. Liesis, nagrinėdamas eutanazijos ir padėjimo nusižudyti sąsajas su Hipokrato priesaika, išsiaiškino, kad vadinamų Hipokratų priesaikų tekstai skiriasi tiek teritoriniu, tiek ir gyvenimo laikotarpių atžvilgių. Jis pastebėjo, kad Lietuvoje pripažįstamų priesaikų nuostatos yra labiau nukreiptos į gyvybės išsaugojimą ir kviečia medicinos specialistus niekada neskirti ir neduoti mirtinos vaistų dozės ligoniui nei savo noru, nei kitų prašymu.⁴⁸ Tuo tarpu Prancūzijoje 1996 m. patvirtintos Hipokrato priesaikos tekste yra atsižvelgta į asmens autonomijos svarbą ir nurodyta, kad privalo būti gerbiamas žmogaus orumas ir neprailginama agonija, be to, turi būti daroma viskas, kad būtų palengvintos kančios, tačiau neprovokuojama mirtis.⁴⁹ Svarbu pažymėti, kad Prancūzijoje pasyvi eutanazija yra įteisinta nuo 2005 m. M. Liesis teigia, kad Hipokrato priesaikų negalima aiškinti pažodžiui, o privalo būti atsižvelgta į asmens autonomiją, medicinos pasiekimus ir technologijas. Pritartina autoriaus nuomonei, kad esant išsivysčiusioms technologijoms, kurios geba neterminuotai palaikyti žmogaus gyvybę, būtina persvarstyti Hipokrato priesaikos esmę ir pritaikyti ją šiuolaikinio pasaulio realijoms.⁵⁰

Matyti, kad Lietuvoje nėra tiesioginės įstatymo normos, kuri įsakmiai draustų arba leistų pasyviąją eutanaziją. Tačiau apibendrinus išdėstytas autorių pozicijas bei įstatymų nuostatas, galima daryti išvada, kad savanoriška pasyvi eutanazija Lietuvoje turi tarpinį legalumo statusą, kuris priklauso nuo įstatymo raidės interpretavimo. Suprantant ją, kaip padėjimą nusižudyti – eutanazija turėtų būti laikoma uždrausta, vertinant ją kaip gyvybės

⁴⁶ MIKELĖNAS, V. et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys*. Vilnius: Justitia, 2002. 2.25 straipsnio komentaras, P. 77;

⁴⁷ Terminų žodynas [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-07]. Prieiga per internetą: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/living+will> ;

⁴⁸ LIESIS, M. *Hipokrato priesaika ir eutanazijos bei padėjimo nusižudyti kriminalizavimas: baudžiamosios teisės ir moralės santykio problemos*. Vilnius: Teisė, 2008, Nr. 66 (01). P. 48;

⁴⁹ *Ibid.* p. 47,48;

⁵⁰ *Ibid.* P. 48;

nutūkumą, pacientui išreiškus norą nebūti gydomam ir gaivinamam – pasyvi savanoriška eutanazija yra leistina.

Pabrėžtina, kad P. Singeris nurodo, jog varginančio gydymo atsisakymas nėra prilyginamas savižudybei netgi remiantis Katalikų Bažnyčios priimta, darbe jau minėta, Eutanazijos deklaracija (1980 m.). Anot jo, Bažnyčia jau senai laikosi pozicijos, kad nėra jokio būtinumo taikyti ekstraordinarines, neproporcingas priemones siekiant prailginti gyvenimą, o priešingai, gydymo atsisakymą derėtų suprasti, kaip žmogaus susitaikymą su savo lemtimi ir nenorą varginti šeimos bei visuomenės narius.⁵¹ Tokia pozicija rodo dalies visuomenės pritarimą galimybei nebūti gydomam, ir palaiko ją visiškai teisėtą.

Nesavonoriška pasyvi eutanazija yra tada, kai asmeniui esant nesąmonės būsenoje, neturint galimybės tinkamai išreikšti savo valią, gyvybė atimama pasyviais veiksmais (pavyzdžiui, neduodant mirštančiajam būtinų vaistų) jo teisėto atstovo prašymu. Tai reiškia, kad ligonio teisėtas atstovas nurodo gydytojui netaikyti reikalingo gydymo, tokiu būdu leidžiant pacientui mirti. Pagal dabartinį baudžiamąjį įstatymą tai yra vertinama kaip bejėgiškos būklės asmens nužudymas, padaromas neveikimu, bendrininkaujant ir kvalifikuojamas pagal BK 24 straipsnio 1 dalį, 129 straipsnio 2 dalies 2 punktą. Svarbu pastebėti, kad toks kvalifikavimas yra būtent dėl asmens nesavonoriškumo, t.y. gyvybė yra atimama be laisvos „žudomo“ asmens valios ir siekio mirti. Lietuvoje baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus žmogaus gyvybei yra pakankamai griežta ir nenumato galimybės išteisinti įtariamąjį dėl jo morališko siekio nuslopinti artimojo kančias.

Manytina, kad siekiant eutanazijos problemos išsprendimo Lietuvoje, pirmiausia būtina įvertinti jos būtinumą mūsų valstybėje ir visuomenės nuomonę šiuo aspektu. Tai yra svarbu, kadangi įstatymai, net numatantys baudžiamąją atsakomybę, privalo būti orientuoti į visuomenę ir jos poziciją analizuojamu aspektu. Atsižvelgiant į šiame darbo skyriuje išdėstytas pozicijas ir reguliavimus, mažiausiai problemų kiltų bandant Lietuvoje pilnai įteisinti pasyvią savanorišką eutanaziją. M. Liesio nuomone ji jau yra teisėta, tačiau Lietuvoje trūksta detalaus ir tobulesnio gyvenimo testamentų reglamentavimo⁵², kuris tinkamai sureguliuotų visas su gydymu ir/ar gaivinimu susijusias šiuo metu esančias teisės spragas ir įstatymų normų kolizijas.

---

⁵¹ SINGER, P. *The right to die*. Project Syndicate, The world's opinion page. 2007. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.project-syndicate.org/commentary/the-right-to-die> ;

⁵² LIESIS, M. *Eutanazija ir padėjimas nusižudyti: kriminalizavimo ir baudžiamosios atsakomybės problemos*: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2008. P. 135;

2.1.3. Eutanazija ir padėjimas nusižudyti (BK 134 straipsnis)

BK 134 straipsnis, numatantis baudžiamąją atsakomybę už padėjimą nusižudyti yra itin svarbus atskleidžiant tikrąją eutanazijos esmę. Įdomu tai, kad dažniausiai, kai kalbama apie eutanazijos legalizavimo problematiką, šalia eutanazijos būna aptarinėjama būtent ši BK norma. Manytina, tai nėra teisinga, dėl to, norint nustatyti skirtumus tarp eutanazijos ir šio instituto, derėtų nuodugniau jį išanalizuoti.

Šio darbo 1.2. skyriuje jau buvo trumpai apžvelgtas savižudybės institutas ir buvo pasakyta, kad gyvybės atėmimas kitam žmogui ir savižudybė yra dvi visiškai skirtingos veikos, kurios neturi būti tapatinamos. Netgi vertinant eutanaziją pagal Lietuvos baudžiamąją teisę, kaip kito žmogaus nužudymą, sąvokos „nužudymas“ ir „nusižudymas“ labai skiriasi. Suklaidinti skaitytoją ir subendrinti šiuos du institutus gali BK 134 straipsnio formuluotė, kuri skelbia, kad pagal šią normą yra baudžiamas tas, kas padėjo nusižudyti *beviltiškai sergančiam asmeniui*. Gaunasi, kad beviltiškai sergantis asmuo miršta tiek aptariamo BK straipsnio prasme, tiek ir eutanazijos atveju. Svarbiausias vaidmuo šiose veikose atitenka sunkiai sergančiam, besikankinančiam žmogui, ir būtent dėl noro jam padėti yra pamirštamas itin svarbus aspektas - veikos padarymo būdas, kuris, kaip nusikaltimo sudėties objektyvusis elementas, yra pagrindas atskiriant BK 134 straipsnyje numatytą veiką nuo eutanazijos reiškinių.

Derėtų priminti, kad BK 134 straipsnyje numatyta norma buvo naujovė, įsigaliojus naujajam BK. Jos atsiradimui įtakos turėjo eutanazijos institutas, už kurį buvo siekiama sušvelninti baudžiamąją atsakomybę ir įtvirtinti jį kaip privilegijuotą nusikaltimą žmogaus gyvybei. Tačiau matyti, kad straipsnio formuluotė nevisai tinkamai atspindėjo eutanazijos reiškinių ir sukėlė daugybę diskusijų besiaiškinant kaip derėtų vertinti naujai atsiradusią nusikalstamą veiką.

A. Baranskaitės ir J. Prapiesčio teigimu analizuojamas straipsnis ne tik nesušvelnino atsakomybės už eutanaziją, bet ir kriminalizavo iki šiol teisėtus, pasyvios⁵³ savanoriškos eutanazijos atvejus.⁵⁴ A. Milinis, analizuodamas nužudymų kvalifikavimo problemas, nurodo, kad BK 134 straipsnio formuluotė yra gana abstrakti ir *galima daryti išvadą, jog jame nurodyta veika gali būti padaroma tiek atliekant tam tikrus aktyvius veiksmus, skirtus atimti gyvybę, tiek sudarant tam tikras sąlygas nusižudyti*.⁵⁵ Jo teigimu

⁵³ Primenama, kad anot autorių, pasyvi eutanazija – tai padėjimas nusižudyti beviltiškai sergančiam asmeniui, jo prašymu parūpinant priemones ir įrankius. (Plačiau žiūrėti šio darbo p. 11);

⁵⁴ Plačiau žiūrėti: BARANSKAITĖ, A.; ir PRAPIESTIS, J. *Eutanazija ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Sveikatos mokslai, 2004, Nr. 3(34). P. 4;

⁵⁵ MILINIS, A. *Nužudymų kvalifikavimo problemos teismų praktikos pavyzdžiu*. Vilnius: Teisė, 2003, Nr. 48. P. 113;

šio straipsnio reikalingumas yra suprantamas, kai nukentėjusiojo prašymu gyvybė jam yra atimama kito asmens aktyviais veiksmais.⁵⁶ Tai reiškia, kad anot autoriaus, BK 134 straipsnis įtvirtina privilegijuotos sudėties tyčinį nužudymą.

Derėtų akcentuoti, kad dalį autorių stebina, jog BK yra įtvirtintas padėjimas nusižudyti beviltiškai sergančiam asmeniui (kaip privilegijuotas nusikaltimas) ir nėra numatyta jo pagrindinė sudėtis, o būtent – padėjimas nusižudyti sveikam asmeniui. Dėl tokio baudžiamosios normos nelogiškumo kyla noras rasti tinkamą paaiškinimą esamai situacijai, todėl dauguma prieina prie išvados, kad BK 134 straipsniu norėta kriminalizuoti ne tiek padėjimą savižudybėje, kiek nužudymą nukentėjusiojo prašymu (O. Kapinus, A. Milinis, M. Liesis). Tokiu būdu analizuojamas BK straipsnis autorių yra siejamas su eutanazijos institutu, ir laikoma, kad jis kriminalizuoja aktyvią savanorišką eutanaziją.

Atkreiptinas dėmesys, kad M.Liesis, išanalizavęs eutanazijos ir padėjimo nusižudyti institutus, priėjo prie išvadų, kad BK 134 straipsnyje yra įtvirtinta privilegijuota tyčinio nužudymo sudėtis, tuo tarpu padėjimas nusižudyti Lietuvoje nėra ir neturėtų būti kriminalizuotas.⁵⁷ Šiuo atveju susiduriame su absurdišku paradoksu: BK egzistuoja straipsnis, kuris *įsakmiai* numato baudžiamąją atsakomybę už *padėjimą nusižudyti*, tuo tarpu tai nereiškia šios veikos kriminalizavimo, o yra suprantama ir aiškinama kaip kitos nusikalstamos veikos, o būtent – tyčinio nužudymo privilegijuota sudėtis.

Manytina, kad minėtas normos aiškinimo „pritempimas“ neturėtų būti toleruotinas baudžiamojoje teisėje. Atkreiptinas dėmesys, kad baudžiamoji teisė iš kitų teisės šakų visada išsiskyrė savo konkretumu ir materialios tiesos nustatymu. Todėl laikomasi nuomonės, kad įstatymo raidės turinio aiškinimas neturėtų pernelyg išplėsti arba pakeisti jos tekstinės išraiškos esmės. Analizuojamu atveju, gaunasi, kad norma įtvirtina vieną, o jos turinys yra aiškinamas daug plačiau ir apima šiek tiek kitokio pobūdžio nusikaltimą. Laikomasi pozicijos, kad įstatymų leidėjui derėtų pakeisti BK 134 straipsnio tekstą tokiu būdu, kad jo išraiška atitiktų šiuo metu jam priskiriamą turinį, t.y. nustatyti baudžiamąją atsakomybę už „nužudymą nukentėjusiajam prašant“, arba „nužudymą iš gailėsčio“. Laikomasi pozicijos, kad tokio pobūdžio naujas straipsnio išdėstymas nepakenktų Lietuvos baudžiamajai teisei, kadangi, kaip jau minėta, įsigaliojus šiai normai Lietuvoje dar nebuvo nei vieno jo taikymo praktikoje atvejo. Be to, manytina, kad nuostatos pakeitimas išsklaidytų nemažą dalį abejonių ir diskusijų, vyraujančiu aplink šį institutą.

---

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ LIESIS, M. *Eutanazija ir padėjimas nusižudyti: kriminalizavimo ir baudžiamosios atsakomybės problemos*: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2008. P. 161;

Grįžtant prie galiojančio BK 134 straipsnio ir eutanazijos klausimo, reiktų pastebėti, kad pagal dabartinį reguliavimą *asistuojama savižudybė* ir padėjimas nusižudyti turėtų būti suprantamas kaip tapati veika. Padėjimas nusižudyti objektyviai pasireiškia intelektualiu arba fiziniu padėjimu. Tai reiškia, kad padėjimas galimas patarimų pavidalu, priemonių parūpinimu bei sąlygų nusižudyti sudarymu.⁵⁸ Padedantis asmuo tiesiogiai veiksmy, kurie galėtų būti traktuojami kaip nužudymas, nepadaro, o gyvybė atimama paties sergančiojo rankomis. Galima teigti, kad asistuojamoji savižudybė kaip tik yra veika, kuri idealiai atitinka BK 134 straipsniu uždraustą nusikaltimą.

Anketavimo metu respondentams buvo užduotas klausimas, kuriuo buvo siekiama sužinoti BK 134 straipsnio supratimą visuomenėje. Gauti rezultatai pasiskirstė netolygiai. Kaip ir buvo tikėtasi daugiausia balsu surinko atsakymo variantai numatę, kad nurodytas straipsnis draudžia eutanazijos reiškinį (47,6 proc. visų respondentų) ir kad jis nėra susijęs su eutanazija, o už jį baudžiamas bet kas, kas padėjo nusižudyti beviltiškai sergančiam asmeniui (38,6 proc.).⁵⁹ Pastebėtina, kad šiame atsakymo variante autoriaus nurodytas patikslinimas, jog baudžiamas *bet kuris padėjęs asmuo* buvo vertingas, kadangi tyrimo metu buvo nustatyta, kad netgi 12,7 proc. respondentų mano, jog BK 134 straipsnyje yra numatyta gydytojų baudžiamoji atsakomybė už pacientų nužudymą.⁶⁰

Vertinant respondentų atsakymus buvo išsiaiškinta, kad nuomone, jog analizuojamu straipsniu Lietuvoje yra uždrausta eutanazija, palaiko beveik vienoda medikų (41,9 proc.) ir teisininkų (41,2 proc.) dalis. Tuo tarpu mintį, kad ši norma nėra susijusi su eutanazija palaikė dauguma teisininkų (52,9 proc.).⁶¹ Matyti, kad teisininkų tarpe abi minėtos pozicijos gavo panašų balsų skaičių (21 ir 27 atitinkamai), tai dar kartą pabrėžia, kad BK 134 straipsnyje įtvirtintas institutas prieštaringai vertinamas ne tik visuomenės, bet ir teisę taikančių bei aiškinančių asmenų tarpe.

BK 134 straipsnio esmė kelia daugybę diskusijų, kurios skiriasi priklausomai nuo to, kokių metodu jį bandoma aiškinti. Šiame darbe, išanalizavus daugybę įvairių autorių nuomonių, vis dėlto laikomasi pozicijos, kad kuriant šį straipsnį buvo siekiama sušvelninti baudžiamąją atsakomybę asmeniui, kuris beviltiškai sergančiam ligoniui suteikė galimybę nusižudyti. Norima pabrėžti, kad nesutiktina su mintimi, kad nusižudymą šiuo atveju derėtų tapatinti su nukentėjusiojo nužudymu, esant jo prašymui, kadangi, tokiu atveju, dingsta skirtumas tarp asistuojamosios eutanazijos ir aktyvios savanoriškos eutanazijos.

---

⁵⁸ Plačiau žiūrėti: NOCIUS, J. et al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis*. Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009. BK 134 straipsnio komentaras, P. 131;

⁵⁹ Plačiau žiūrėti 2 priedo 15 paveiksle;

⁶⁰ *Ibid.*;

⁶¹ Plačiau žiūrėti 2 priedo 14 paveiksle;

Norint tinkamai ir visapusiškai atriboti padėjimą nusižudyti nuo eutanazijos, derėtų išanalizuoti jos sudėtį, lyginant ją su eutanazijai priskiriamais požymiais. Pastebėtina, kad rengiant šį palyginimą eutanazija buvo suprantama ne kaip nusikaltimas, o kaip institutas, kurio bendrąją reikšmę norima išanalizuoti. Buvo paimti eutanazijos požymiai, kurie sukelia panašumą į aptariamą nusikaltimą ir trukdo tinkamai įžvelgti tikrąją jų esmę, juos tapatinant. Jų palyginimas pateiktas 1 lentelėje.

1 lentelė. Padėjimo nusižudyti ir eutanazijos požymių palyginimas

	Padėjimas nusižudyti (LR BK 134 straipsnis)	Eutanazija
Objektas	Beviltiškais sergančio žmogaus gyvybė	Beviltiškai sergančio žmogaus gyvybė
Nukentėjusysis	Beviltiškai sergantis asmuo, prašantis padėti jam atimti <i>sau</i> gyvybę.	Beviltiškai sergantis asmuo, prašantis atimti <i>jam</i> gyvybę.
Objektyvioji pusė	Pasireiškia intelektualiu (patarimais kaip, kada, kur, koku būdu ir pan.) ir fiziniu (priemonių parūpinimu, sąlygų sudarymu, kliūčių panaikinimu ir pan.) padėjimu.	Gydytojo aktyvūs (vaistų suleidimas, atjungimas nuo aparatų ir pan.) arba pasyvūs (vaistų nesuleidimas, gydymo nutraukimas, maitinimo nutraukimas ir pan.) veiksmai, sukelianys paciento mirtį.
Prašymas	Sergantysis išreiškia savo valią, inicijuoja pasirengimą atimti <i>sau</i> gyvybę.	Sergantysis išreiškia valią, kad <i>jam</i> būtų atimta gyvybė ir jis nebesikankintų.
Subjektas	Ligonio artimieji, šeimos nariai, gydytojai arba pašaliniai asmenys, kurie įgyvendina objektyviają šio nusikaltimo pusę.	Gydytojas, turintis galiojančią licenciją, leidžiančią atlikti eutanaziją.
Gyvybę atėmęs asmuo	Beviltiškai sergantis žmogus	Gydytojas, įgyvendinantis nukentėjusiojo prašymą
Subjektyvioji pusė	Tyčiniai, sąmoningi ir valingi veiksmai, suvokiant, kad yra padedama žmogui nusižudyti	Sąmoningi ir valingi gydytojo veiksmai, siekiant atimti žmogui gyvybę.

Šaltinis: Sudaryta remiantis: Nocius J. et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis., Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009, BK 134 straipsnio komentaras, P. 131.

Išanalizavus lentelėje pateiktą informaciją galima prieiti prie kelių išvadų. Matyti, kad abiejų institutų požymiai yra labai panašūs, tačiau juos skiria keletas aspektų. Visų pirma, padėjimo nusižudyti atveju veikos subjektu yra laikomas asmuo, įgyvendinęs objektyviają nusikaltimo pusę, tačiau pats prie gyvybės nutraukimo neprisidėjęs. Tuo tarpu eutanazijos atveju, subjektas, gyvybę atėmęs asmuo ir asmuo, įgyvendinęs objektyviają pusę – sutampa, tai kompetentingas gydytojas, į kurį buvo kreiptasi su

prašymu dėl gyvybės nutraukimo. Antrą, beveik visiškai skiriasi objektyvieji šių institutų požymiai. Juos vienija tik galimybė, kad padėjimo nusižudyti atveju, savižudžiui būtų parūpinti medikamentai, kuriuos susileidęs, jis galėtų pasitraukti iš gyvenimo, o kaip žinia, vaistų suleidimas yra dažniausiai eutanazijoje naudojamas gyvybės atėmimo būdas. Paskutinis šias veikas atibojantis kriterijus yra prašymo kryptingumas. Padėjimo nusižudyti atveju prašoma pagelbėti norint sau pačiam atimti gyvybę, tuo tarpu eutanazijos atveju gyvybės nutraukimas perkeliamas kitam asmeniui, prašant, kad būtent jis „nužudytų“ sergantįjį.

Svarbu pažymėti, kad kai kuriose pasaulio valstybėse norint kriminalizuoti būtent eutanaziją, baudžiamuosiuose įstatymuose yra įtvirtintos normos, kurių tiek pavadinimas, tiek esmė šiek tiek skiriasi nuo LR BK 134 straipsnio. Dalies užsienio valstybių normos numato baudžiamąją atsakomybę už „nužudymą iš gailesčio“ (pavyzdžiui, Gruzijos BK 110 straipsnis) arba „nužudymą nukentėjusiajam prašant“ (pavyzdžiui, Rumunijos BK 190 straipsnis). Pagrindinis skiriamasis kriterijus yra subjektas: nepagydoma liga sergančiam žmogui gyvybę atima *kitas* asmuo.

Išanalizavus eutanazijos suderinamumo su Lietuvos baudžiamąja teise aspektus bei jos atibojimą nuo padėjimo nusižudyti (asistuojamosios savižudybės), buvo nustatyta, kad Lietuvos baudžiamasis įstatymas numato griežtą atsakomybę už eutanaziją. Prieita išvados, kad nesavatoriškos tiek aktyvios, tiek ir pasyvios eutanazijos atvejai pagal dabar Lietuvoje galiojančius įstatymus yra vertinami kaip bejėgiškos būklės tyčiniai gyvybės atėmimai, tuo tarpu savatoriška eutanazija vertinama dvejopai. Savatoriška aktyvi eutanazija, kai gydytojas suleidžia ligoniui vaistus, sukeliančius jo mirtį, yra uždrausta ir suvokiama kaip pagrindinės sudėties nužudymas, o savatoriška aktyvi eutanazija, kai ligonis atsisako gydymo laikoma teisėta veika ir neužtraukia baudžiamosios atsakomybės, kadangi gydytojo veiksmai yra nukreipti ne į sąmoningą gyvybės atėmimą, o į paciento reikalavimo įgyvendinimą. Tuo tarpu savatoriška pasyvi eutanazija turi tarpinį statusą, priklausomai nuo jos traktuojančio asmens požiūrio. Šiame darbe laikomasi pozicijos, kad savatoriška pasyvi eutanazija privalo būti pilnai įteisinta ir sureguliuotos jos tinkamo taikymo galimybės.

Taip pat, apibendrinus visas autorių pozicijas dėl BK 134 straipsnio prasmės, sutiktina su nuomone, kad minėtas straipsnis buvo įtvirtintas baudžiamajame įstatyme, siekiant sušvelninti atsakomybę už eutanaziją. Tačiau, padaryta išvada, kad dabartinė normos tekstinė išraiška neišsprendė vyravusios problemos ir kriminalizavo kitą, su eutanazija nesusijusį institutą. Dėl to, manytina, kad šiuo metu galiojantis BK 134 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už asistuojamąją savižudybę, o norint pasiekti

pirmiau užsibrėžtą tikslą, derėtų pakeisti šios normos tekstinę išraišką ir įsakmiai įtvirtinti jame nužudymą iš gailėsčio arba nukentėjusiajam prašant.

2.2. Eutanazija konstitucinių teisių kontekste

2.2.1. Eutanazija ir teisė į gyvybę

Prigimtinės žmogaus teises saugo mūsų valstybės aukščiausias įstatymas – Lietuvos Respublikos Konstitucija (toliau tekste – LR Konstitucija). II jos skirsnyje „Žmogus ir valstybė“ yra įtvirtintos pamatinės žmonių laisvės, kurios yra suteikiamos nuo pat gimimo momento ir pripažįstamos kiekvienam žmogui visą gyvenimą iki jo mirties. LR Konstitucijos 19 straipsnis skelbia, kad *žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas*. Tai yra pagrindinė mūsų teisė, kadangi nuo jos buvimo priklauso visų kitų žmonėms garantuojamų teisių turėjimo galimybė. Anot J. Gumbio eutanazijos įteisavimo oponentai akcentuoja šios teisės išskirtinį pobūdį, kuris nenumato galimybės jos atsisakyti.⁶² Tai reiškia, kad kai kurie autoriai pripažįsta, jog teisė į gyvybę turi neatimamumo bruožą. J. Gumbis teigia, kad šios nuomonės šalininkai minėtą teisę supranta kaip privalomą. Mano manymu, tokia pozicija yra pernelyg kategoriška, kadangi ji paneigia *teisei būdingą* dispozityvumą. Teisė ir pareiga tuo ir skiriasi, kad pirmųjų atžvilgiu žmonės turi diskrecijos laisvę, o antroji yra imperatyvi ir jos privalomumas yra neginčytinas.

Akcentuotina tai, jog įstatymo yra saugoma būtent *teisė į gyvybę*, bet ne pati gyvybė. Tokia formuluotė reiškia, kad valstybė yra nepajėgi garantuoti pačios gyvybės, kadangi yra daugybė įvairių, pavojingų veiksnių, kurių kartais neįmanoma išvengti. Prof. J. Prapiestis ir dr. A. Baranskaitė savo straipsnyje taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad LR Konstitucijoje kalbama būtent apie teisę į gyvybę ir padarė pagrįstą išvadą, kad esant tokio pobūdžio laisvei žmonės privalo turėti galimybę ja pasinaudoti. Visiškai pritariu autoriams, kurie iškėlė hipotezę, kad, jeigu teisė į gyvybę yra žmogui laiduojama, tai jie patys gali apsispręsti gydytis nuo sunkių ligų ar ne.⁶³ Taip pat derėtų pažymėti ir J. Gumbio straipsnyje pateiktą mintį, kad asmeniui nusprendus nutraukti sau gyvybę įvyksta ne pačios teisės į gyvybę atsisakymas, bet šios teisės objekto – gyvybės – atsisakymas.⁶⁴ Autorius teigia, kad aiškinama teisė yra įgyvendinama įvairiai – tiek renkantis gyventi kuo ilgiau, tiek ir atsisakant šios teisės objekto. Manytina ši mintis yra labai gili ir tikrai

⁶² GUMBIS, J. *Eutanazija žmogaus teisių ir autonomijos kontekstu*. Vilnius: *Teisė*, Nr. 47, 2003. P. 47;

⁶³ BARANSKAITĖ, A.; ir PRAPIESTIS, J. *Eutanazija ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Sveikatos mokslai 2004, Nr. 3(34). P. 3;

⁶⁴ GUMBIS, J. *Eutanazija žmogaus teisių ir autonomijos kontekstu*. Vilnius: *Teisė*, Nr. 47, 2003. P. 47;

verčia susimastyti apie tikrąją teisės į gyvybę esmę, kurią kiekvienas gali atskleisti atsižvelgdamas į asmeninį egzistavimą pasaulyje.

Įdomu tai, kad visada, kai pradeda kalbėti apie disponavimą teise į gyvybę, iš karto pradeda mastyti apie radikalius veiksmus, tokius, kaip savižudybė, gyvybės nutraukimas arba nužudymas. Visuomet kalbama apie staigią mirtį, tačiau pamirštama, kad mūsų gyvenime yra labai daug įvairių faktorių, kurie lėtai veikia žmogaus organizmą, tačiau galiausiai taip pat sukelia mirtį. Derėtų pastebėti, kad dažniausiai tai yra tokie veiksniai, kuriuos žmonės vartoja savo noru, ir netgi žinodami apie galimą riziką savo gyvybei, jų neatsisako.

Remiantis Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO, angl. Organization for Economic Co-operation and Development, OECD) duomenimis Lietuva nuo 2009 m. užima pirmąją vietą pasaulyje pagal alkoholinių gėrimų vartojimo kiekį, tenkantį vienam gyventojui, vyresniam negu 15 metų.⁶⁵ 2013 m. anot EBPO pateiktų duomenų, Lietuva taip pat buvo trečioje vietoje kasdien daugiausia cigaretės rūkančių asmenų sąraše.⁶⁶ Mūsų valstybėje yra bandoma kovoti su žalingais įpročiais, kurie daugelyje atveju sukelia mirtinas ligas, tačiau žvelgiant į statistiką, matome tikrai didelę problemą. Nors ant cigarečių pakelių klijuojami užrašai: „Rūkymas žudo“, o viešojo transporto stotelėse yra iškabinama socialinė reklama, agituojanči nesėsti girtam už vairo, tai nėra efektyvu. Žmonės ir toliau rūko ir vartoja alkoholinius gėrimus. Tai jų teisė rinktis elgesio modelį, neatsižvelgiant į išpėjimus dėl galimų mirtinų ligų ateityje. Pažymėtina, kad žalingų įpročių problema Lietuvoje slypi ne tik statistikos lygmenyje. Žmonės žino, kad rūkydami rizikuoja susirgti kvėpavimo takų ligomis, plaučių vėžiu, o daug vartodami alkoholio – susirgti kepenų ligomis. Visos šios ligos dažniausiai baigiasi mirtimi, tačiau tai visuomenės negąsdina. Jie vartoja lėtai veikiančius nuodus ir džiaugiasi jų poveikiu, tokiu būdu išreikšdami savo galimybę naudotis teise į savo gyvybę. Jiems yra leista taip elgtis. Kyla klausimas, jeigu jie gali rinktis mirtį nuo minėtų ligų, kodėl kiti neturi pasirinkimo galimybės pasitraukti iš gyvenimo jiems tinkamu būdu, pasitelkdami eutanaziją? Kadangi egzistuoja daugybė labai skirtingų mirtinų ligų, dėl kurių mirštama tiek greitai ir neskausmingai, tiek ilgą laiką kamuojantis nuo skausmų ir mirštant lėtai, manytina, būtų humaniška, kad antrųjų grupė neišvengiamos mirties atveju, turėtų galimybę nesikankinti ir nutraukti gyvenimą oriai ir garbingai, būnant mylimų ir artimų žmonių apsuptyje.

⁶⁵Tarptautinės ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos statistinių duomenų bazė. *Alcohol consumption*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-01-29] Prieiga per internetą: <https://data.oecd.org/healthrisk/alcohol-consumption.htm> ;

⁶⁶*Ibid. Daily smokers*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-01-29] Prieiga per internetą: <https://data.oecd.org/healthrisk/daily-smokers.htm#indicator-chart> ;

Be mirtinų ligų, kurias sukelia žmonių vartotojiškumas, yra ir kiti faktoriai, kurie žmonių gyvybėms gali būti nemažiau pavojingi. Prie tokių galima priskirti, pavyzdžiui, ekstremalų sportą (automobilių lenktynės, alpinizmas ir kt.). Visuomenė žino, kad tai yra rizikinga ir neretai baigiasi mirtimi, tačiau tai nesukelia didelio atgarsio visuomenėje ir žmonėms nekyla noras uždrausti tokio pobūdžio varžybas. Gaunasi, kad realų pavojų gyvybei keliančios sporto šakos visuomenei yra absoliučiai priimtinos, tačiau visikai nepriimtina mintis apie galimybę mirti be kančių. Žmonėms yra normalu kasdien girdėti žinias apie savižudybes, jie supranta, kad kiekvienas yra laisvas pats spręsti kokių būdu jam leisti savo laisvalaikį, tačiau jie bijo netgi pagalvoti apie mirtį, ir apie tai, kad ne visi nori iš paskutiniųjų kabintis į gyvenimą.

Yra teigiama, kad problema kyla ne dėl to, jog žmogus turi teisę į gyvybę, tačiau jam neleidžiama ja pasinaudoti įgyvendinant eutanaziją, o dėl to, kad eutanazijos atveju gyvybę atima *kitas* asmuo. Vyrauja nuomonė, kad asmeniui yra laiduojama teisė disponuoti savo gyvenimu: jis gali gyventi kaip nori, vartoti ką nori, netgi mirti, jeigu nori, tačiau į tai neturi būti veliami kiti. Manytina, kad teisės į gyvybę disponavimas turėtų apimti ne tik galimybę nusižudyti, bet ir mirti oriai ir garbingai pasitelkus tam kitą asmenį. Laikomasi pozicijos, kad jeigu asmuo pats nusprendė mirti ir taip išreiškė savo laisvą valią niekieno neverčiamas, tai jam turėtų būti leidžiama pasitelkti kitą asmenį savo siekio įgyvendinimui. Manytina, šiuo atveju *kitas* asmuo pats turi nuspręsti nori jis padėti prašančiam pagalbos žmogui mirti, ar ne. Tai yra *kito* asmens apsisprendimo ir veiksmų laisvė, jis negali būti verčiamas, tačiau sutikęs, negali būti laikomas žudiku, kadangi įgyvendino sergančiojo valią. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame darbe yra laikomasi pozicijos, kad eutanaziją gali atlikti tik licenciją turintys gydytojai, todėl analizuojamu *kitu* asmeniu gali būti tik gydytojas. Manytina, kad prašyti pagalbos *ne gydytojo* neturi būti leidžiama net ir įteisinus eutanaziją.

Žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas. Tai yra svarbi nuostata, kurią gina Baudžiamasis kodeksas, tačiau tik tais atvejais, kai į žmogaus gyvybę yra kėsiamasi be jo žinios ir valios. Manytina, ši konstitucinė vertybė yra duota kiekvienam, kad jis galėtų pats spręsti kaip ja disponuoti, lygiai taip pat, kaip ir kitomis pamatinėmis jo laisvėmis. Svarbu pabrėžti, kad žmogus turi pasirinkimo laisvę tik savo gyvybės atžvilgiu ir jokių būdu neturi teisės kėsintis į kito asmens gyvybę. Manytina, jeigu asmuo pats nusprendžia mirti, išreiškia tokiu būdu savo valią, tai jo veiksmai neturi būti traktuojami kaip prieštaraujantys LR Konstitucijai. Tai elgesio variantas, kuris yra duotas žmogui jam gimus, saugomas įstatymo nuo kitų jam gyvenant ir pasibaigiantis jam mirštant. Tik pats žmogus turi teisę rinktis kaip jam įgyvendinti savo teisę į gyvybę.

Apibendrinant pamatinės žmogaus teisės analizę, atkreiptinas dėmesys, kad jeigu žmogaus teisę į gyvybę saugo įstatymas, tai minėta apsauga turi būti visapusiška: būtina saugoti ją ne tik nuo tų, kurie bando ją atimti iš žmogaus, trokštančio gyventi, bet ginti ir nuo tų, kurie neleidžia tinkamai ja pasinaudoti ir realizuoti siekį nutraukti gyvybę oriai ir garbingai. Priešingu atveju gaunasi, kad aplinkiniai trukdo žmogui tinkamai pasinaudoti jam priklausančia konstitucine teise, kas yra draudžiama.

2.2.2. Eutanazija asmens garbės ir orumo kontekste

LR Konstitucijos 21 straipsnyje sakoma, kad *žmogaus orumą gina įstatymas*. Pažymėtina, kad žmogaus gyvybė kartu su žmogaus orumu sudaro jo asmenybės vientisumą, kas išreiškia jo esmę.⁶⁷ Įstatymais yra draudžiama žeminti žmonių orumą, juos kankinti arba žiauriai su jais elgtis. Dažniausiai minėtas netoleruotinas elgesys asocijuojasi su *kito* žmogaus kankinimu. Tačiau derėtų pastebėti, kad nežmonišką elgesį galima traktuoti ir kitaip.

Mirtina liga paprastai sukelia žmogui didelius skausmus, nepatogumus, fizinius ir dvasinius išgyvenimus, kuriuos jis yra priverstas kentėti. Eutanazija yra būdas išvengti kančių ir padėti žmogui neprarasti savitvardos, nebūti žeminamam, besijaučiant bejėgiškai. Žmogaus kankinimą ir žiaurų elgesį jo atžvilgiu galima įžvelgti ir neleidžiant jam įgyvendinti savo teisės į orumą. Nesuteikiant galimybės mirti garbingai, jam yra sukiamas dar didesnis skausmas, nes tokios būklės žmogus supranta, jog jam niekas nepadės ir jis bus priverstas kentėti nepakeliamus skausmus visą savo likusį gyvenimą. Esant tokiai situacijai kyla klausimas: kas yra ginama teise į orumą, jeigu akivaizdžiai kenčiančiam žmogui, kuriam medikamentai nebepadeda, yra neleidžiama įgyvendinti jo valios? Tokiu būdu yra ginama teisė į gyvybę, tačiau nekreipiama dėmesio į tai, kad tam žmogui, kurio gyvybė yra taip aršiai ginama, jos jau nebereikia, kad jis nori ramiai mirti. Nesunku įsivaizduoti ką jaučia žmogus, nesugebantis savarankiškai maitintis, laikyti daiktų savo rankose, negalintis be pagalbos žengti net kelių žingsnių, kadangi stebėti tai yra ne kuo lengviau. Sergantiems yra sunkiau negu juos stebintiems, nes jie mato gailestį artimųjų akyse, o tai iššaukia nepakeliamas dvasines kančias ir sumenkina žmogaus esybę. Pažymėtina, kad asmens orumas yra atskleidžiamas ne tik per požiūrį į save, bet ir per santykius su jį supančiais žmonėmis.

---

⁶⁷ PAVILONIS, V. et al. *Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. 1 dalis*. Teisės institutas, 2000, 21 straipsnio komentaras. P. 148;

Svarbu ir tai, kad noras garbingai mirti yra nesuderinamas su savižudybe. Paprastai žmogus negali atimti sau gyvybės ne dėl fizinės negalios, o dėl dvasinio įsitikinimo arba didelės baimės. Nusizudymo idėja žmonėms atrodo atgrasi, kadangi ji parodytų jų silpnybę, negalėjimą išgyventi ligos padarinių, o tai reikštų garbės praradimą. Tuo tarpu eutanazija yra būdas nutraukti asmens gyvybę neatimant jo orumo, tai būdas, galintis išsaugoti žmonių gerą vardą, kurį jie taip baiminasi prarasti.

Pavyzdžiui, 2008 m. gruodžio 5 d. Montanos valstijos (JAV) apygardos teismas byloje *Baxter et al. v. Montana* priėmė sprendimą, kad Montanos konstitucinės teisės, ginančios asmens privatumą ir žmogaus orumą, vertinant jas sistemiškai, apima terminalinės būklės ligonio teisę mirti oriai. Toks sprendimas buvo apskūstas apeliacine tvarka, tačiau 2009 m. gruodžio 31 d. Montanos valstijos Aukščiausias Teismas priėmė galutinį sprendimą, kad Montanos gyventojai privalo turėti teisę pagal valstijos įstatymus pasirinkti mirti. Pažymėtina, kad tokiu būdu Montanos valstijoje (JAV) buvo leista asistuojamoji eutanazija.

Manytina, kiekvienas sutiks, kad garbė ir orumas žmogaus gyvenime yra labai svarbūs. Dalis mūsų veiksmų yra daromi ne dėl to, kad taip elgtis norime, tačiau dėl to, kad tai yra „garbės reikalas“. Orumą apibūdina ne tik asmens subjektyvus savęs vertinimas, bet ir visuma objektyvių požymių, kurie atskleidžia jo vertę ir padėtį visuomenėje.⁶⁸ Žmonės nuo prigimties save vertina aukščiausiai, todėl akivaizdu, kad niekas nenori mirti pažemintas. Laikomasi pozicijos, jog būtų teisinga, kad ir sunkiausia liga sergantys žmonės turėtų galimybę neprarasti orumo iki pat savo mirties momento, o visuomenės užduotis – šią galimybę paversti realybe, nes, tai visos visuomenės „garbės reikalas“.

2.3. Teisės aktų pakeitimai, būtini Lietuvoje legalizavus eutanaziją

Eutanazijos įteisinimas nuolatos kelia labai daug diskusijų kiekvienoje visuomenėje, kurioje bandoma tai padaryti. Nemaža Europos valstybių dalis jau daugelį metų bando legalizuoti bent vieną eutanazijos rūšį, paprastai pasyvią, tačiau padaryti tai pavyko tik keletui šalių. Pastaraisiais metais Lietuvoje irgi kilo klausimas dėl eutanazijos įteisinimo, kas sukėlė daugybę prieštarų nuomonių tiek buitiniame, tiek ir politiniame lygmenyje.

Eutanazijos įstatymo projektas sulaukė daug dėmesio ir sukėlė naują bangą pritarimų ir kritikos. Derėtų priminti, kad pirmą kartą įstatymo projektą, siekiant

---

⁶⁸ PAVILONIS, V. et al. *Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. 1 dalis*. Teisės institutas, 2000, 21 straipsnio komentaras, p. 148;

legalizuoti eutanaziją, pateikę Lietuvos Respublikos Seimo narys Andrius Burba dar 2012 m. kovo mėnesio pradžioje. Tuometinis teisės akto projektas ne tik nebuvo svarstomas, o buvo išbrauktas iš Seimo pavasario sesijos darbų programos. Tačiau tai nesustabdė eutanazijos šalininkų ir 2014 m. rugpjūčio mėnesį savo variantą Seimui pateikė jo narė M. A. Pavilionienė. Pirminis jos įstatymo projektas sulaukė nemažai kritikos, o Seimo Pirmininkė Loreta Graužinienė nurodė, kad eutanazijos tema Lietuvoje šiuo metu nėra ganėtinai išsamiai išdiskutuota, todėl įstatymo projekto svarstymas būtų skubotas⁶⁹. M. A. Pavilionienei pateikus patobulinta Eutanazijos įstatymo projekto variantą, jis vis vien nebuvo įtrauktas į Seimo pavasario sesijos darbų programą.

Matyti, kad Lietuvos politikai nelabai linkę sutikti su eutanazijos būtinumu mūsų valstybėje. Tačiau kyla klausimas: tokia yra Lietuvos visuomenės pozicija, kuria išreiškia išrinkti jos tautos atstovai, ar tai asmeninė Seimo narių nuomonė? Manytina, eutanazijos problema šiandien yra itin svarbi ir aktuali. Tai įrodo besikeičiantis pasaulis ir augantis skaičius valstybių, kurios dekriminalizuoja eutanazijos vykdymą. Siekiant būti modernių valstybių tarpe, Lietuvos Respublikai derėtų ne tik rengti Eutanazijos įstatymo projektus, tačiau realiai svarstyti jos būtinumo ir reikalingumo priežastis, pasidomėti visuomenės nuomone šiuo klausimu ir tiesiogiai diskutuoti apie eutanazijos įteisavimo galimybę bei spęsti dėl to kylančias problemas.

Siekiant legalizuoti eutanaziją Lietuvoje, būtina atlikti didžiulę eilę darbų, kurie šiuo metu trukdo šiai idėjai. Visų pirma, prieš pateikiant svarstymui įstatymo projektą, būtina išsiaiškinti visuomenės nuomonę šiuo klausimu. Lietuvai reikia tokio reguliavimo, kuris atitiktų jos gyventojų interesus ir poreikius. Dėl to norint įteisinti gyvenimo nutraukimą, būtina sužinoti ar tai būtų priimtina mūsų valstybės žmonėms. Visuomenei reikia pateikti nešališka informaciją, kuri negalėtų iškart jų nuteikti teigiamai arba neigiamai. Pirmiausia jie turi susipažinti su eutanazijos turiniu, suprasti jo esmę ir nuspręsti ar jų manymu Lietuvai to reikia. Svarbu, kad žinios apie šį institutą būtų pateiktos visapusiškai, kad žmonės galėtų priimti objektyvų sprendimą. Manytina, kad tik gavus visuomenės teigiamą atsakymą, derėtų rengti įstatymo projektą, kuris užtikrintų žmonių apsaugą ir būtų kuo įmanoma labiau nukreiptas į piktnaudžiavimo rizikos slopinimą.

Eutanazijos legalizavimas reikalautų eilės teisės aktų normų pakeitimo ir papildymo. Visų pirma, kalbant apie Lietuvos BK, įteisinus eutanaziją derėtų kriminalizuoti neteisėtos eutanazijos atvejus (pavyzdžiui, numatyti gydytojo baudžiamąją

---

⁶⁹ L. Graužinienė: *eutanazijos įstatymas yra labai pavojingas*. Žinių portalas „DELFI“, 2014. [Interaktyvus] [Žiūrėta: 2016-01-18] Prieiga per internetą: <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/1-grauziniene-eutanazijos-istatymas-yra-labai-pavojingas.d?id=65543916> ;

atsakomybę už eutanaziją asmeniui, kuriam pagal jo sveikatos būklę nebuvo galima daryti eutanazijos, arba gydytojo, kuris neturi teisės šiuo būdu nutraukti asmeniui gyvybę). Pastebėtina, kad atvejai, kai „eutanaziją“ asmeniui atlieka jo artimieji ar šeimos nariai, neturėtų būti laikomi eutanazija, o baudžiami pagal BK 129 straipsnio 2 dalies 3 punktą, kaip savo artimo giminaičio ar šeimos nario nužudymas. Manytina, kad kvalifikuoto nužudymo inkriminavimas šiuo atveju būtų tinkama bausmė, kuri turėtų atgrasomąjį poveikį potencialių pažeidėjų atžvilgiu ir nuslopintų jų ketinimus nusikalsti. Tai paskatintų žmones kreiptis į medicinos įstaigas, o ne daryti savavališkus, teisei priešingus veiksmus.

Antrą, įteisinus eutanaziją derėtų panaikinti asmens, kurio būklė beviltiška, prašymą iš atsakomybę lengvinančių aplinkybių sąrašo (BK 59 straipsnio 1 dalies 7 punktą). Manytina, jeigu valstybė sunkiai sergantiems asmenims garantuos galimybę teisėtai nutraukti gyvybę, tai atsakomybę už šio pobūdžio neteisėtas veikas turėtų būti sugriežtinta. Šiuo metu beviltiškos būklės asmens prašymas priskiriamas prie privilegijuoto nusikaltimo (arba lengvinančios aplinkybės), tai yra suprantama, kadangi, nors tai ir uždrausta, bet mirtina liga sergantys žmonės neturi kitos galimybės greičiau mirti. Jie gali arba nusižudyti, arba paprašyti kitų, kad palengvintų jų būklę mirties būdu. Tačiau, jeigu šalyje eutanazija būtų legalizuota, tokie žmonės galėtų kreiptis į medicinos įstaigą, ir, jeigu jie atitinka visus įstatymo reikalavimus, gyvybė jiems galėtų būti nutraukta teisėtai. Šiame analizės etape gali kilti klausimas: o jeigu jie neatitiktų reikalavimų, kas tada? Atsakymas, manytina, yra gana paprastas: jeigu žmogui negalima atlikti eutanazijos, reiškia jis nėra laikomas beviltiškai sergančiu ir jo būklei gali padėti vaistai arba gydytojo paskirtas gydymas, kuris gali palengvinti jam gyvenimą. Tai yra svarbu, kadangi įteisinus eutanazija gali atsirasti nemažas skaičius senyvo amžiaus žmonių, kurie sieks eutanazijos vien dėl to, kad jie pavargo nuolatos gerti vaistus, arba vaikščioti po medicinos įstaigas. Dėl tokių žmonių buvimo būtina nustatyti griežtas eutanazijos vykdymo sąlygas ir reikalavimus, kad ją galėtų atlikti tik tiems žmonėms, kurie yra visiškai beviltiškoje situacijoje ir nėra jokios galimybės, kad jų sveikata pagerės.

Trečia, pažymėtina, kad su eutanazija dažnai siejamas, baudžiamąją atsakomybę už padėjimą nusižudyti numatantis straipsnis taip pat yra vertas dėmesio. Pabrėžtina, kad Lietuvoje įsigaliojus naujajam BK, jo 134 straipsnis nei karto nebuvo taikytas. Neatmetama galimybė, kad valstybėje egzistuoja latentinis nusikalstamumas, tačiau numatytas reguliavimas jo neatskleidžia. Siūlytinos dvi šio straipsnio pakeitimo alternatyvos. Eutanazijai likus oficialiai neįteisintai, siūlytina BK 134 straipsnį pakeisti, numatant jame privilegijuoto nužudymo iš gailėsčio arba nukentėjusiojo prašymu sudėti,

tokiu būdu įsakmiai jame įtvirtinant šiuo metu straipsniui peršamą turinį. Tuo tarpu, jeigu eutanazija Lietuvoje bus legalizuota, laikantis pozicijos, kad asistuojamoji eutanazija ir asistuojamoji savižudybė yra skirtingos veikos, bei palaikant mintį, kad BK 134 straipsnis kriminalizuoja būtent asistuojamąją savižudybę (tai yra neteisėtą eutanaziją), siūlytina pakeisti minėto straipsnio pavadinimą bei papildyti jo turinį, tokiu būdu numatant jame baudžiamąją atsakomybę už jau minėtus neteisėtos eutanazijos atvejus.

Pabrėžtina, kad Olandijos, kurioje eutanazija yra įteisinta jau daugiau nei 10 metų, baudžiamajame kodekse yra du straipsniai, reguliuojantys neteisėtos eutanazijos atvejus. Olandijos BK 293 straipsnio 1 dalyje teigiama, kad bet kuris asmuo, padėjęs nutraukti gyvybę kitam žmogui jo prašymu, yra traukiamas baudžiamojon atsakomybės. Tuo tarpu, 2 šio straipsnio dalis skelbia, jog tais atvejais, kai asmeniui gyvybę jo prašymu nutraukia gydytojas, pagal įstatymus turintis eutanazijos teisę, ir apie gyvybės nutraukimą įstatymų tvarka pranešęs savivaldybės teismo medicinos ekspertui, jis baudžiamojon atsakomybėn nėra traukiamas. Olandijos BK 294 straipsnyje yra numatyta atsakomybė už kito asmens kurstymą arba padėjimą nusižudyti, jeigu savižudybė buvo įvykdyta.⁷⁰

Akcentuotina, kad besikeičiant technologijoms ir tobulėjant valstybėms, būtina vystyti ir šalies teisinę sąmonę. Lietuva yra pasiryžusi naujovėms, kurios gerintų žmonių gyvenimą, todėl laikomasi pozicijos, kad Lietuvos visuomenė privalo turėti teisę mirti pasirinktu būdu, tai yra turėti eutanazijos galimybę. Siekiant legalizuoti eutanaziją Lietuvoje reikia pakeisti daugelį teisės aktų, kurie užtikrina tiek gyvybės apsaugą, tiek ir sąžinės laisvę. Įstatymų keitimas kelia nemažai problemų, kadangi reikalauja iš naujo sureguliuoti jau nusistovėjusias taisykles.

Pabrėžtina, kad šiame darbe laikomasi pozicijos, kad šiuo metu Lietuvoje yra leistina savanoriška aktyvi eutanazija, kai pacientas atsisako gydymo. Eutanazijos įstatymo projektu yra siekiama įteisinti savanorišką aktyvią eutanaziją, terminalinės būsenos ligoniui suleidžiant sukeliančius mirtį vaistus. Kadangi šiuo metu už tokio pobūdžio veika kaltininkas būtų nubaustas kaip už tyčini nužudymą pagal BK 129 straipsnio 1 dalį, tai norint ją dekriminalizuoti derėtų pakeisti baudžiamojo įstatymo aiškinimą ir papildyti jį teiginiu, kad „gydytojo veiksmai, kuriais yra sukeliama mirtis terminalinės būsenos asmeniui, kai yra jo valią mirti patvirtinantis, įstatymų tvarką atitinkantis, dokumentas, nelaikomi paciento nužudymu BK prasme“.

Vertinant nesavanoriškos eutanazijos atvejus, manytina, kad jų legalizavimas Lietuvoje nėra pakankamai išanalizuotas, kad galėtų būti pateiktas visuomenės

---

⁷⁰ Criminal code of the Republic of Holland. (English version). 1881. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą: http://www.ejtn.eu/PageFiles/6533/2014%20seminars/Omsenie/WetboekvanStrafrecht_ENG_PV.pdf ;

svarstymui arba, bent jau, nėra visuomenei priimtinas. Laikomasi pozicijos, kad, pirmiausia, mūsų šalyje derėtų tinkamai įtvirtinti ir sureguliuoti gyvenimo testamentų sistemą, kuri didžiaja dalimi pakeistų nesavanoriškos eutanazijos būtinybę. Be to, visuomenei derėtų, iš pradžių, priprasti prie aktyvios savanoriškos eutanazijos instituto, įvertinti jo reglamentavimo patikimumą ir tinkamumą. Pastebėtina, kad daugelyje pasaulio valstybių yra legalizuota tik viena eutanazijos rūšis, todėl, manytina, kad Lietuvoje taip pat derėtų bandyti įteisinti ne visas instituto rūšis iš karto, o žengti nedidelį žingsnį orios ir garbingos galimybės mirti link.

Siekiant eutanazijos legalizavimo būtina nustatyti tokį jos reguliavimo mechanizmą, kuris ne tik neprieštarautų tarptautiniams ir Lietuvos Respublikos teisės aktams, bet ir būtų efektyvus taikant jį praktikoje. Lietuva yra ne pirma valstybė, siekianti dekriminizuoti eutanaziją, todėl įstatymų leidėjui turėtų būti lengviau pasirinkti jos įteisinimo tvarką ir reguliavimo metodą, kurie atitiktų mūsų valstybės poreikius, užkirstų kelią piktnaudžiavimui ir keltų mažiausiai problemų kolizijų atveju.

Apibendrinus eutanazijos legalizavimo Lietuvoje galimybes ir problematiką, yra laikomasi pozicijos, kad mūsų valstybėje galima būtų legalizuoti savanorišką eutanaziją: tiek aktyviają, tiek ir pasyviają. Pabrėžiama, kad manytina, jog aktyvioji eutanazija, kai yra atsisakoma gydymo Lietuvoje yra legali, tačiau nevisai detalai sureguliuotos jos taikymo galimybės. Paprasta aktyvioji savanoriška eutanazija galėtų būti įteisinta, kadangi, manytina, žmonės privalo turėti galimybę mirti, net, jeigu ja ir nepasinaudos.. Pabrėžtina, kad eutanazijos legalizavimo atveju būtina sukurti itin detalų, visapusišką reguliavimo mechanizmą, kuris nustatytų griežtas instituto taikymo taisykles, nurodytų požymius, kuriuos turi atitikti asmenys, galintys atlikti eutanaziją, bei sąlygas, keliamas ligoniams, siekiantiems mirties.

3. TARPTAUTINIS EUTANAZIJOS VERTINIMAS

3.1. Valstybės, legalizavusios eutanaziją

Pirmą kartą eutanaziją buvo bandoma įteisinti dar 1906 m. Ohajo valstijoje (JAV), tačiau tuometinė valdžia nepriėmė siūlyto įstatymo projekto.⁷¹ Po šio bandymo skirtingose Amerikos valstijose nekartą buvo bandoma legalizuoti „teisę į mirtį“, tačiau pavyko tai įgyvendinti tik 1997 m. Oregone. Remiantis statistiniais apibendrintais duomenimis 2009 m. minėtoje valstijoje eutanazija buvo suteikta 95 asmenims, o 2012 m. – 115. Galima teigti, kad eutanazijos siekio augimo tendencija yra būdinga šiam regionui, tačiau bendras eutanazijos taikymo skaičius yra nedidelis palyginus su Europos valstybėmis. JAV eutanazija šiuo metu yra galima Oregono (nuo 1997 m.), Montanos (nuo 2008 m.), Vašingtono (nuo 2009 m.), Vermonto (nuo 2013 m.) ir Kalifornijos (nuo 2015 m.) valstijose.

Europoje eutanaziją pirmoji įteisino Nyderlandų Karalystėje (2002 m. balandžio 1 d.). Įdomu tai, kad Olandija yra viena nedaugelio šalių, kurioje legalizuota visų rūšių eutanazija. Kadangi teisės aktas, įtvirtinantis eutanazijos procedūrą kartu nustato ir asistuojamosios eutanazijos atvejus, tai darytina išvada, kad tiek aktyvi, tiek ir pasyvi eutanazija yra leistina.⁷² Kalbant apie asmens apsisprendimo laisvę, svarbu akcentuoti, kad Olandijoje eutanazija leistina asmenims nuo 12 metų amžiaus, esant įstatyme nurodytoms sąlygoms. Minėtos sąlygos ir rodo, kad valstybėje vyrauja ir nesavanoriškos eutanazijos elementas, kadangi teisės akte numatyta, jog nepilnamečių asmenų prašymas dėl eutanazijos privalo būti patvirtintas jo tėvų, teisėtų globėjų arba Vaikų teisių apsaugos darbuotojo leidimu.⁷³ Nesavanoriškumas šiuo atveju pasireiškia būtent galutinio sprendimo priėmimui įtakos turinčia nurodytų asmenų pozicija.

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2012 m. kovo 1 d. Nyderlanduose veikia mobilios eutanazijos paslauga. Valstybėje buvo suformuotos šešios gydytojų ir slaugytojų grupės, kurios yra skirtos atlikti eutanaziją sunkiai sergančių asmenų namuose. Tai reiškia, kad dabar eutanazijos galimybę turi visi, įstatyme įtvirtintas sąlygas atitinkantys, asmenys, kadangi minėtos medikų grupės privalo važiuoti į bet kurią valstybės dalį ir atlikti eutanaziją jos prašantiems asmenims. Eutanazijos oponentų buvo teigiama, kad toks

---

⁷¹ КАПИНУС, О.С. *Эвтаназия в свете права на жизнь*: Монография. Москва: Издательский дом «Камерон», 2006. P. 269;

⁷² Termination of Life on Request and Assisted Suicide (Review Procedures) Act. [Interaktyvus]. 2002. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą:

<http://www.eutanasia.ws/documentos/Leyes/Internacional/Holanda%20Ley%202002.pdf> ;

⁷³ *Ibid.* 2 straipsnio 3-4 dalys;

mobilumas turėjo ženkliai padidinti metinį eutanazijos būdu iš gyvenimo pasitraukusių asmenų skaičiaus rodiklį, tačiau remiantis statistiniais duomenimis galima daryti išvada, kad rodiklio kaita išliko tendencinga.⁷⁴ Nuo 2006 m. iki 2009 m. eutanazijos atvejų skaičius tolygiai augo (1923; 2120; 2331; 2636 atitinkamai atvejų per metus). Jeigu per šį laikotarpį skaičius per metus augo maždaug 200-300 žmonių per metus, tai 2010 m. jis išaugo maždaug 500 atvejų per metus – tai yra minėtais metais eutanaziją pasirinko 3136 žmonės. 2011-2012 m. tendencija išliko tokia pati – kiekvienais metais augant beveik po 500 atvejų per metus (3695 ir 4128 atitinkamai). 2013 m. eutanazijos atvejų užfiksuota 4829, kas 700 daugiau, negu buvo 2012.⁷⁵ Remiantis šiais statistiniais duomenimis matyti, kad eutanazijos atvejų skaičius Nyderlanduose ženkliai auga. Nors valstybėje eutanazija jau legalizuota daugiau nei 10 metų, statistika rodo, kad žmonių suinteresuotumas galimybe oriai ir garbingai mirti kiekvienais metais vis didėja, todėl darytina išvada, kad analizuojamas institutas pasaulyje nepraranda savo aktualumo.

Tuo tarpu, palyginus Nyderlandų metinį mirčių skaičių su eutanazijos atvejų rodikliu, matyti, kad eutanazija sudaro tik apie 3 procentus visų mirčių per metus.⁷⁶ Vertinant eutanaziją bendro mirčių skaičiaus valstybėje kontekste, darytina išvada, kad jos rodiklis nėra labai didelis. Manytina, kad didėjantis mirtingumas (įskaitant ir eutanazijos atvejus) neturėtų stebinti, kadangi didėja garbaus amžiaus asmenų skaičius visuomenėje.

2002 metais, rugsėjo mėnesį prie Olandijos prisijungė ir Belgijos Karalystė, priimdama įstatymą dėl eutanazijos. Įdomu tai, kad šiame teisės akte yra įsakmiai nurodyta, jog eutanazija yra laikomi tik atvejai, kai asmens prašymu gyvybę jam atima *kitas* asmuo.⁷⁷ Belgijoje yra numatyta tik savanoriška aktyvi eutanazija, nesąmonės būsenoje esančiam ligoniui gyvybę jo valia gali būti atimta tik tuo atveju, jeigu, būdamas sąmoningas, dviejų liudytojų akivaizdoje jis yra surašęs ir pasirašęs gydytojui adresuotą *išankstinį nurodymą* (angl. *advance directive*), kuriame išsakė savo valią dėl sveikatos ir

---

⁷⁴ Plačiau žiūrėti: SCHADENBERG A. *Euthanasia is out of control in Netherlands – New Dutch Statistics*. Euthanasia Prevention Coalition, 2012. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://alexschadenberg.blogspot.lt/2012/09/dutch-statistics-euthanasia-is-out-of.html> ;

⁷⁵ The Christian Institute. *Britain warned, as euthanasia rate in Netherlands soars*. 2014. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://www.christian.org.uk/news/britain-warned-as-euthanasia-rate-in-the-netherlands-soars/> ;

⁷⁶ Plačiau žiūrėti: *Deaths by medical end-of-life decision; age, cause of death*. Statistics Netherlands, 2012. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLLEN&PA=81655ENG&D1=a&D2=a&D3=a&D4=l&LA=EN&HDR=T&STB=G3.G2.G1&VW=T>

⁷⁷ The Belgian Act on Euthanasia of May, 28th 2002, Chapter I, Section 2. [Interaktyvus]. 2002. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://www.ethical-perspectives.be/viewpic.php?TABLE=EP&ID=59> ;

gyvybės palaikymo jo nesąmonės būsenos atveju.⁷⁸ Nesavanoriška eutanazija pagal Belgijos įstatymus nėra galima.

Pažymėtina, kad 2014 m. vasario 13 d. Belgijos parlamentas priėmė teisės aktą, kuris leido atlikti eutanaziją terminalinės būklės nepilnamečiams, esant jų tėvų sutikimui.⁷⁹ Pastebėtina, kad ši situacija turėjo didelį atgarsį pasaulio visuomenėje, ir sulaukė nemažai oponentų kritikos. Neatsižvelgiant į tai, Belgijos Karalystė tapo pirmąja valstybe, kuri panaikino amžiaus ribą eutanazijos procedūros atžvilgiu.

Vienas garsiausių eutanazijos taikymo atvejų Belgijos praktikoje yra kurčių dvynių Marko ir Edžio Verbessemų sprendimas kartu mirti. Broliai gimė kurti, abu turėjo kitų nežymių sveikatos problemų, tačiau nesirgo jokia terminalinę būseną sukeliančia liga bei nejautė fizinių skausmų, dėl to šis atvejis laikomas išskirtiniu. Atlikti eutanaziją jie nusprendė būdami 45 metų amžiaus, dėl to, kad jų regėjimas taip pat pradėjo silpnėti ir jie būtų visiškai apakę, kas stipriai apsunkintų jų gyvenimą. Broliai visą gyvenimą gyveno kartu ir komunikavo tik tarpusavyje bei su šeimos nariais (tėvais ir vyresniu broliu). Jie suprato, kad, būdami kurti, aklumo atveju privalės gyventi tik padedami kitų, t.y. bus priversti persikelti į globos įstaigą. Jie nenorėjo tapti našta, todėl, bijodami vieną dieną vienas kito nebeišvysti, kreipėsi į gydytoją dėl eutanazijos. Profesorius, priėmęs sprendimą dėl Verbessemų eutanazijos sakė, kad tai pirmas dvigubos eutanazijos atvejis pasaulyje, kai buvo nutraukta brolių gyvybė.⁸⁰ Tokio pobūdžio praktika parodo kokia kartais nepakeičiama gali būti eutanazija. Jie mirė laimingi, šeimos apsuptyje. O šeima, nors ir sunkiai išgyveno savo vaikų ir brolių netektį, bet irgi buvo laiminga, galėdama išpildyti jų troškimą, kad jie nejaustų kančių ir jų orumas nebūtų pažemintas.

Atsižvelgiant į Belgijos sveikatos apsaugos komiteto kasmetinių ataskaitų duomenis, nuo eutanazijos legalizavimo iki 2013 m. (imtinai) (tai yra per vienuolika metų) teise oriai mirti pasinaudojo 8786 žmonės. Tuo tarpu vien per 2013 m. iš gyvenimo eutanazijos būdu pasitraukė 1807 asmenys.⁸¹ Išanalizavus nurodytus duomenys, darytina išvada, kad Belgijoje eutanazijos atvejų skaičius ženkliai didėja. Deja, šio darbo rengimo metu Sveikatos apsaugos komitetas dar nebuvo pateikęs 2014 ir 2015 m. ataskaitų, kurios

---

⁷⁸ *Ibid.* Chapter III, Section 4, Paragraph 1;

⁷⁹ Patients Rights Council. *Belgium current law regarding euthanasia*. 2014. [Interaktyvus].

[Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://www.patientsrightscouncil.org/site/belgium/>;

⁸⁰ Plačiau žiūrėti: WATERFIELD, B. *Euthanasia twins „had nothing to live for“*. 2013-01-14, The Telegraph. [Interaktyvus] [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/9801251/Euthanasia-twins-had-nothing-to-live-for.html> ;

⁸¹ Belgium, Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement, Biannual reports on the *Loi relative à la euthanasie*, 2004–2013. [Interaktyvus] [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://www.health.belgium.be/eportal/Healthcare/Consultativebodies/Commissions/Euthanasia/Publications/index.htm?fodnlang=fr#.VteAnJyLTIV> ;

galėtų parodyti ar vaikų eutanazijos įteisinimas ženkliai paveikė metinius eutanazijos rodiklius, dėl to galima tik preziumuoti naujai priimto teisės akto galimą poveikį eutanazijos atvejų skaičiaus kitimui.

Trečia valstybe, kuri legalizavo aktyviają eutanaziją tapo Liuksemburgas, 2009 m. priėmęs eutanazijos ir asistuojamosios eutanazijos įstatymą. Jo reguliavimas yra panašus į Belgijos ir Nyderlandų reglamentavimą, skiriasi tik amžius, nuo kurio asmeniui yra leidžiama atlikti eutanaziją: pagal Liuksemburgo teisę tai privalo būti galintis priimti savarankiškus sprendimus pilnametis asmuo, kuriam sukako 18 metų.⁸²

Kita, eutanazijos instituto atskleidimui nemažiau reikšminga valstybė yra Šveicarija. Valstybės baudžiamojo kodekso 114 straipsnyje yra įtvirtinta, jog bet kuris asmuo, siekdamas aukštųjų tikslų, iš gailingumo, nukentėjusiojo primygtiniu prašymu atėmęs jam gyvybę, yra traukiamas baudžiamojon atsakomybėn.⁸³ Pagal Šveicarijos BK 115 straipsnį – baudžiamas tas, kuris iš savanaudiškų paskatų padėjo kitam nusižudyti, arba privedė asmenį prie savižudybės.⁸⁴ Gydytojams leistina padėti nusižudyti pacientams tik tais atvejais, kai pastarasis dėl savo būklės greitu metu mirtų, arba kai jo liga pasiekė paskutinę stadiją.⁸⁵ Kitais atvejais gydytojui tiek atlikti eutanaziją, tiek ir padėti nusižudyti savo pacientui yra draudžiama ir tai jiems užtraukia baudžiamąją atsakomybę.

Pažymėtina, kad 2003 m. Šveicarijoje buvo svarstomas eutanazijos legalizavimo klausimas, tačiau jis buvo atmestas didžiaja parlamentarų balsų dauguma (120 balsai – „prieš“, 56 – „už“).⁸⁶ Neatsižvelgiant į šalyje vyraujančius draudimus, Šveicarijos Konfederacijoje klesti asistuojamoji savižudybė ir valstybė laikoma *eutanazinio turizmo* centru. Tokia situacija yra dėl to, kad Šveicarijoje padėjimas nusižudyti yra leistinas, jeigu jis yra daromas ne dėl savanaudiškų paskatų, o siekiant išvaduoti asmenis nuo kančių.

Svarbu akcentuoti, kad šalyje asistuojamoji savižudybė nėra visiškai sureguliuota, todėl jos taikymo galimybės dažnai kelia diskusijas dėl savo legalumo. Derėtų pabrėžti, kad tai vienintelė šalis, kurioje yra leistina padėti nusižudyti ne tik valstybės piliečiams, bet ir užsienio šalių gyventojams. Dėl šios priežasties Šveicarija tapo viena populiariausių

---

⁸² NICOL, J.; TIEDEMANN, M.; and VALIQUET, D. *Euthanasia and Assisted suicide: International Experiences*. Legal and Social Affairs Division, Parliament of Canada. 2013. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://www.lop.parl.gc.ca/content/lop/researchpublications/2011-67-e.htm#a33>

⁸³ Swiss Criminal Code. 1937. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/201501010000/311.0.pdf> ;

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ GAUTHIER, S. *et al. Suicide tourism: a pilot study on the Swiss phenomenon*. Law, ethics and medicine. P. 1. [Interaktyvus]. 2014. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://sci-hub.io/10.1136/medethics-2014-102091> ;

⁸⁶ КАПИНУС, О.С. *Этаназия в свете права на жизнь*: Монография. Москва: Издательский дом «Камерон», 2006. P. 286;

valstybių, į kurią plūsta žmonės, siekdami mirties. Pažymėtina ir tai, kad valstybėje veikia šešios institucijos, kurios teikia pagalba savižudybėje. Svarbu tai, kad šiuo atveju paslaugas asmenims teikia ne gydytojai, o kitų specialybių asmenys, kuriais paprastai būna apmokyti savanoriai. Viena iš tokių įstaigų yra „Dignitas“. Jos svetainė visus lankytojus pasitinka kvietimu gyventi ir mirti oriai (angl. *To live with dignity. To die with dignity.*).⁸⁷ Ištyrus įstaigos elektroninėje svetainėje esančią informaciją, darytina išvada, kad įstaigoje yra sveikintinas savanoriavimas, ji siūlo nepakeliamus išgyvenimus jaučiantiems asmenims padėti atsikratyti kančių ir suteikti palydomosios savižudybės (angl. *accompanied suicide*) paslaugas.⁸⁸

Išanalizavus Šveicarijos statistinius duomenis, atskleidžiančius eutanazinio turizmo būdu atimtų gyvybių skaičių nuo 2008 iki 2012 m., matyti, kad metiniai rodikliai nėra tendencingi.⁸⁹ Remiantis statistiniais duomenimis 2008 m. užsienio valstybių piliečiams savižudybėje buvo asistuoti 123 kartus. 2009 m. asistuojamųjų savižudybių skaičius ženkliai sumažėjo iki 86 nusižudymų. 2010 m. beveik nepakito (padidėjo vos 4 žmonėmis), o 2011 m. išaugo net iki 140 atvejų. 2012 m. Šveicarijos įstaigose nusižudė 172 užsienio piliečiai.⁹⁰ Pastebėtina, kad nuo 2009 m. asmenų, siekusių mirties, skaičius ženkliai augo ir 2012 m. siekė dvigubą 2009 m. mirčių skaičių. Tai reiškia, kad vis daugiau žmonių ryžtasi nutraukti sau gyvybę, nenorėdami kęsti kamuojančių skausmų. Šveicarijos teismo medicinos ekspertų tyrimai parodė, kad didžioji dalis asmenų, kurie specialiai atvyko į šalį, norėdami mirti, sirgo skirtingomis vėžio formomis (227 iš 611).⁹¹ Tai rodo, kad žmonių noras atsikratyti nepakeliamų skausmų yra stipresnis už valstybės, kurioje jie gyvena, nenorą pripažinti eutanazijos būtinumą (tam tikrais atvejais).

Dar viena gana įdomi eutanazijos prasme šalis yra Albanija. Čia pasyvi eutanazija buvo įteisinta dar 1999 m. Įstatymas buvo priimtas, siekiant, kad terminalinės būsenos žmonės turėtų gyvybės nutraukimo pasirinkimo teisę. Pabrėžtina tai, kad skirtingai, negu

---

⁸⁷ Dignitas. Asistuojamos savižudybės svetainė. Šveicarijos Konfederacija. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-01] Prieiga per internetą:

http://www.dignitas.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=47&lang=en ;

⁸⁸ Akcentuotina, kad norint pasinaudoti asistuojamosios savižudybės paslauga, pacientas privalo atitikti keletą reikalavimų: turi tapti „Dignitas“ nariu (angl. *member*) (pažymėtina, kad tai yra mokama: vienkartinė narystė kainuoja 160 Eur, metinė – 65 Eur.); turi būti sąmoningas ir turėti bent minimalų fizinį mobilumą (kad galėtų savarankiškai suvartoti vaistus). Be to, pacientas privalo atitikti vieną (arba kelias) alternatyvas: sirgti mirtina liga; ir/arba būti paralyžuotam, neįgaliam; ir/arba kęsti nepakeliamus, nenumaldomus skausmus. Iš: Dignitas. *Declaration of membership; Accompanied suicide*. [interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-01] Prieiga per internetą:

http://www.dignitas.ch/index.php?option=com_mad4joomla&jid=23&Itemid=117&lang=en ,

http://www.dignitas.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=20&Itemid=60&lang=en ;

⁸⁹ GAUTHIER, S. *et al. Suicide tourism: a pilot study on the Swiss phenomenon*. Law, ethics and medicine. 2014. Table 2. All cases per year and country. P. 3. [Interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://sci-hub.io/10.1136/medethics-2014-102091>;

⁹⁰ *Ibid.*;

⁹¹ *Ibid.* Table 3. Diseases given as reason for assisted suicide. P. 4 ;

kitose Europos valstybėse, čia buvo galima nesavanoriška eutanazija – pacientui buvus nesąmonės (pavyzdžiui, komos) būsenos, sprendimą dėl eutanazijos galėjo priimti jo šeimos nariai. Įdomu tai, kad sprendimas buvo laikomas tinkamu tik tuo atveju, jeigu jį pasirašydavo nemažiau kaip trys sergančiojo artimieji giminaičiai. Toks eutanazijos reguliavimas valstybėje kėlė daug kontraversišku diskusijų, kam didelę įtaką darė Katalikų bažnyčia. Dėl nuolatinių religinės visuomenės nepasitenkinimo bangų 2011 m. eutanazija buvo uždrausta.⁹²

Paskutinė valstybė, kurios teisinį eutanazijos reguliavimą yra svarbu aptarti yra Prancūzijos Respublika. Įdomu tai, kad šalyje bet kokie eutanazijos reiškiniai yra uždrausti. Tuo tarpu, 2005 m. balandžio 22 d. valstybėje buvo priimtos Visuomenės sveikatos kodekso pataisos, kurios faktiškai įteisino pasyviąją eutanaziją bei leido asmenims sudaryti gyvenimo testamentą, tokiu būdu išreiškiant savo valią dėl gyvenimo nutraukimo nesąmonės būklės atveju.⁹³ Pažymėtina, kad net ir esant minėtiems pakeitimams, valstybė paprastai priskiriama prie tų šalių, kurios draudžia eutanaziją. Tačiau kuo toliau, tuo dažniau yra teigiama, kad Prancūzija artėja prie eutanazijos įsakmaus įteisinimo. Tokias kalbas be minėtų Visuomenės sveikatos kodekso pataisų, paskatino 2015 m. liepos 5 d. priimtas Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau tekste - EŽTT) sprendimas byloje *Lambert ir kiti prieš Prancūziją*.

Byloje buvo sprendžiamas Vincento Lamberto gyvybės nutraukimo galimybės klausimas. 2008 m. V. Lambert važiuodamas motociklu, papuolė į avariją, kurios metu patyrė sunkią galvos traumą ir liko paralyžiuotas, lėtinės vegetacinės būklės. Gydymas ir reabilitacijos nepadėjo atstatyti arba bent pagerinti jo būklės, o 2011 m. jam buvo nustatyta minimalaus sąmoningumo būseną. Visą šį laikotarpį jo gyvybė buvo palaikoma medicinos aparatu, tokiu būdu teikiant jam maistines medžiagas ir palaikant kvėpavimą. Aštuonerius metus nesikeičiant paciento būklei V. Lamberto žmona ir keli jo broliai sutiko nutraukti jo gyvybės palaikymą, su kuo sutiko ir gydytojai, nematydami jokių pokyčių. Tačiau ligonio tėvai tam prieštaravo ir kreipėsi į teismą. Pastebėtina, kad byloje buvo pateikta eilė specialistų išvadų ir ekspertizės aktų, kuriose atsispindėjo, jog nors ligonis vis dar gali jausti skausmą ir judinti akių obuolius, jis yra minimalios sąmonės būsenos, jis prarado intelekto savybes bei negali pajudinti savo galūnių ir kūno dalių. EŽTT, išanalizavęs byloje esančius duomenis ir Prancūzijos teisės aktų nuostatas, konstatavo, kad V. Lamberto gyvybės palaikymo sustabdymas šiuo atveju yra galimas ir

---

⁹² Plačiau žiūrėti: HEETLAND, A.; and DAN, H. *Euthanasia in Albania*. Winona State University, 2013. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-01] Prieiga per internetą: <https://yvopas.wordpress.com/laws/albania/>;

⁹³ Code De La Sante Publique du 6 fevrier 2006. France. (Nouvelle partie Legislative) [Interaktyvus] [Žiūrėta 2016-03-01] Prieiga per internetą: <http://www.sfar.org/wp-content/uploads/2015/08/120-loifdv2005-380.pdf> ;

tai neprieštaraus tarptautinių ir nacionalinių teisės aktų nuostatoms. Ši byla turėjo didelį atgarsį Prancūzijos visuomenėje bei nudžiugino eutanazijos šalininkus.

Pažymėtina, ir tai, kad 2015 m. kovo mėnesį Prancūzijoje buvo priimtas dar vienas įstatymų pakeitimas, kuris leis ligoniams prašyti juos „užmigdyti“, tai yra iki jų mirties laikyti juos gilaus miego būsenoje. Tokia galimybė neskausmingai sulaukti mirties bus taikoma tik tiems sunkiai sergantiems pacientams, kurių būklė leidžia daryti išvada, jog jie greitai mirs. Pabrėžtina, kad jiems galima bus duoti skausmą malšinančius vaistus net ir esant rizikai, kad tai paveiks jų gyvenimo trukmę. Tuo pačiu valstybėje vis dar griežtai draudžiama aktyvi eutanazija bei asistuojamoji jos rūšis.⁹⁴

Atkreiptinas dėmesys, kad tokia „eutanazijos alternatyva“ verta dėmesio. Viena vertus, gilaus miego būdu nėra atimama žmogaus gyvybė, tačiau užgožiama jo galimybė jausti skausmą ir kankintis. Kitą vertus, taikant tokį metodą vien tiems, kas turėtų greitai mirti, paneigiamas likusių pacientų galimo priešmirtinio komforto jausmas, galintis iššaukti pasipiktinimą esant diskriminavimui. Be to, kyla klausimas: kokia prasmė laikyti asmenį miego būsenoje, jeigu tokią jo būklę vargu ar galima pavadinti *gyvenimo palaikymu*? Žmogus yra gyvas, tačiau gyvybė yra *užšaldyta*. Gilus miegas iš tikrųjų yra gera išeitis, siekiant palengvinti žmonių susitaikymą su neišvengiama mirtimi. Tokiu būdu turėtų dingti mirties baimė ir mintys apie jos skausmingumą. Tai reiškia, kad pacientui esant labai silpnos būklės yra humaniška leisti ramiai užmigti ir mirti giliai miegant. Tai puikus žmogiškumo pavyzdys, tačiau, manytina, jis privalo būti taikomas žmogui mirštant, o ne esant pastovios sunkios sveikatos būklės. Manytina, toks miegas neturėtų tęstis ilgai (keletą dienų ar savaitių). Taip pat, laikomasi pozicijos, kad šis, mirties momentą palengvinantis, metodas neturėtų būti laikomas eutanazijos alternatyva, o apsvarstomas kiekvienos valstybės, kaip galimybė ligoniams mirti oriai, nejaučiant baimės prieš mirtį jausmo.

Pažymėtina, kad dauguma pasaulio valstybių yra legalizavusios būtent pasyviąją arba asistuojamąją eutanaziją. Šiuo metu pasyvi ir/ar asistuojamoji eutanazija su tam tikromis išlygomis yra leistina Airijoje, Indijoje, Japonijoje, Kolumbijoje, Meksikoje, Švedijoje, Vokietijoje ir kt.⁹⁵ Pastebėtina, kad pasaulyje jau daugiau negu 40 valstybių

---

⁹⁴ Plačiau žiūrėti: *France adopts sedated dying law as compromise on euthanasia*. Associated Press in Paris „The Guardian“ 2016. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-01] Prieiga per internetą: <http://www.theguardian.com/society/2016/jan/28/france-adopts-sedated-dying-law-as-compromise-on-euthanasia> ;

⁹⁵ Plačiau žiūrėti: ДОДОНОВ, В. Н.; КАПИНУС, О. С.; и ЩЕРБА, С.П. *Сравнительное уголовное право. Особенная часть*: Монография. Москва: Издательство «Юрлитинформ», 2010. P. 50-51; NICOL, J.; TIEDEMANN, M.; and VALIQUET, D. *Euthanasia and Assisted suicide: International Experiences*. Legal and Social Affairs Division, Parliament of Canada. 2013. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-01] Prieiga per internetą:

yra legalizavusios vieną arba keletą eutanazijos rūšių, o pastaruojų metu daugelyje valstybių pradedama diskutuoti ir svarstyti jos įteisinimo galimybes.

Apibendrinant išanalizuotą informaciją apie eutanaziją įteisinusias valstybes, atkreiptinas dėmesys į tai, kad atsižvelgiant į valstybių eutanazijos taikymo atvejų statistiką darytina išvada, kad žmonių, pasirenkančių šį mirties būdą tendencingai daugėja, o eutanazinio turizmo galimybė praplečia jos taikymą net ir tų valstybių piliečių atžvilgiu, kur eutanazija yra uždrausta. Tai reiškia, kad norėdami oriai mirti, žmonės palieka savo gimtąsias šalis ir išvažiuoja ten, kur eutanazija yra legali, tokiu būdu didindami savo valstybių emigracijos lygį.

3.2. Valstybės, kuriose eutanazija yra uždrausta

Valstybes, kuriose nėra leistina eutanazija galima padalyti į dvi dalis: tos, kurios įsakmiai draudžia eutanaziją ir tos, kurių įstatymuose nėra tiesiogiai pasisakoma apie eutanazijos neteisėtumą. Kaip žinia, Lietuvą galima būtų priskirti prie antrosios valstybių dalies.

Prie valstybių, tiesiogiai draudžiančių eutanaziją, yra taip pat priskirtinos šalys, kurių baudžiamajame kodekse numatyta atsakomybė už nužudymą nukentėjusiajam prašant arba nužudymą iš gailėsčio. Prie valstybių, kurios įsakmiai draudžia eutanaziją priskirtinos: Austrija (Austrijos BK 77 straipsnis), Azerbaidžanas (Azerbaidžano BK 135 straipsnis), Moldova (Moldovos BK 148 straipsnis). Prie valstybių, kurios numato baudžiamąją atsakomybę asmenims už nužudymą iš gailėsčio (angl. *mercy killing*) galima priskirti Gruziją (Gruzijos BK 110 straipsnis) ir Serbiją (Serbijos BK 117 straipsnis). Kitų valstybių, draudžiančių eutanaziją, baudžiamųjų įstatymų straipsniai arba pavadinti „Nužudymas, esant nukentėjusiojo prašymui“ (pavyzdžiui, Vokietijos BK 216 straipsnis, Rumunijos BK 190 straipsnis), arba neturi pavadinimo, tačiau pačioje normoje yra atskleidžiamas analogiškos prasmės turinys (pavyzdžiui, Ispanijos BK 143 straipsnis, Lenkijos BK 150 straipsnis). Derėtų pažymėti, kad ne visos valstybės eutanazijos draudimą numato baudžiamuosiuose kodeksuose. Pavyzdžiui, Rusijoje eutanazijos įsakmus draudimas yra numatytas Rusijos Federacijos sveikatos apsaugos pagrindų įstatymo 45 straipsnyje, kuriame įtvirtinta, jog medicinos darbuotojams yra draudžiama atlikti eutanaziją, tai yra veikimu arba neveikimu pagreitinti asmens mirties momentą jo prašymu, taip pat nutraukti paciento gyvybę palaikančių aparatų ir procedūrų teikimą pastarojo prašymu.

Kitas pavyzdys – Jungtinė Karalystė. Šioje valstybėje tiek eutanazija, tiek ir padėjimas nusižudyti yra uždraustos. Valstybėje galioja Savižudybės įstatymas (angl. *Suicide Act*), kuris buvo priimtas dar 1961 m. jame yra numatyta, kad asmuo, padėjęs nusižudyti kitam žmogui baudžiamas laisvės atėmimo bausme iki 14 m.⁹⁶ Tačiau įdomu tai, kad Velse remiantis 2005 m Protinių gebėjimų apsaugos aktu (angl. *Mental Capacity Act*) yra leidžiama sudaryti išankstinius įpareigojimus arba įgaliojimus, kurie yra skirti gydymo atsisakymui nesąmonės būsenos atveju. Pažymėtina, kad Didžiosios Britanijos parlamentui buvo pateiktą jau daugybė eutanazijos įstatymo projektų su skirtingais pasiūlymais: legalizuoti pasyviąją eutanaziją; asistuojamąją ir aktyviąją; legalizuoti eutanaziją invalidų atžvilgių ir kt. Tačiau visi šie projektai buvo atmesti.

Pažymėtina, kad su Jungtine Karalyste yra susijusi analizuojamai temai itin svarbi EŽTT byla. Byloje *Pretty prieš Jungtinę Karalystę*, kurioje moteris, sirgusi degeneracine nervų liga, siekė, kad jos vyrui būtų leista padėti jai pasitraukti iš gyvenimo ir nebūti nubaustam, EŽTT, analizuodamas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencijos (toliau tekste - EŽTPLAK) 2 straipsnį (teisę į gyvybę), padarė išvada, kad šis straipsnis, neiškraipant jo teksto, negali būti suprantamas, kaip visiškai priešinga teisė – teisė mirti. Taip pat buvo atkreiptas dėmesys į tai, jog iš teisės į gyvybę negalima išvesti ne tik teisės mirti, bet ir apsisprendimo laisvės, kuri suteiktų žmogui galimybę priimti sprendimą dėl savo mirties. Pažymėtina, kad teismas pasisakė, kad analizuojama pozityvi teisė šiuo atveju negali būti aiškinama per negatyvią prizmę. Tai reiškia, kad EŽTPLAK 2 straipsnis neapima asmens galimybės mirti, tačiau šiuo atveju pabrėžtina, kad minėtoje byloje teismo taip pat buvo konstatuota, kad teisė mirti yra priskirtina asmens privataus gyvenimo gerbimui (EŽTPLAK 8 straipsnis) ir suprantama kaip vienas iš alternatyvių galimybių apsispręsti dėl savo likimo. Pastebėtina, kad šioje byloje buvo nuspręsta, kad nebuvo EŽTPLAK pažeidimų, kuriuos ji skundė ir sirgusios moters siekis nebuvo patenkintas.

Derėtų akcentuoti, kad į EŽTT dėl eutanazijos klausimo buvo kreiptasi dar keletą kartų, paskutiniai iš jų – *Nicklinson prieš Jungtinę Karalystę* ir *Lamb prieš Jungtinę Karalystę*. Abu ieškovų pareiškimai buvo išnagrinėti kartu ir buvo atmesti kaip netinkami. Nicklinson atveju buvo kreiptasi į teismą siekiant įrodyti, kad Savižudybės akto nuostatos prieštarauja EŽTPLAK 8 straipsniui. Šioje byloje ieškove buvo paralyžiuoto ir nuo to besikankinančio bei agonijoje mirusio ligonio žmona. Jam buvus gyvam, buvo pasirašytas gyvybės testamentas, kuriuo jis atsisakė gydymo ir medicininės

---

⁹⁶ Suicide Act of England. 1961. (English version) [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-05] Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/9-10/60> ;

pagalbos, tačiau to nepakako, kad jis galėtų ramiai ir greitai mirti. Vyriškis atsisakė maisto ir vandens, kad greičiau pasiektų savo tikslą. Ponia Nicklinson, negalėdama į tai žiūrėti, kreipėsi į teismą, kad jos vyrui būtų leista atlikti eutanaziją, tačiau tai padaryti buvo atsisakyta remiantis galiojančiais šalies įstatymais, draudžiančiais padėjimą nusižudyti. Vyrui mirus buvo kreiptasi į EŽTT, tačiau teismas konstatavo, kad Nicklinson skundas buvo akivaizdžiai nepagrįstas ir nepriimtinas.

Byloje *Lamb prieš Jungtinę Karalystę* ieškovas buvo visiškai paralyžiuotas po automobilių avarijos ir nuolatos jausdamas skausmus, buvo priverstas vartoti morfijū. Jis norėjo mirti, tačiau dėl savo būklės negalėjo pats to padaryti, todėl reikalavo, kad jam būtų suleista mirtinų vaistų dozė (kas pagal Dž. Britanijos teisę yra laikoma nužudymu). EŽTT jo skundą pripažino nepriimtinu, kadangi nebuvo išnaudotos visos nacionalinės teisės gynybos priemonės, kadangi Lambas į nacionalinę teismą kreipėsi tik prašydamas padėti jam nusižudyti, bet neišnaudojo teisės prašyti teisinės procedūros sankcionuoti jam savanoriškos eutanazijos galimybę.

Nors visų šių šalių baudžiamųjų įstatymų tekstai ir straipsnių pavadinimai skiriasi, tačiau visi jie numato baudžiamąją atsakomybę už tapačią veiką – nužudymą nukentėjusiajam primygtinai prašant, tai yra draudžia eutanaziją.

Yra keletas valstybių, kurių BK draudžia padėjimą nusižudyti, tačiau priešingai, nei Lietuvoje, jų baudžiamuosiuose įstatymuose šios normos apima tiek padėjimą, tiek ir sukurstymą/ privedimą prie savižudybės (Bulgarijos BK 127 straipsnis, Kroatijos BK 96 straipsnis, Vengrijos BK 162 straipsnis). Pažymėtina, kad, pavyzdžiui, Juodkalnijos BK 149 straipsnis, kurį sudaro 5 dalys, pirmoje dalyje numato baudžiamąją atsakomybę už sukurstymą ir privedimą prie savižudybės, antroje dalyje (su nuoroda į 147 straipsnį) – atsakomybę už padėjimą nusižudyti suaugusiam asmeniui dėl jo rimtos ir sunkios sveikatos būklės ir esant pastarojo primygtiniam prašymui. Matyti, kad viename straipsnyje yra apjungtos dvi veikos, kurios pagal Lietuvos BK yra laikomos skirtingomis, ir tik J. Nocius laikosi pozicijos, kad Lietuvos BK 134 straipsnyje yra numatyta privilegijuota sukurstymo nusižudyti sudėtis, o *padėjimas savižudybėje sveikam ar ne beviltiškai sergančiam asmeniui* turėtų būti kvalifikuojamas kaip sukurstymas nusižudyti pagal Lietuvos BK 133 straipsnį.⁹⁷ Ši pozicija yra detalčiai išnagrinėta M. Liesio disertacijoje, todėl šiame darbe plačiau komentuojama nebus, o tik norima pabrėžti, kad laikomasi pozicijos, jog sukurstymas nusižudyti, privedimas prie

---

⁹⁷ LIESIS, M. *Eutanazija ir padėjimas nusižudyti: kriminalizavimo ir baudžiamosios atsakomybės problemos*: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė. Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2008. P. 94;

⁹⁷ *Ibid.* P. 95;

savižudybės ir padėjimas nusižudyti pagal Lietuvos baudžiamąją teisę turėtų būti suprantami kaip skirtingos veikos, ir netapatinamos su eutanazijos institutu.

Manytina, kad valstybėse, kurių BK normos įsakmiai nenumato baudžiamosios atsakomybės už eutanaziją, tačiau ji laikoma uždrausta, ši veika turėtų būti traktuojama pagal vieną iš nusikaltimų žmogaus gyvybei sudėčių. Pažymėtina, kad eutanazijos atvejų tokiose valstybėse paprastai būna itin mažai arba nebūna išvis (analogiška situacija yra ir Lietuvoje), todėl sunku vertinti atskiros valstybės vidinį reguliavimą neišanalizavus visų jos reguliavimui būdingų subtilybių.

Apibendrinant eutanazijos vertinimą užsienio valstybėse, prieinama prie išvados, kad pasaulyje eutanazijos vertinimas ne tik yra gana prieštaringas, bet kartu jis pastoviai kinta. Sunku įvardyti ar daugėja eutanazijos šalininkų valstybėse, kur ji yra uždrausta, tačiau teigtina, kad esant nuolatinėms diskusijoms analizuojama tema skirtingose visuomenėse ir valstybėse, dalies žmonių pozicijos keičiasi. Tam įtaką daro didelius atgarsius visuomenėje sukeliantys eutanazijos atvejai, kurie nepalieka abejingų ir iš naujo atgaivina prieštaringo instituto temą. Pabrėžtina, kad besikeičiant pasauliui eutanazijos šalininkų ir oponentų argumentai beveik nekinta. Jos įteisinimo siekėjai gina asmens apsisprendimo laisvę, garbės ir orumo principą bei būtinybę įteisinti priemonę, kuri taptu atsvara šiuolaikinėms medicinos technologijoms, galinčioms amžinai palaikyti žmogaus gyvybę. Eutanazijos opozicija priešingai aukština žmogaus teisę į gyvybę, argumentuodama savo poziciją religiniais ir moraliniais įsitikinimais, traktuodama eutanaziją kaip nusikalstamą veiką ir nuodėmę. Teisiniu požiūriu taip pat argumentai ir kontrargumentai išlieka tendencingi: šalininkai teisę mirti priskiria žmogaus autonomijos ir privataus gyvenimo gerbimui, o priešininkai ją traktuoja kaip teisei priešingą veiką ir ieško baudžiamosios teisės normų jai kvalifikuoti.

Eutanazijos legalizavimas Lietuvoje taip pat yra vertinamas labai skirtingai, tačiau tiek jos gerbėjai, tiek ir oponentai sutinka, kad jeigu bus pasiektas sprendimas ją įteisinti, įstatymų leidėjas privalės nustatyti labai konkretų, tikslų ir griežtą reguliavimą, kuriuo būtų užkirstas kelias piktnaudžiavimo institutui, bei užtikrinta visavertė ne tik žmogaus gyvybės ir sveikatos apsauga, bet ir sveikatos apsaugos ir gydymo tinkamo suteikimo garantai. Tai yra svarbu ne tik siekiant užtikrinti žmonių pasitikėjimą valstybėje naujai atsirasiančiu institutu, bet kartu nustatant ir tinkamą baudžiamąją atsakomybę už šio reguliavimo pažeidimus. Griežtas baudžiamasis įtvirtinimas yra būtinas, kadangi jo pažeidimai sukeltų itin sunkius padarinius, nes yra susiję su žmogaus gyvybės neteisėtu atėmimu.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Išanalizavus medicinos, teologijos ir psichologijos mokslų atstovų pozicijas eutanazijos klausimais ir apibendrinus jas per konstitucinių žmogaus teisių prizmę buvo prieita prie išvados, kad, nors eutanazijos institutas ir yra vienas labiausiai prieštaringu, tačiau įvertinus visus „už“ ir „prieš“ teigtina, kad žmogus privalo turėti pasirinkimo laisvę net ir savo gyvenimo nutraukimo klausimu, jeigu tai yra daroma pagal įstatymų nustatytą tvarką, nepažeidžiant kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų.
2. Nesavanoiška eutanazija yra nusikaltimas prieš žmogaus gyvybę ir turi būti baudžiama kaip kvalifikuotas bejėgiškos būklės asmens nužudymas (BK 129 straipsnio 2 dalies 2 punktas) – pasyvios nesavanoiškos eutanazijos atveju, ir kvalifikuotas bejėgiškos būklės asmens nužudymas bendrininkaujant (BK 24 straipsnio 1 dalis; 129 straipsnio 2 dalies 2 punktas) – aktyvios nesavanoiškos eutanazijos atveju.
3. Savanoiška aktyvi eutanazija kvalifikuotina kaip kito asmens nužudymas (BK 129 straipsnio 1 dalis), o savanoiška pasyvi eutanazija Lietuvoje turi tarpinį statusą, kuris priklauso nuo jos aiškinančio asmens pozicijos, ir turi dvi kvalifikavimo alternatyvas: padėjimas nusižudyti (BK 134 straipsnis) arba nėra laikoma nusikaltimu ir suprantama kaip ligonio gydymo atsisakymas, sergant mirtina liga (pastarąją nuomonę palaiko ir darbo autorius).
4. BK 134 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę už asistuojamąją savižudybę ir neturi nieko bendro su eutanazijos institutu. BK normos turinio aiškinimas neturi pernelyg nukrypti nuo jos tekstinės išraiškos, todėl laikomasi pozicijos, kad BK 134 straipsnis numato baudžiamąją atsakomybę būtent už padėjimą nusižudyti (tai yra už asistuojamąją savižudybę), ir neturi būti aiškinamas kaip draudžiantis privilegijuotą tyčinį nužudymą.
5. Lietuvoje lengviausia legalizuoti savanoišką eutanazijos rūšį. Laikantis pozicijos, kad savanoiška pasyvi eutanazija nėra kriminalizuota, lieka įteisinti savanoišką aktyvią jos rūšį, ką, primintina, jau kelerius metus bandoma padaryti Eutanazijos įstatymų projektų pagrindu.
6. Nelegalizavus eutanazijos, BK 134 straipsnį siūlytina pakeisti ir numatyti jame baudžiamąją atsakomybę už privilegijuotą nužudymą iš gailėsčio. Eutanazijos

įteisino atveju, siūlytina pakeisti BK 134 straipsnio pavadinimą ir papildyti jo turinį, numatant jame baudžiamąją atsakomybę už neteisėtą eutanaziją.

7. Lietuvoje lengviausia legalizuoti savanorišką eutanazijos rūšį. Laikantis pozicijos, kad savanoriška pasyvi eutanazija nėra kriminalizuota, lieka įteisinti savanorišką aktyvią jos rūšį, ką, primintina, jau kelerius metus bandoma padaryti Eutanazijos įstatymų projektų pagrindu.
8. Apibendrinus užsienio valstybių praktiką ir statistinius duomenis padaryta išvada, kad žmonių, siekiančių oriai ir garbingai mirti pasitelkus eutanazijos institutą kiekvienais metais tendencingai daugėja. Be to, šalių, kuriose eutanazija šiuo metu yra uždrausta, gyventojai vis labiau linkę pritarti eutanazijai, todėl vis daugiau valstybių legalizuoja eutanazijos vieną arba kelias rūšis, tokiu būdu keisdami šalies įstatymus atitinkamai šiuolaikinio pasaulio realijoms.
9. Išanalizavus anketavimo metu gautus duomenis, nustatyta, kad 77,3 proc. respondentų norėtų turėti galimybę atlikti eutanaziją, o 72,7 proc. apklaustųjų mano, kad ją derėtų legalizuoti Lietuvoje.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 33-1014;
2. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 89-2741;
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262;
4. Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 102-2317;
5. Lietuvos Respublikos žmogaus mirties nustatymo ir kritinių būklių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 30-712;
6. Paliatyviosios pagalbos paslaugų suaugusiems ir vaikams teikimo reikalavimų aprašas. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymas. *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 7-290.

Tarptautiniai norminiai teisės aktai

7. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987;

Užsienio valstybių norminiai teisės aktai

8. Code De La Sante Publique du 6 fevrier 2006. France. (Nouvelle partie Legislative) [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-01] Prieiga per internetą: <http://www.sfar.org/wp-content/uploads/2015/08/120-loifdv2005-380.pdf> ;
9. Criminal code of the Republic of Austria. (English version) 1974 [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą: http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4868/file/Austria_CC_as_of_%2004.11.2013_de.pdf ;
10. Criminal code of the Republic of Azerbaijan. (English version) 2000. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1658/file/4b3ff87c005675cfd74058077132.htm/preview> ;

11. Criminal code of the Republic of Bulgaria. (English version) 1968. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą:
<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/8881/preview> ;
12. Criminal code of the Republic of Croatia. (English version). 1997. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą:
http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4283/file/Croatia_Criminal_code_am2003_en.pdf ;
13. Criminal code of Georgia. (English version). 1999. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą:
http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4262/file/GE_Criminal_Code_amDec2011_En.pdf ;
14. Criminal code of the Federal Republic of Germany. (English version). 1971. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą:
http://www.legislationline.org/download/action/download/id/6115/file/Germany_CC_am2013_en.pdf ;
15. Criminal code of Holland. (English version) 1881. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą:
http://www.ejtn.eu/PageFiles/6533/2014%20seminars/Omsenie/WetboekvanStrafrecht_ENG_PV.pdf ;
16. Criminal code of the Kingdom of Spain. (English version) 1995. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą:
http://www.legislationline.org/download/action/download/id/5160/file/Spain_Criminal_Code_Codigo_Penal.pdf ;
17. Criminal code of the Republic of Hungary. (English version). 1978. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą:
<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/1678/file/67e349cefebd3f5b3b30f9cb0065.pdf> ;
18. Criminal code of the Republic of Moldova. (English version) 2002. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą:
<http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3559/file/Criminal%20Code%20RM.pdf> ;
19. Criminal code of the Republic of Montenegro. (English version) 2003. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą:
<http://www.legislationline.org/documents/action/popup/id/4168/preview> ;

20. Criminal code of the Republic of Poland. 1997. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą:
http://www.legislationline.org/download/action/download/id/4286/file/POLAND_CC_am2012_%20PL.pdf ;
21. Criminal code of the Republic of Romania. (English version) 2009. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą:
http://www.legislationline.org/download/action/download/id/5895/file/Romania_Criminal_Code_am2012_EN.pdf ;
22. Criminal code of the Republic of Serbia. (English version) 2005. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-29] Prieiga per internetą:
http://www.legislationline.org/download/action/download/id/5480/file/Serbia_CC_am2012_en.pdf ;
23. Termination of Life on Request and Assisted Suicide (Review Procedures) Act. 2002. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą:
<http://www.eutanasia.ws/documentos/Leyes/Internacional/Holanda%20Ley%202002.pdf> ;
24. The Belgian Act on Euthanasia of May, 28th 2002. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą:
<http://www.ethical-perspectives.be/viewpic.php?TABLE=EP&ID=59> ;
25. Suicide Act of England. 1961. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-05] Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/9-10/60> ;
26. Swiss Criminal Code, 1937. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/201501010000/311.0.pdf> ;
27. Федеральный закон «Об основах здоровья граждан в Российской Федерации». 2011, N. 323-ФЗ ;

Specialioji literatūra

28. ALIUKONIENĖ, R. Bejėgiška žmogaus būklė kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis. Iš: *Šiuolaikinės baudžiamosios teisės tendencijos: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios politikos ir baudžiamosios teisės klausimais rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2015;
29. BARANSKAITĖ, A.; ir PRAPIESTIS, J. *Eutanazija ir baudžiamoji atsakomybė*. Vilnius: Sveikatos mokslai, 2004. Nr. 3(34);

30. DRAKŠAS, R. *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Bendroji dalis.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2004;
31. GEFENAS, E. *Eutanazija.* Vilnius: Filosofijos ir sociologijos inst., Lietuvos etinės kultūros d-ja „Ethos“, FSI, 1995;
32. GUMBIS, J. *Eutanazija žmogaus teisių ir autonomijos kontekstu.* Vilnius: *Teisė*, 2003, Nr. 47;
33. LIESIS, M. *Baudžiamosios atsakomybės už savanorišką aktyvią eutanaziją ir padėjimą nusižudyti kritika filosofiniu – žmogaus teisių aspektu.* Vilnius: *Teisė*, 2007, t. 64;
34. LIESIS, M. *Baudžiamosios atsakomybės už eutanaziją netaikymo galimybės.* Vilnius: *Teisės Problemos*, 2009, Nr. 1 (63);
35. LIESIS, M. *Eutanazija ir padėjimas nusižudyti: kriminalizavimo ir baudžiamosios atsakomybės problemos: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė.* Vilnius: Vilniaus Universitetas, 2008.
36. LIESIS, M. *Hipokrato priesaika ir eutanazijos bei padėjimo nusižudyti kriminalizavimas: baudžiamosios teisės ir moralės santykio problemos.* Vilnius: *Teisė*, 2008, Nr. 66 (01);
37. MIKELĖNAS, V. *et al. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Antroji knyga. Asmenys.* Vilnius: Justitia, 2002;
38. MILINIS, A. *Nužudymų kvalifikavimo problemos teismų praktikos pavyzdžiu.* Vilnius: *Teisė*, 2003, Nr. 48;
39. NARBKOVAS, A.; ir MEILIUS, K. *Paliatyvus gydymas – alternatyva eutanazijai.* Sveikatos mokslai, 2002, Nr. 5;
40. NOCIUS, J. *et al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis.* Vilnius: VĮ Registrų centras, 2009;
41. PAVILONIS, V. *et al. Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. 1 dalis.* Teisės institutas, 2000;
42. PRAPIESTIS, J. *et al. Namų advokatas. Iš: ALIUKONIENĖ, R. Bejėgiška žmogaus būklė kaip nužudymo, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojamasis požymis. Iš: Šiuolaikinės baudžiamosios teisės tendencijos: recenzuotų mokslinių straipsnių baudžiamosios politikos ir baudžiamosios teisės klausimais rinkinys.* Vilnius: Vilniaus universitetas, 2015;
43. ŠVEDAS, G. *Baudžiamosios politikos pagrindai ir tendencijos Lietuvos Respublikoje.* Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006;

44. *Visuotinė Lietuvių enciklopedija*. Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, Vilnius, 2004;
45. DWORKIN, R. *Life's Dominion: An Argument about Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-20] Prieiga per internetą: http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic1146995.files/Session%2014%20-%20Dec%204/Ronald%20Dworkin%20-%20Life_s%20Dominion.pdf ;
46. GAUTHIER, S. *et al. Suicide tourism: a pilot study on the Swiss phenomenon*. Law, ethics and medicine. 2014. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://sci-hub.io/10.1136/medethics-2014-102091> ;
47. NICOL, J.; TIEDEMANN, M.; and VALIQUET, D. *Euthanasia and Assisted suicide: International Experiences*. Legal and Social Affairs Division, Parliament of Canada. 2013. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://www.lop.parl.gc.ca/content/lop/researchpublications/2011-67-e.htm#a33> ;
48. SINGER, P. *The right to die*. Project Syndicate, The world's opinion page. 2007. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-03-04]. Prieiga per internetą: <http://www.project-syndicate.org/commentary/the-right-to-die> ;
49. БОРОДИН, С.; и ГЛУШКОВ, В. *Убийство из сострадания*. Общественные науки и современность, 1992, № 4;
50. ДОДОНОВ, В.Н.; КАПИНУС, О.С.; и ЩЕРБА, С.П.; *Сравнительное уголовное право. Особенная часть*: Монография. Москва: Издательство «Юрлитинформ», 2010;
51. КАПИНУС, О.С. *Эвтаназия в свете права на жизнь*: Монография. Москва: Издательский дом «Камерон», 2006;

Teismų praktika ir kita praktinė medžiaga

52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 *Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei byloje*. Teismų praktika, 2004, Nr. 21;
53. Vilniaus miesto apylinkės prokuratūros baudžiamoji byla *Valstybė prieš Ž. Slavinskienę*. Nr. 10-2-315-98;
54. Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos 2015 m. liepos 5 d. sprendimas *Lambert ir kiti prieš Prancūziją* byloje, Nr. 46043/14. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-03-01] Prieiga per internetą: <https://lovdata.no/static/EMDN/emd-2014-046043.pdf> ;

55. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2002 m. balandžio 29 d. sprendimas *Pretty prieš Jungtinę Karalystę* byloje, Nr. 2346/02. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-03-05] Prieiga per internetą:
[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"dmdocnumber":\["698325"\],"itemid":\["001-60448"\]};](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)
56. Europos Žmogaus Teisių Teismo 2015 m. birželio 23 d. sprendimas byloje *Nicklinson prieš Jungtinę Karalystę*, Nr. 2478/15 ir *Lamb prieš Jungtinę Karalystę*, Nr. 1787/15. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-03-05] Prieiga per internetą:
[http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-156476#{"itemid":\["001-156476"\]};](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-156476#{)
57. Montanos valstijos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gruodžio 31 d. sprendimas *Baxter et al. prieš Montaną* byloje. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-28] Prieiga per internetą: [https://www.compassionandchoices.org/research/legal-resources/baxter-v-montana/montana-supreme-court-opinion/;](https://www.compassionandchoices.org/research/legal-resources/baxter-v-montana/montana-supreme-court-opinion/)

Kiti šaltiniai

58. *L. Grauzinienė: eutanazijos įstatymas yra labai pavojingas*. Žinių portalas „DELFI“, 2014. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-01-18] Prieiga per internetą:
<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/l-grauziniene-eutanazijos-istatymas-yra-labai-pavojingas.d?id=65543916> ;
59. *Terminų žodynas*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2015-11-03] Prieiga per internetą:
<http://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/E/eutanazija>;
60. *Belgium current law regarding euthanasia*. Patients Rights Council. 2014. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą:
[http://www.patientsrightscouncil.org/site/belgium/;](http://www.patientsrightscouncil.org/site/belgium/)
61. Belgium, Santé publique, Sécurité de la chaîne alimentaire et Environnement, Biannual reports on the *Loi relative à la euthanasie*, 2004–2013. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą:
<http://www.health.belgium.be/eportal/Healthcare/Consultativebodies/Commissions/Euthanasia/Publications/index.htm?fodnlang=fr#.VteAnJyLTIV> ;
62. *Britain warned, as euthanasia rate in Netherlands soars*. The Christian Institute. 2014. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą:
<http://www.christian.org.uk/news/britain-warned-as-euthanasia-rate-in-the-netherlands-soars/> ;
63. *Dignitas*. Asistuojamos savižudybės svetainė. Šveicarijos Konfederacija. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-01] Prieiga per internetą:

http://www.dignitas.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=6&Itemid=47&lang=en

64. *Deaths by medical end-of-life decision; age, cause of death*. Statistics Netherlands, 2012. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLEN&PA=81655ENG&D1=a&D2=a&D3=a&D4=1&LA=EN&HDR=T&STB=G3,G2,G1&VW=T> ;
65. *France adopts sedated dying law as compromise on euthanasia*. Associated Press in Paris „The Guardian“. 2016 [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-01] Prieiga per internetą: <http://www.theguardian.com/society/2016/jan/28/france-adopts-sedated-dying-law-as-compromise-on-euthanasia> ;
66. HEETLAND, A.; and DAN, H. *Euthanasia in Albania*. Winona State University, 2013. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-03-01] Prieiga per internetą: <https://yvopas.wordpress.com/laws/albania/>;
67. Organization for Economic Co-operation and Development. Data. *Alcohol consumption. Daily smokers*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-01-29] Prieiga per internetą: <https://data.oecd.org/healthrisk/alcohol-consumption.htm>; <https://data.oecd.org/healthrisk/daily-smokers.htm#indicator-chart>;
68. *Sacred Congregation for the doctrine of the faith. Declaration on Euthanasia*, Rome, 1980. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-24] Prieiga per internetą: http://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_19800505_euthanasia_en.html;
69. SCHADENBERG A. *Euthanasia is out of control in Netherlands – New Dutch Statistics*. Euthanasia Prevention Coalition, 2012. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://alexschadenberg.blogspot.lt/2012/09/dutch-statistics-euthanasia-is-out-of.html>;
70. *The free Dictionary by farlex*. [Interaktyvus]. [Žiūrėta: 2016-02-07]. Prieiga per internetą: <http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/living+will>;
71. WATERFIELD, B. *Euthanasia twins „had nothing to live for“*. The Telegraph, 2013. [Interaktyvus]. [Žiūrėta 2016-02-29] Prieiga per internetą: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/belgium/9801251/Euthanasia-twins-had-nothing-to-live-for.html> ;

Travaux préparatoires

72. Lietuvos Respublikos eutanazijos įstatymo projektas, 2015, Nr. XIIP-2071(2);

73. Eutanazijos įstatymo projekto aiškinamasis raštas, 2015, Nr. XIIP-2071(2).

SANTRAUKA

Per paskutinius kelerius metus (nuo 2012 m.) Lietuvos Respublikos Seimui buvo pateikti keli įstatymo projektai, kuriais buvo siekiama įteisinti eutanaziją Lietuvoje. Nors visi šie teisės aktų projektai liko nesvarstyti, tačiau jų buvimas rodo, kad Lietuvoje yra mąstoma apie minėto instituto legalizavimą. Dėl šios priežasties magistriniame darbe yra nuodugniai analizuojamas eutanazijos institutas, tiriamos šio reiškinių problemos, kylančios ir esančios Lietuvos baudžiamojoje teisėje. Taip pat atskleidžiamos eutanazijos legalizavimo galimybės ir jų pagrįstumas.

Nurodytam tikslui pasiekti darbe yra apžvelgiama esanti nacionalinių ir užsienio autorių literatūra, bandoma visapusiškai atskleisti eutanazijos sampratą. Tiriant ją, eutanazija yra analizuojama medicinos, teisės ir psichologijos mokslų kontekste, sprendžiami su jais susiję probleminiai klausimai. Taip pat darbe yra pateikiamas konstitucinių žmogaus teisių vertinimas, kartu apžvelgiant jų suderinamumą su eutanazijos reiškiniu.

Baudžiamosios teisės kontekste yra tiriamas eutanazijos rūšių kvalifikavimas. Pasisakoma dėl eutanazijos rūšių, kurios, manytina, yra legalios. Pateikiama pozicija dėl galimybės įteisinti nagrinėjamą institutą Lietuvoje. Siekiant sužinoti visuomenės nuomonę šiuo klausimu buvo atliktas anketavimas, kuriame sudalyvavo 161 respondentas. Gautais duomenimis darbe buvo paremtos tarpinės išvados bei atskleista apklaustų asmenų pozicija dėl eutanazijos legalizavimo Lietuvoje.

Taip pat buvo išanalizuota Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika ir apžvelgti užsienio valstybių eutanazijos taikymo atvejų statistiniai duomenys. Tai padėjo suformuoti platesnį eutanazijos instituto vaizdą ir įvertinti jo būtinumo perspektyvas. Be to buvo išanalizuota eilė kitų, eutanaziją draudžiančių, valstybių įstatymų.

Atlikus visus nurodytus tyrimus ir nuodugnią analizę, magistro darbe buvo prieita prie tam tikrų išvadų, kurios leido pasiekti užsibrėžtą tikslą ir įgyvendinti iškeltus uždavinius.

SUMMARY

Euthanasia:

Legalization and criminal liability problems

Since 2012 several bills was provided to The Parliament of the Republic of Lithuania, which purpose was to legalize an euthanasia. Those law projects haven't been researched, but their presence means, that this theme need to be discussed. For this reason, the main aim of the master thesis is to analyze the institute of euthanasia and its compatibility with Lithuanian criminal law. Also there are revealed possibilities to legalize the euthanasia.

In master thesis, conception of euthanasia is disclosed based on national and foreign literature. Euthanasia is analyzed in the context of medical, psychological and juridical sciences. In addition, there is researched constitutional human rights assessment and its compatibility with the phenomenon of euthanasia.

Moreover, in master thesis is discussed qualification of types of euthanasia in Lithuanian criminal law, which are illegal, and analyzed those, which are believed to be legal. Furthermore, there is presented opportunity and conditions to legalize euthanasia in Lithuania. In order to find out social opinion about euthanasia there was conducted a survey and interviewed 161 respondents. This way has been received social position, which further helped to achieve objectives of master thesis.

In addition, there is analyzed the case law of European Court of Human Rights and reviewed statistics of euthanasia instances in foreign countries. Thus was formed a wider view of the institute of euthanasia and evaluated its necessity prospects. Finally, after all the research and analysis of the master thesis, were led to certain conclusions, which allowed to reach objectives.

PRIEDAI

1 priedas

Apklaustos anketa

Gerbiami respondentai,

esu Vilniaus universiteto Teisės fakulteto V kurso studentė. Rašau magistrinį darbą, kurio tema yra „Eutanazija: legalizavimo ir baudžiamosios atsakomybės problemos“. Ši apklausa yra atliekama siekiant sužinoti Jūsų nuomonę eutanazijos legalizavimo klausimais bei nustatyti visuomenės požiūrį į Lietuvos Respublikos Seimo parengtą Eutanazijos įstatymo projektą ir jo priėmimo Lietuvoje galimybes bei teisinį pagrįstumą.

Anketos duomenys bus naudojami išskirtinai magistrinio darbo rašymui, todėl Jūsų anonimiškumas yra garantuojamas.

Pasirinktą atsakymo variantą pažymėkite arba apibraukite. Galimas tik vienas atsakymo variantas.

1. Jūsų lytis:

- a) Vyras;
- b) Moteris;
- c) Kita;

2. Jūsų amžius:

- a) 18 - 25;
- b) 26 - 35;
- c) 36 - 45;
- d) 46 - 55;
- e) 56 – daugiau;

3. Jūsų išsilavinimas:

- a) Pagrindinis;
- b) Vidurinis;
- c) Profesinis;
- d) Aukštesnysis;
- e) Aukštasis ;
- f) Kita: .....

4. Jūsų profesija:

- a) Medikas/-ė
- b) Teisininkas/-ė
- c) Kita: .....

5. Ar Jūs suprantate kas yra *eutanazija*?
- Taip;
  - Nelabai;
  - Visiškai ne (*jeigu Jus pasirinkote šį atsakymo variantą, pereikite prie 9 klausimo*);
6. Kaip Jūs apibūdintumėte eutanazijos sąvoką? *Eutanazija – tai...*:
- Tai padėjimas kitam asmeniui nusižudyti, kai jis nori, bet nemoka ar nesugeba to padaryti pats;
  - Tai asmens laisvė mirti, kurią turi turėti kiekvienas žmogus, siekiantis oriai ir garbingai pasitraukti iš gyvenimo;
  - Tai sąmoningas kito žmogaus gyvybės atėmimas kiek įmanoma švelnesnėmis priemonėmis, atliekamas to asmens labui;
  - Tai gyvybės nutraukimas beviltiškai sergančiam asmeniui, kai nėra nei vieno šanso, kad jis gali pasveikti;
  - Tai žmogaus nužudymo forma, kai gyvybė atimama formaliai aiškinant tai marinoamojo asmens prašymu ir sunkia padėtimi;
  - Kita:
.....
.....
7. Ar Jus girdėjote apie parengtą Lietuvos Respublikos eutanazijos įstatymo projektą?
- Taip;
  - Ne;
8. Jūsų nuomone, ar reikia Lietuvoje priimti Eutanazijos įstatymą ir tokiu būdu legalizuoti žmogaus eutanaziją?
- Taip, eutanazija būtina teisinėje valstybėje;
  - Taip, asmeniui reikia turėti galimybę oriai mirti;
  - Ne, eutanazija yra nesuderinama su Lietuvos teisės aktais;
  - Ne, kaip bebūtų – tai žmogaus nužudymas;
  - Kita:
.....
.....
9. Pagal Eutanazijos įstatymo projekto 2 straipsnio 2 dalį ***Eutanazija – tai sąmoningas (1), šio įstatymo reikalavimus atitinkantis (2) terminalinės būklės (3) (t.y. nepagydoma ir progresuojančia liga sergančio ar sunkiai sužaloto asmens medicininio požiūriu beviltiška sveikatos būklė) paciento gyvybės nutraukimas, kai esant paciento pageidavimui (4) aktyviais veiksmais gyvybę nutraukia kitas asmuo – eutanazijos atlikimo teisę turintis gydytojas (5)***. Matyti, kad pateikta sąvoka atskleidžia penkias būtinas eutanazijos atlikimo sąlygas. Jūsų manymu, jeigu

Eutanazijos įstatymas bus priimtas, ar nurodytos eutanazijos atlikimo sąlygos yra pakankamas garantas, siekiant užkirsti kelią asmenims piktnaudžiauti eutanazija?

- a) Taip, sąvokoje išvardytos visos reikšmingiausios sąlygos, kurios neleis piktnaudžiauti;
- b) Ne, sąlygų išvardinta per mažai arba jos nėra pačios svarbiausios;
- c) Ne, joks sąlygų kiekis neužkirs kelio piktnaudžiavimui;
- d) Negaliu objektyviai atsakyti į pateiktą klausimą, kadangi esu prieš eutanaziją;
- e) Kita:

.....
.....

10. Jeigu Jūsų artimas žmogus sirgtų nepagydoma lyga ir jo sveikatos būklė medicininio požiūriu būtų beviltiška (pvz.: *kankintųsi, nuolat jaustų nepakeliamą skausmą ir pan.*) ar norėtumėte, kad jis turėtų galimybę į eutanaziją, ir ar pats/pati leistumėte jam atlikti eutanaziją, jeigu tam reikėtų Jūsų leidimo ar prašymo?

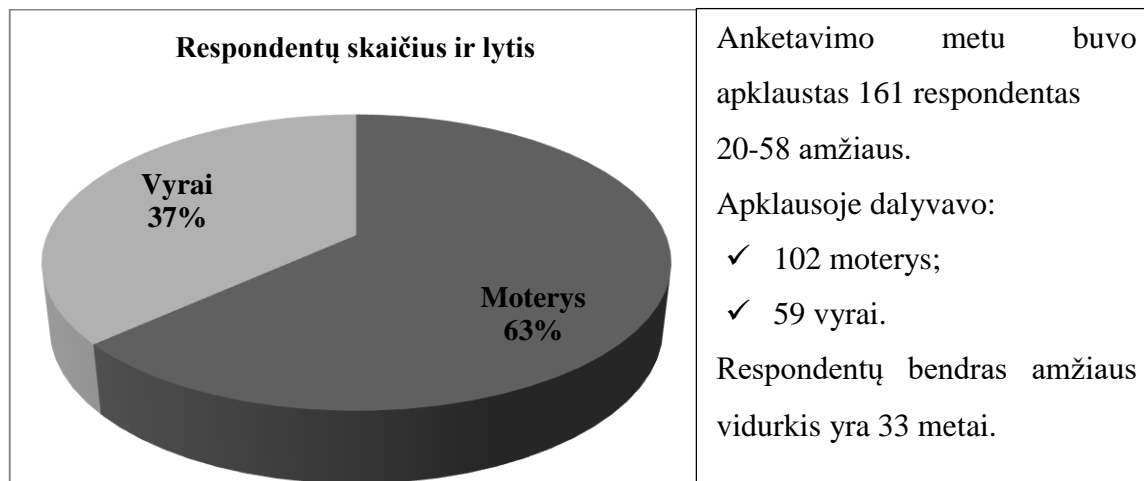
- a) Norėčiau, kad būtų eutanazijos galimybė ir tikriausiai ja pasinaudočiau, kad žmogus nesikankintų;
- b) Norėčiau, kad būtų galimybė pasinaudoti eutanazija, tačiau pats/pati nedrįsčiau sutikti, kad ji būtų atlikta man, arba man artimam žmogui;
- c) Ne, nenorėčiau, kad eutanazija būtų leistina, nes kiekvienas turi mirti sava mirtimi;
- d) Ne, nenorėčiau, kad eutanazija būtų leistina, nes tai būtų nužudymas;
- e) Kita:

.....
.....

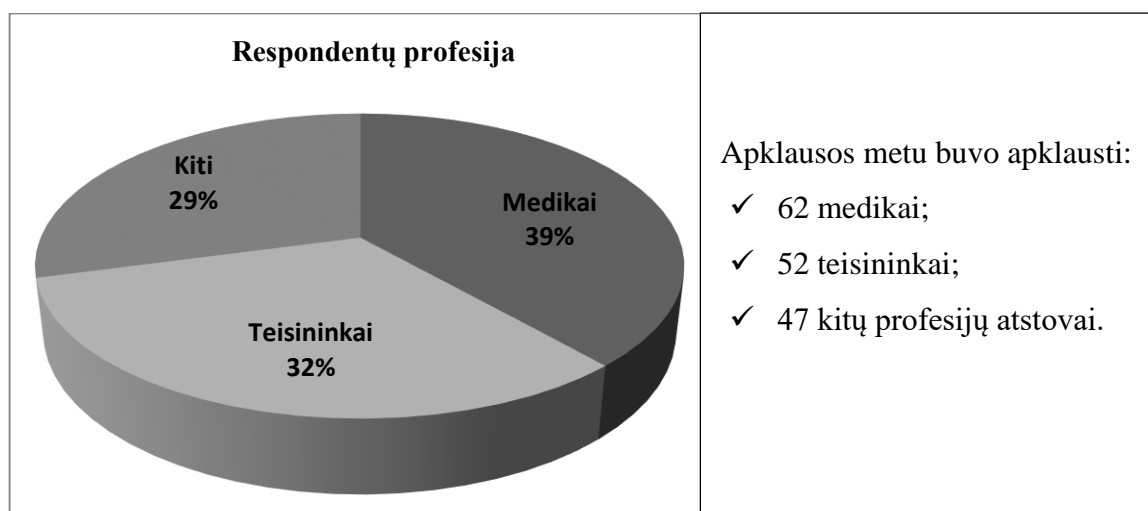
11. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse yra numatyta *baudžiamoji atsakomybė už padėjimą nusižudyti beviltiškai sergančiam asmeniui jo prašymu* (BK 134 straipsnis). Ką Jūsų nuomone reiškia ši norma?

- a) Kad šis straipsnis apibūdina eutanazijos reiškinį ir ji Lietuvoje yra leistina;
- b) Kad šis straipsnis apibūdina eutanazijos reiškinį ir ji Lietuvoje yra uždrausta;
- c) Kad ši norma numato gydytojų baudžiamąją atsakomybę už pacientų nužudymą ir ši norma nėra susijusi su eutanazijos reiškiniumi;
- d) Kad ši norma nėra susijusi su eutanazijos reiškiniumi ir pagal ją atsako bet kuris nusižudyti padėjęs asmuo;
- e) Kita:

.....
.....

Anketavimo rezultatai**1. INFORMACIJA APIE ANKETAVIME DALYVAVUSIUS RESPONDENTUS**

1 paveikslas. Dalyvavusių anketavime respondentų skaičiaus ir lyties diagrama.

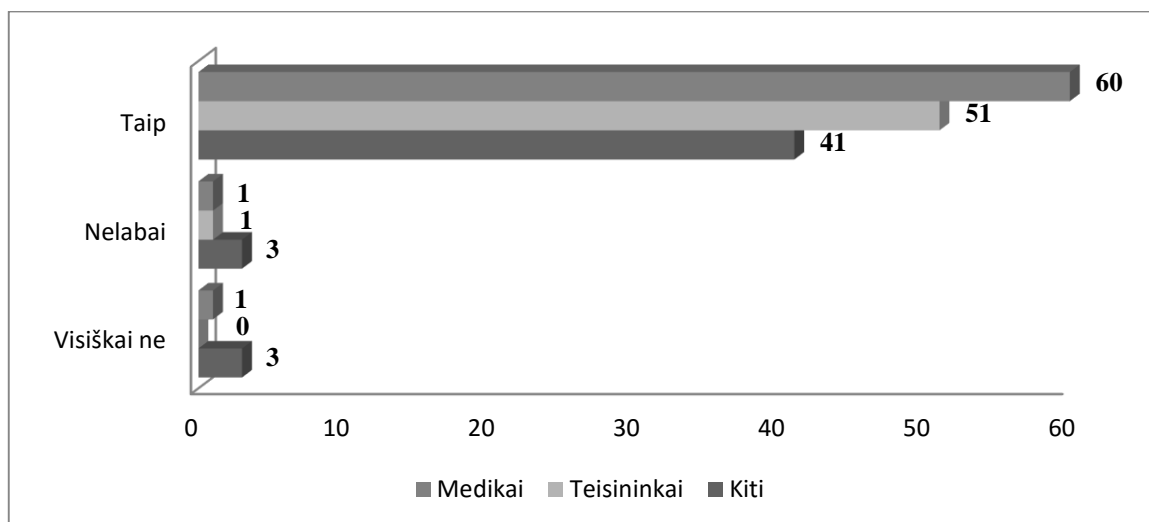

2 paveikslas. Medikų, teisininkų ir kitų profesijų atstovų, dalyvavusių anketavime, skaičiaus diagrama.

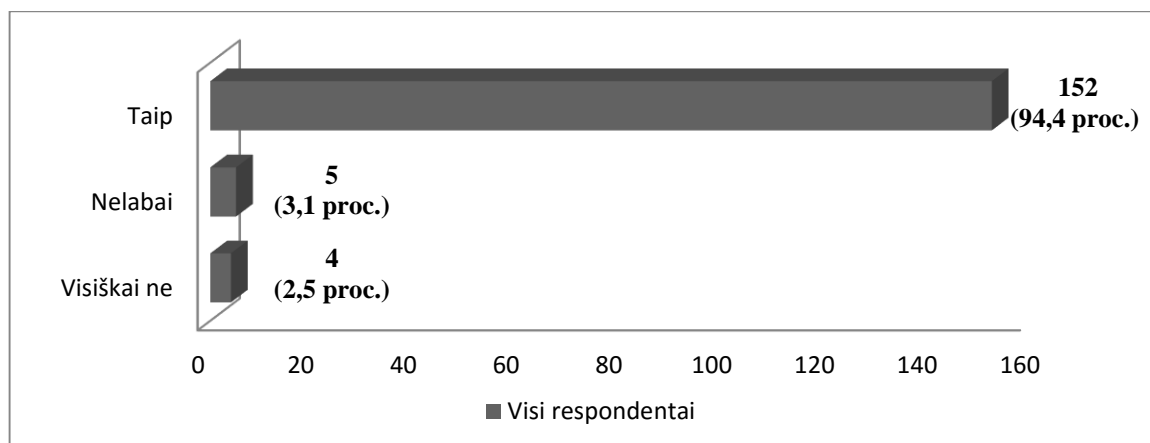
2. STATISTINIAI DUOMENYS, PARENGTI REMIANTIS RESPONDENTŲ GAUTAIS ATSAKYMAIS

1 klausimas:

Ar Jūs suprantate kas yra eutanazija?

3 paveikslas. Atskirai medikų, teisininkų ir kitų profesijų atstovų eutanazijos termino supratimo diagrama.

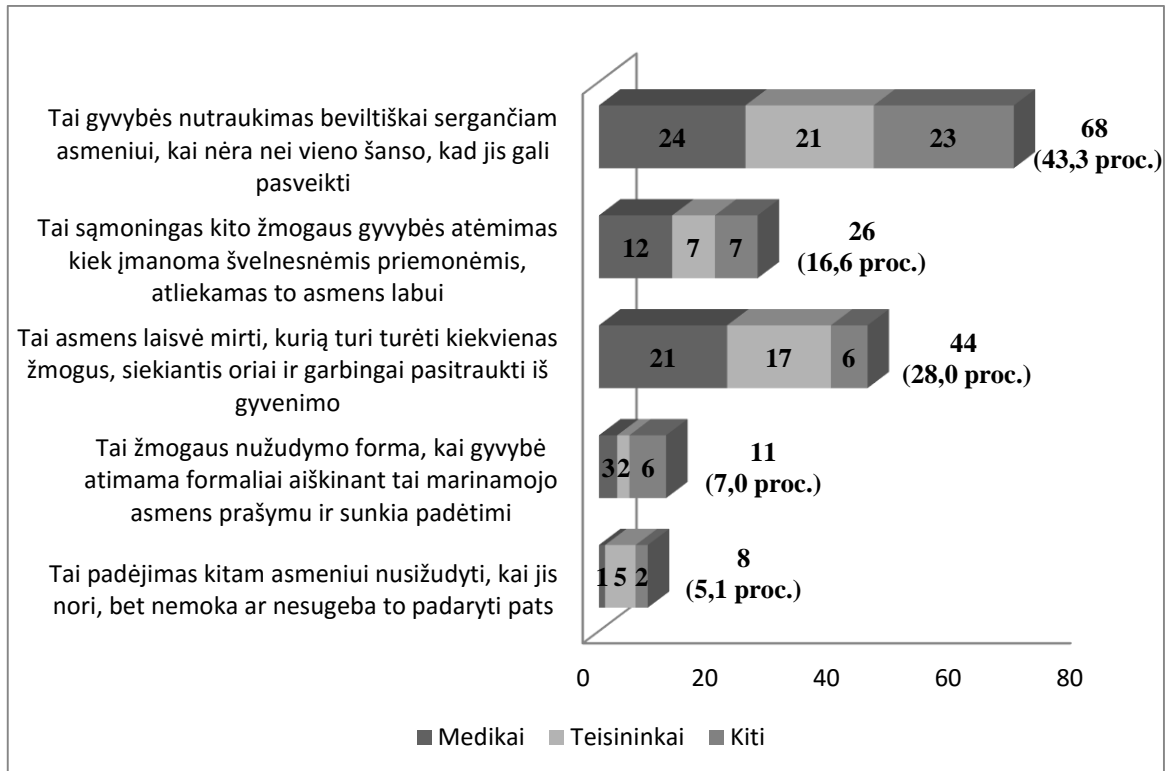

4 paveikslas. Visų respondentų bendra eutanazijos termino supratimo diagrama.

2 klausimas:

Kaip Jūs apibūdintumėte eutanazijos sąvoką?

Eutanazija – tai ...:

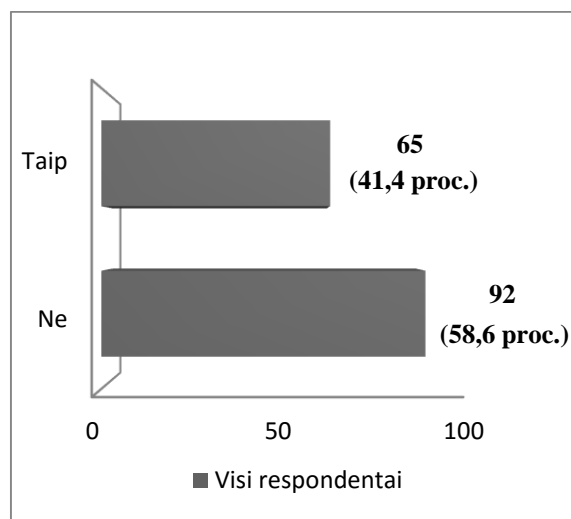
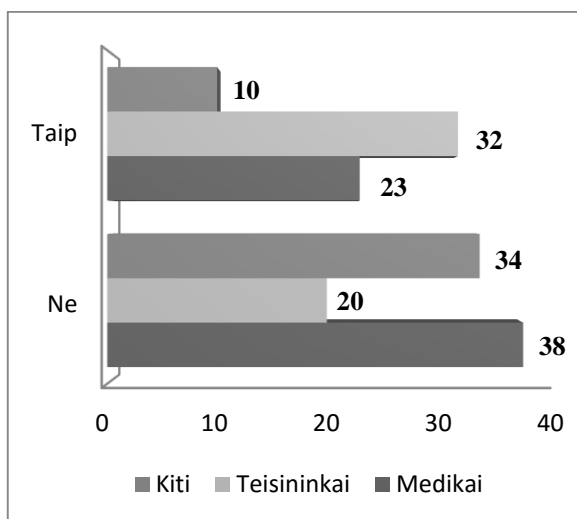

5 paveikslas. Tinkamiausias eutanazijos sąvokos apibrėžimas anot visų respondentų, dalyvavusių apklausoje, ir atskirai medikų, teisininkų ir kitų profesijų atstovų.

3 klausimas:

Ar Jus girdėjote apie parengtą

Lietuvos Respublikos eutanazijos įstatymo projektą?

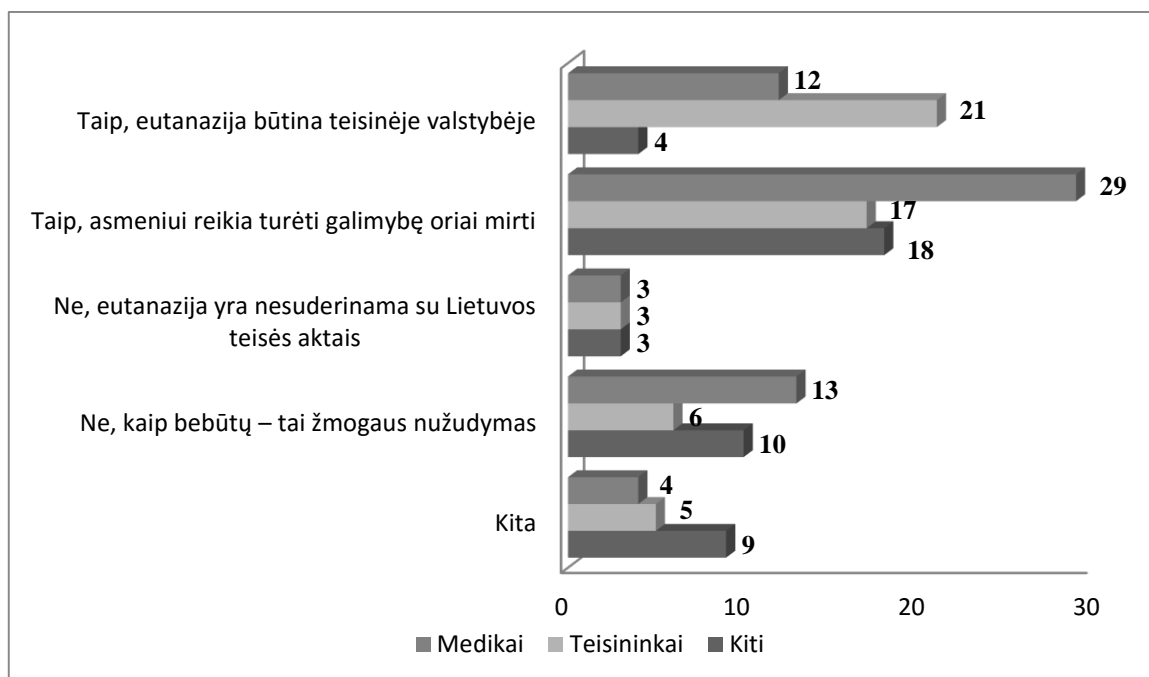
6 paveikslas. Medikų, teisininkų ir kitų profesijų atstovų žinojimo apie Eutanazijos įstatymo projektą diagrama.

7 paveikslas. Visų respondentų bendra žinojimo apie Eutanazijos įstatymo projektą diagrama.

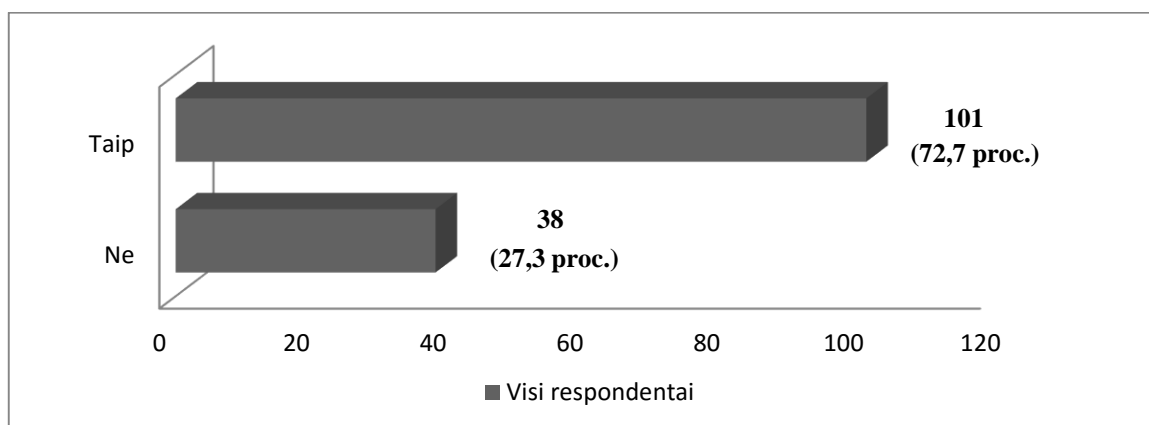

4 klausimas:

Jūsų nuomone, ar reikia Lietuvoje priimti Eutanazijos įstatymą ir tokiu būdu legalizuoti žmogaus eutanaziją?

8 paveikslas. Medikų, teisininkų ir kitų profesijų atstovų nuomonė dėl eutanazijos legalizavimo Lietuvoje.

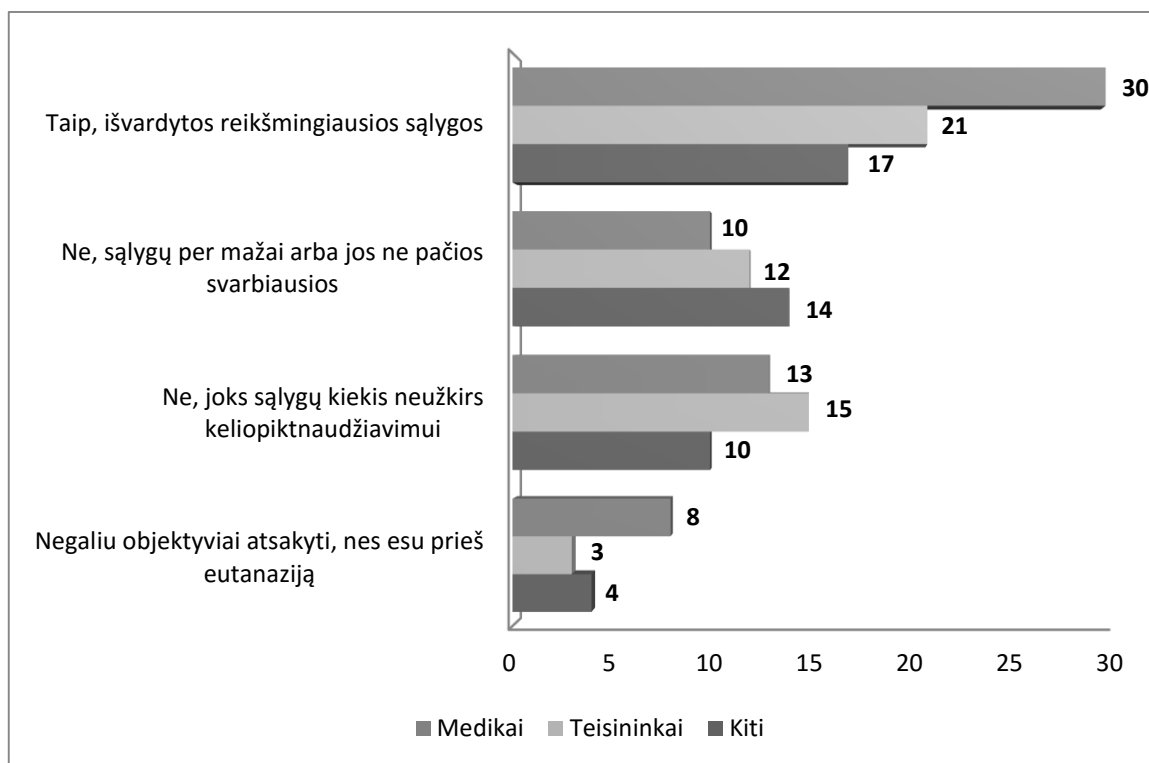

9 paveikslas. Visų respondentų, pateikusių teigiamą ir neigiamą atsakymą į pateiktą klausimą palyginimas.

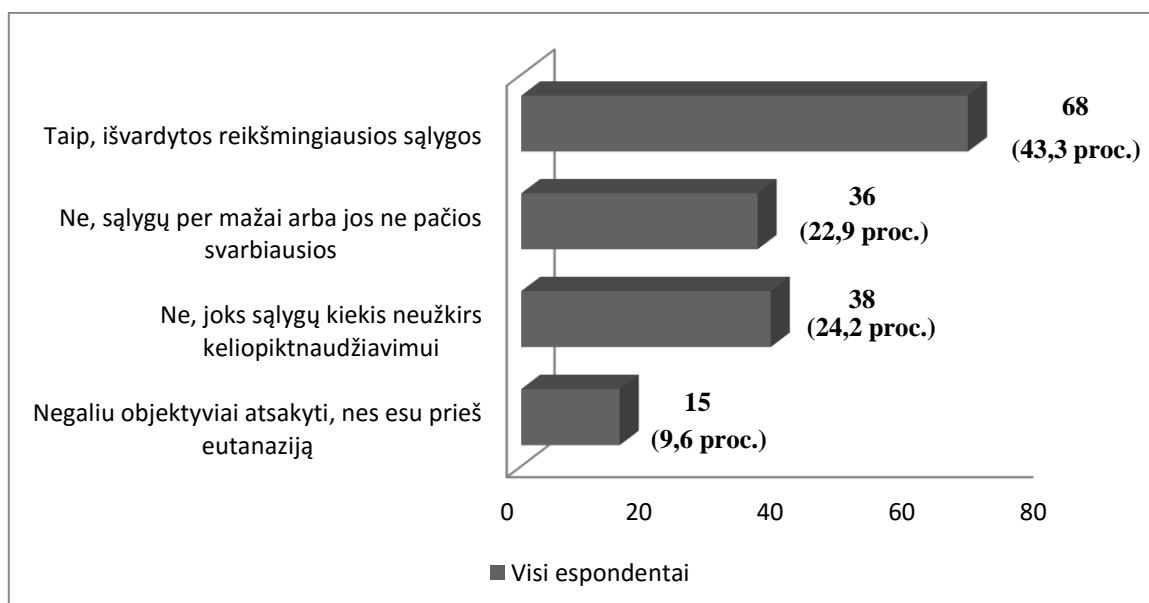
Atkreiptinas dėmesys, kad 9 paveiksle prie varianto „Taip“ yra pavaizduotas bendras respondentų atsakymų skaičius, kurį sudaro pasirinkti atsakymai „*Taip, eutanazija reikalinga teisinėje valstybėje*“ (37) ir „*Taip, asmeniui reikia turėti galimybę oriai mirti*“ (64). Analogiškai, prie varianto „Ne“ yra pavaizduotas bendras respondentų pasirinktų „*Ne, eutanazija yra nesuderinama su Lietuvos teisės aktais*“ (9) ir „*Ne, kaip bebūtų – tai žmogaus nužudymas*“ (29) atsakymo variantų skaičius.

5 klausimas:

Ar Eutanazijos projekto įstatyme pateiktoje eutanazijos sąvokoje išvardinta pakankamai sąlygų, kad būtų užkirstas kelias piktnaudžiavimui įteisinus eutanaziją?

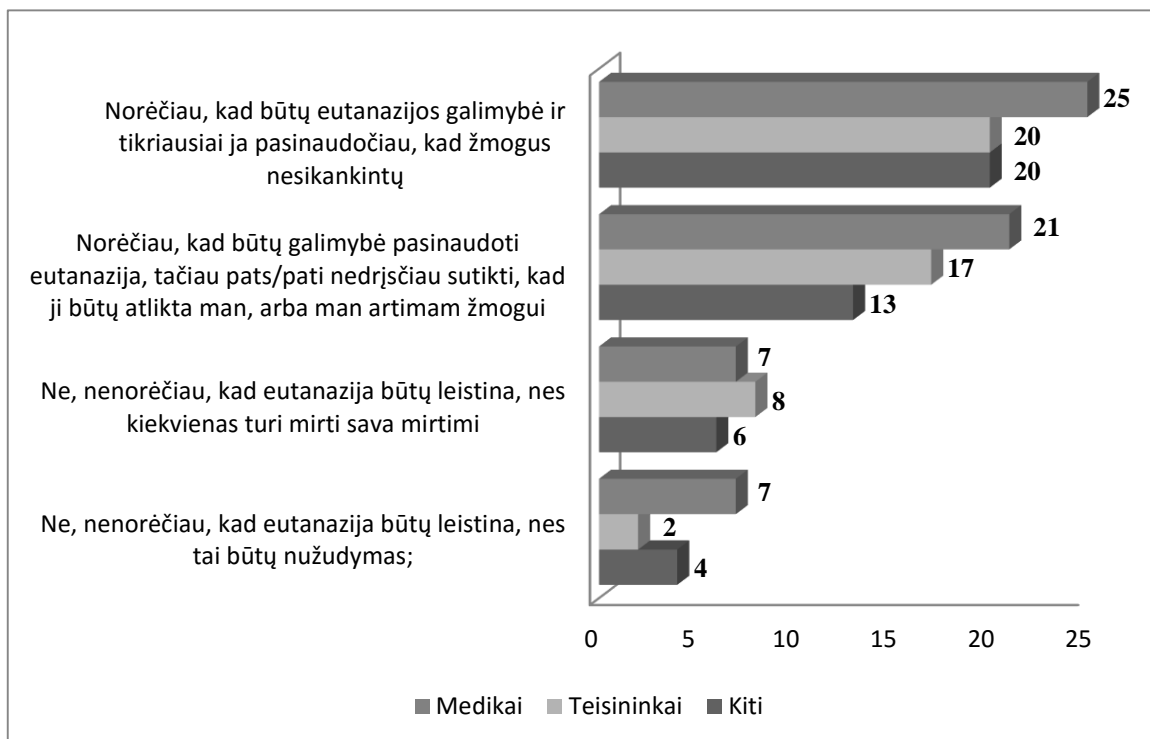
10 paveikslas. **Medikų, teisininkų ir kitų profesijų atstotų nuomonė apie piktnaudžiavimo galimybę, legalizavus eutanaziją, remiantis Eutanazijos įstatymo projekto 2 straipsnio 2 dalyje pateikta eutanazijos sąvoka.**

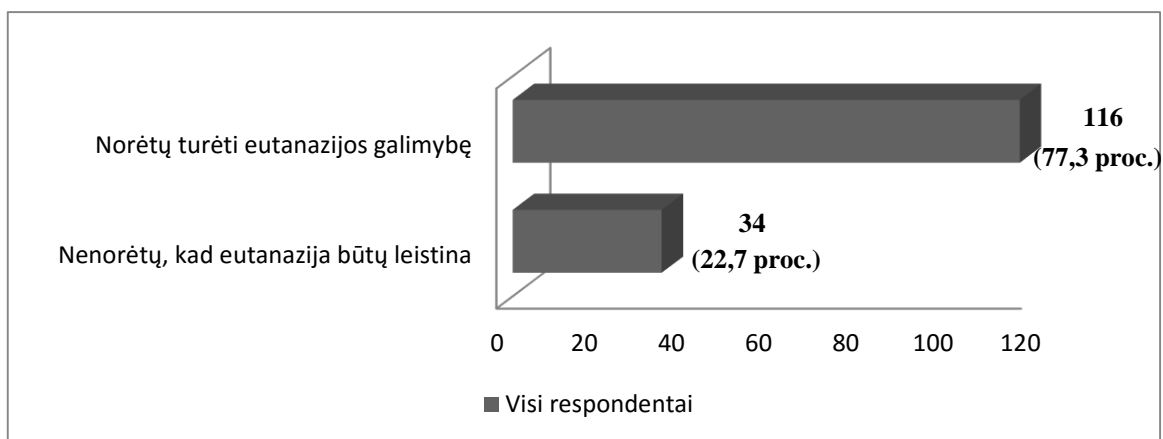
11 paveikslas. **Visų respondentų bendra nuomonė apie piktnaudžiavimo galimybę, legalizavus eutanaziją, remiantis Eutanazijos įstatymo projekto 2 straipsnio 2 dalyje pateikta eutanazijos sąvoka.**

6 klausimas:

Jeigu Jūs ar Jūsų artimas giminaitis sirgtų nepagydoma liga ar norėtumėte, kad jis turėtų galimybę į eutanaziją, ir ar ja pasinaudotumėte?

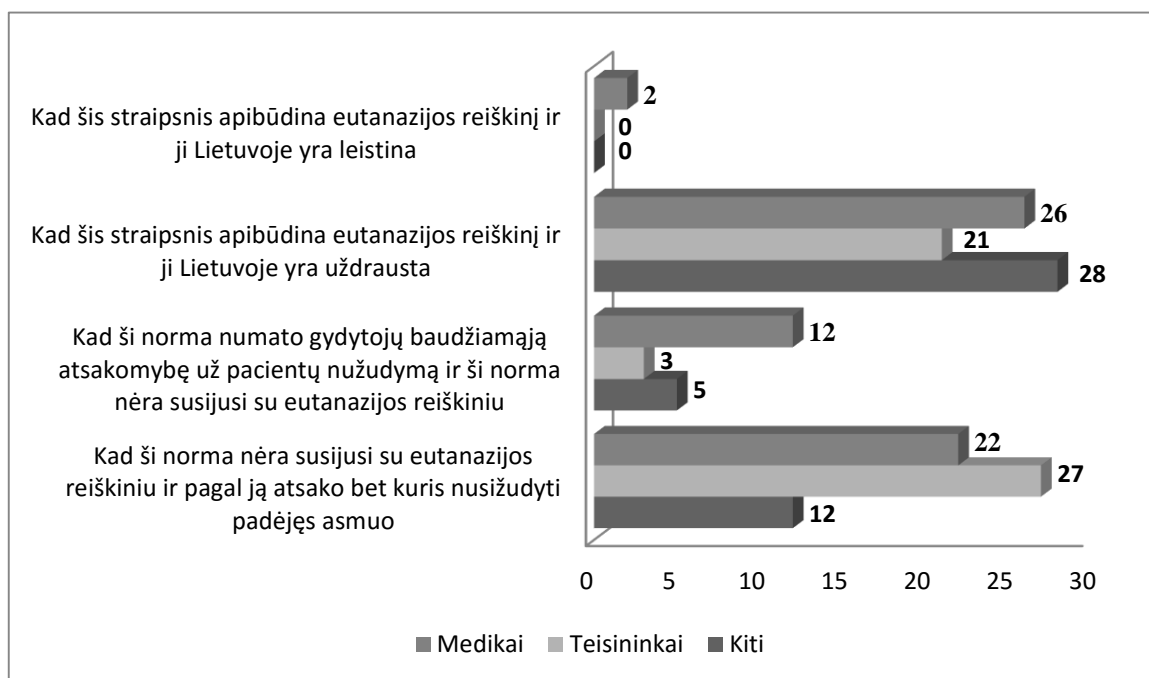
12 paveikslas. **Medikų, teisininkų ir kitų profesijų atstovų nuomonė dėl galimybės pasinaudoti eutanazijos teise, arba, kad ji būtų atlikta jų artimiesiems.**

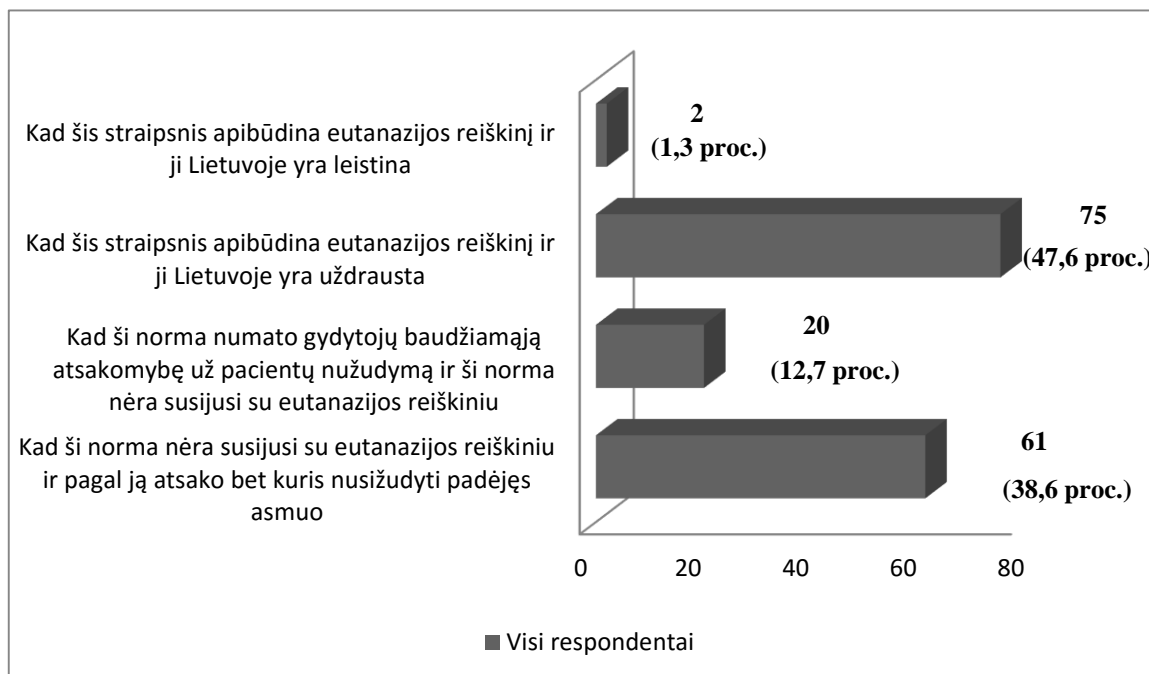
13 paveikslas. **Visų respondentų nuomonė dėl galimybės pasinaudoti eutanazijos teise.**

7 klausimas:

Ką Jūsų nuomone reiškia BK 134 straipsnyje įtvirtinta norma?

14 paveikslas. **Medikų, teisininkų ir kitų profesijų atstovų nuomonė apie BK 134 straipsnio reikšmę.**

15 paveikslas. **Visų anketavime dalyvavusių asmenų bendra nuomonė dėl BK 134 straipsnio reikšmės.**